

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

31. 01.

3-4

1936.

XVIII AASTAKÄIK

PLUHTAIN

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 3-4 — 1936.

Sisustik:	Lk.	Sommaire.	Pages
T. M. Inglise Kuningas George V †	45	S. M. Géorge V, Roi d'Angleterre. Necrologie	45
T. M. Inglise Kuningas Edward VIII	47	S. M. Edward VIII, Roi d'Angleterre	47
<i>Kindralmajor N. Reek</i> : Uus vorm	48	<i>Général de brigade N. Reek</i> : Nouvelle tenue militaire	48
<i>Kolonelleitnant E. Ahman</i> : Eestlane juhina ja sõdurina Mait Metsanurga „Ümera jõel“ järgi	57	<i>Lieut. colonel E. Ahman</i> : L'Estonien comme chef et comme soldat d'après le roman de M. Maït Metsanurk „Ümera jõel“	57
<i>Kapten J. Madisson</i> : Motomeh osade omadusi ja võimalusi nende tegevuse tundmaõppimiseks	65	<i>Capitaine J. Madisson</i> : Qualités des unités mécanisées. Possibilités d'étudier leur activité	65
—m: Suurtükitule juhtimine lennukilt	72	—m: Réglage du tir d'artillerie au moyen des avions	72
BIBLIOGRAAFIA:			
— Mõningaid kogemusi suurtükiväest jala- väe juurde saadetava uue koosseisulise sideosaga Šveitsi 5. diviisi manöövritelt. „Der Schweizer Artillerist“ nr. 11 — 1935	74	BIBLIOGRAPHIE:	
— <i>K-gi</i> : Pioner võitluses soomusmasinatega. „Militär-Wochenblatt“ nr. 42 — 1935	76	— Quelques expériences sur l'application d'un nouveau type de détachement de liaison envoyé par l'artillerie à l'infanterie. (Manoeuvres de la 5-me division en Suisse). „Der Schweizer Artillerist“. No 11, 1935.	74
— Üksikmehe lamamistank. „Deutsche Wehr“ nr. 27 — 1935	77	— <i>K-gi</i> : Combat du génie contre les engins blindés. „Militär Wochenblatt“. No 42, 1935.	76
— Läti: „Militarais Apskats“ nr. 8/9 — 1935	78	— Le tank monoplace. „Deutsche Wehr“ No 27, 1935.	77
— Rootsi: „Ny Militär Tidskrift“ nr. 23—24 — 1935	79	— Lettonie: „Militarais Apskats“ No 8/9, 1935.	78
— Leedu: „Musu Zinynas“ nr. 129 — 1935	82	— Suède: „Ny Militär Tidskrift“ No 23—24, 1935.	79
— Uuemad kirjandust	84	— Lithuanie: „Musu Zinynas“ No 129, 1935.	82
KAITSEVÄE ELU:			
— P. S.: Aasta Tartu kaitseringkonna raamatukogu tegevusest	85	Vie militaire.	85
— Võrumaa tagavaraväeohvitseride päev	86	Partie officielle	88
— Ak.: Pärnumaa teine tagavaraväeohvitseride päev	88	Les sports dans l'Armée.	
Ametlik osa	38	Informations familiales. Echecs.	
Sport kaitseväes.			
Perekondlikke teateid, male.			

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **J. REMMEL**
 Kõnetr. Kaitseväe nr. 40
 Kodune kõnetraat Kaitseväe 13-34.

Tegev toimetaja major **J. KÕRGE**
 Kõnetr. Kaitseväe nr. 163

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetuse ja talituse:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
 Kõnetr. Kaitseväe nr. 163
 Talitus avat. k. 0800—1500
 Toim. kõnet k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
 Veerandaastas 1 kr. 50 s.
 Üksiknumber 20 s.

T. M. INGLISE KUNINGAS GEORGE V †

Ootamatult levis 21. skp. teade T. M. Inglise Kuninga George V surmast. On veel värskelt meeles Tema Majesteedi 25-a. valitsemise juubeli pidustused möödunud aastal, mille kestes Kuningas täie tervise juures saatjateta ootamatult külastas Londoni vaesemaid linnaosi, et trööstida neid kodanikke, kellele saatuselt pole määratud osasaamine rikkusest ja muretust elust.

Nüüd on manlasse varisenud see suur Kuningas-demokraat, kelle krooni kaudu on seotud peaaegu veerand kogu maakerast. Suured vintsutused maailma politikas on murdnud selle suure riigimehe, kes varustatud suurima võimuga maailmas, kuid kes kasutas oma võimu vaid selleks, et säilitada rahu maailma rahvaste vahel ja tõsta paremale järjele krooni kaudu seotud rahvaste elu.

Oles sündinud 2. juunil 1865. a. sai Kuningas muretu lapsepõlve maitsta vaid 12 aastat. Õppimine mereväekadeti koolis, reis ümber maailma kadetina, tutvumine Trafalgari, Gibraltari ja Teneriffiga arendas prints'i ja laiendas tema niigi avarat silmaringi. Kadetipõlvele järgnes raske mereväehvitseri põlv ja pärast kolmeteistkümneaastast vahetut teenistust mereväes sai printsist 1892. a. laeva komander. Samal aastal pidi aga prints oma vanema venna Clarence'i hertsogi surma tõttu loobuma mereväehvitseri tööst ja pühendama end riigi valitsemiseks ettevalmistamisele. Aasta hiljem abiellus vahepeal Yorki hertsogiks nimetatud prints Teck'i hertsogi tütre printsess Mary'ga. 1901. a. rändas prints veel kord läbi maailma kuninga suursaadikuna, tehes ettevalmistusi riigi uue parlamendi „Commonwealth Parliament“ avamiseks. Rida visiite Euroopa mandrile ja reis Indiasse täiendasid tule-

vast kuningat veel enne, kui 1910. a. varakevadel Kuningas Edvard VII haigestus ja suri paar päeva hiljem.

6. mail 1910. a. astus kuninga troonile T. M. George V.

Astunud troonile tuli kuningal esijoones lahendada tekkinud parlamentarismi kriis, mis ühelt poolt ähvardas ülemkoja kaotamisega, teiselt poolt aga — trooni varisemisega. Eeskujulikult oskas kuningas oma mõjuga likvideerida tekkinud raske olukorra, lepitada poliitilisi parteisid ja juba 7. veebruaril 1911. a. avas kuningas oma esimese parlamendi.

Kuninga pidulik kroonimine toimus 23. juunil 1911. a. Londonis. Detsembris 1911. a. astub kuningas veel kord maale Indias, kus ta suure pidulikkusega krooniti India kolmesaja kahekümne miljoni elaniku keisriks.

Tagasi jõudes Inglismaale oli aga Euroopa poliitiline õhkkond muutunud pinevaks ja kuningas tegi kõik, mis võimalik, pinevuse vähendamiseks. Ta külastas Berliini ja Balkanit, et tutvuda tegeliku olukorraga.

Vaatamata kõigile püüetele ei läinud kuningal korda lepitada ärevaid meeli ja 1914. a. osutus paratamatuks sõja kuulutamine Saksamaale. Sõja kuulutamisel selgus veel kord, kuidas rahvas armastas oma kuningat. Rahvas, võideldes oma muredega, ei leidnud teist lahendust, kui koonnuda kuninga lossi ette, kus kuningas, kuninganna ja tolleagese Wales'i prints'i, praeguse kuninga Edward VIII saatel teritas oma rahvast lossi rõdult. See ei olnud uudishimu ega paanika, mis tõi rahva kokku lossi ette, vaid midagi sügavamalt seletamatut.

Raske maailmasõda tõi kuningale palju tööd ja väsimatult tegi ta kõik, et vähen-

Г. М. Инглисе Кuningas George V.

dada sõja raskusi. Nii palju kui võimalik külastas kuningas ka oma sõjavägesid mandril ja laevastikku merel.

Maailmasõja lõppedes kogunes rahvas jälle kuninga lossi ette, et tervitada kuningat, kes oli väsimatult töötanud kõik need rasked aastad.

Lõppenud Maailmasõda aga ei rahunud meeli ja sõja tagajärjel tekkinud raske majanduslik surutus põhjustas 1919. a. laiaulatusliku streigiliikumise, mille likvideerimisel kuningas näitas üles suurt inimestetundmist ja julgust. Ta sõitis saatjata streigipiirkonda ja aitas oma isiku mõjuga vähendada streigiraskusi.

Ka poliitiline õhkkond muutus rahvuslikel alustel inglise asumaades ja dominioonides pinevaks, kuid õigel ajal antud riiklikud iseseisvused, mis Britiga seotud ainult kuninga krooni kaudu, päästsid olukorra.

Briti impeeriumi tabanud suur kaotus äratas tõsist kaastundmust ka Eesti rahvas, sest oli ju Inglismaa see, kes andis tõhusat abi Eesti rahva raskeimal ajajärgul — Vabadussõjas. Seda suurt abi ei unusta Eesti rahvas, ega unusta ka inimest, kes seisis selle suure abi taga. Hardumusega tunneb iga eestlane kaasa suure abistaja suurele kaotusele.

T. M. INGLISE KUNINGAS EDWARD VIII

Asja inglise troonile astunud Kuningas Edward VIII on sündinud 23. juunil 1894. a. surnud Kuninga George V esimese pojana ja 23 päeva hiljem ristitud nimedega Edward Albert Christian George Andrew Patsik David. 1902.—1907. aastani valmistati noort printsit ette teenimiseks mereväes. 1907.—1909. a. õppis prints Osborne'is ja 1909. a. astus ta mereväe kadetikooli. 1911. a. nimetati prints Edward Wales'i printsiks ja Chesteri krahviks ja temale langesid kõik kohustused ja ülesanded, mis seotud nende nimetustega. 1912. a. oktoobris astus prints Magdalen'i college'i, kus ta elas internaadis koos ja ühistel alustel teiste college'i kasvandikkudega. Ühtlasi oli prints innukalt tegev spordi alal.

Suvist vaba aega kasutas prints reisimiseks. 1912. ja 1913. a. külastas ta Saksamaad, 1914. a. — Taanit ja Norrat.

Õppimine ülikoolis katkes Maailmasõja puhkedes. 7. augustil 1914. aastal määrati prints kaardiväkke ja sama aasta novembris saadeti ta oma väeosaga mandrile. 18 kuu kestel teenis prints mitmetel kohtadel Flandrias ja Prantsusmaal. Nii on ta vahepeal 2. diviisis, siis I korpuse juhatuses ja hiljem kaardiväe diviisis vastutus-

rikastel kohtadel. 1916. a. märtsis viidi prints üle Vahemere ekspeditsioonikorpusse ja ta sattus Egiptusesse. 1917. a. oktoobrist kuni 1918. a. oktoobrini on prints Itaalia rindel, kusjuures ta 1918. a. mais tegi poolametliku visiidi Rooma. 1918. a. oktoobrist alates kuni sõja tegeliku lõpuni teenis prints Austraalia korpuses.

1919. a. veebruaris tuli prints tagasi Inglismaale, kus asus tööle seltskondlikel aladel, jätkates ühtlasi oma eriharrastust — sporti. Kõik see teeb printsit väga populaarseks. Veel enam suurendavad printsit populaarsust tema sagedased reised välismaades. Nii sõidab ta 1920. a. 16. märtsil Uuele Meremaale ja Austraaliasse, sealt läbi Panama kanali San Diegosse, Honolulu, Fijisse, Aucklandi ja jõuab pärast 14.000 meremiililist reisi 24. aprillil tagasi Inglismaale. Sellele reisile järgneb veel rida teisi, kusjuures pidevalt kasvab printsit populaarsus.

Populaarsuse tõusule on soodsaimaks pinnaks printsit lihtsameelsus ja ausus. Ta on sama suur demokraat kui ta isagi.

Ka sõjaväes on prints teinud läbi suure staaži ja troonile astudes oli ta viitse-admiral, kindral-leitnant ja õhumarssal.

UUS VORM.*)

Kindralmajor N. Reek.

1. Sõjaväe vormi põhialuseid.

Jälgides rahvaste elu üldist arengut, panevime tähele, et seoses selle arenguga on järkjärgult evolutsioneerunud ka vaated ja tõekspidamised rõivastuse kohta.

Käsikäes rahvaste elu arenemisega on muutunud arusaamised ja ka maitse, andes rõivastusele ühel või teisel ajastul iseloomustava ilme. Siit on saanud aluse tõekspidamine, et rõivastus on teatud ajastu kajastus.

Jälgides erarõivastuse arenemist panevime tähele muudatusi ka sõjaväe rõivastuses. See on andnud aluse tõekspidamisele, et sõjaväe vorm on üldiselt kantava rõivastuse kajastus. Järelikult sõjaväe vormikohta tuleb võtta aluseks, et ta on nii erarõivastuse kui ka aja kajastus.

Mainitud tõekspidamine moodustabki sõjaväe vormi käsitlemiseks üldlähtealuse ja seda on eriti tähtis silmas pidada kaasaajal, kus kogu rahvas võtab osa riigikaitsest ja kus sõjavägi on „luu rahva luust ja liha rahva lihast“. See asjaolu aga nõuab, et alalise sõjaväe ja rahva vahel oleks tihe ja tugev kontakt. Rahva ja alalise sõjaväe vahelise kontakti üheks väliseks kajastuseks on rahva suhtumine sümpaatiaga sõjaväe välimusse — tema vormi.

Sellel alal meie näeme nii lähemate naabrite juures kui ka kaugemates riikides, et sõjaväe vormi küsimused on ikka elavalt päevakorral. Alalised katsetamised, täiendamised ja muudatused on tõendusks, et sõjaväe vormist valitseb arusaamine kui ühest tähtsast tegurist sõjaväe elus. Sõjaväe vormi küsimuste lahendamisel kohatame aga mitmesuguseid raskusi. Kõigepealt ta peab rahuldama neid nõudeid ja vastama neile tingimustele, mida seab üles sõjaväele nii tema sõja- kui ka rahuäegne elu ja tegevus. Teiselt poolt vormi küsimuste lahendamisel tuleb alati väljuda materjalsetest võimalustest.

Millised on need nõuded ja tingimused, mida peab rahuldama ja millele vastama sõjaväe vorm? Nende nõuete ja tingimuste käsitlemisel võime nad jagada iseloomult kolme gruppi. Nimelt:

a) põhinõuded ja -tingimused, mis on lähtealuseks vormi küsimuste lahendamisel;

b) erinõuded ja -tingimused, mida seab üles sõjaäegne elu ja tegevus;

c) erinõuded ja -tingimused, mida seab üles rahuäegne elu ja tegevus.

Väljudes põhinõuetest ja -tingimustest näeme, et mõlemad erinõuete ja -tingimuste grupid on tihti üksteisega vastuolus.

Vaatleme lähemalt kuid lühidalt kõiki neid nõudeid ja tingimusi. Põhinõuded ja -tingimused, millele peab vastama sõjaväe vorm, on järgmised:

— sõjaväe vorm kehakattena peab kõigepealt vastama tervishoiu nõuetele; tähendab, ta peab andma kehale küllaldast kaitset ilmastiku mõjude vastu, peab ühelt poolt võimaldama soojust reguleerimist vastavalt kliimalistele tingimustele ja evima vajalikku õhu läbilaskevõimet, teiselt poolt ta ei tohi tekitada organismi korrapärasele funktsioneerimisele takistusi ega välja kutsuda organismis ärritusi;

— sõjaväe vorm ei tohi tekitada oma löikega ja artiklitega takistusi nõutavatele tegevustele, s.o. ta peab võimaldama kandelisel nõutavat liigutuste vabadust ja mugavust; järelikult sõjaväe vorm oma löikelt peab sobima sõjaväe inimmaterjali kontingendi keskmisele kehaehitusele;

— sõjaväe vorm peab olema sõjaväelaste ühisesse perre kuuluvuse väliseks tunnuseks ja ühtlasi võimaldama kindlat sõjaväelaste eristamist auastmete, väe- ja relvliikide ning väeosade järele, mis on vajalik distsipliini, sisekorra ja juhtimise seisukohast; lühidalt, tema s peab peegelduma sõjaväe organismi üldine ehitus;

— sõduri vorm peab võimaldama kiiret riietumist ja selgapassimist, viimane on eriti tähtis hulgalisel riietumisel;

— sõjaväe vorm peab erinema küllaldaselt teiste riiklikkude ametkondade vormist, mis on tähtis niihästi sõjaväe kasvatuse ja distsipliini kui ka läbikäimise seisukohalt.

Nendest põhinõuetest ja -tingimustest väljudes tuleb rahuldada veel vajalikud erinõuded ja -tingimused. Kõigipealt vaatleme neid nõudeid, mis on tingitud lahingulistele ülesannete täitmisest. Siin

*) Kinnitatud Vab. Val. poolt 22.01.36.

kerkivad esiplaanile juhtimise, relva kasutamise, liiklemise ja moondamise nõuded. Nimelt:

— sõjaväe vorm peab võimaldama juhtimist, s. t. auastmete ja muud juhtimiseks tarvilikud tunnused peavad võimaldama aluvatel ja teistesse üksustesse kuuluvatel isikutel kiiresti leida vastavaid juhtimist teostavaid isikuid; samuti sõjaväe vorm peab soodustama distsipliini ja sisekorra alalhoidmist rännakutel, puhkustel ja seljagutes;

— sõjaväe vorm peab võimaldama takistamatult teosteda relvaga, relva juures või vastavas masinas;

— sõjaväe vorm peab soodustama moondamist ja kohanamist maastikul, kusjuures käsi- ja automaatrelvade tule all juhtimist teostavad isikud ei tohi vastasele teravalt silma paista;

— sõjaväe vorm peab võimaldama vaba liiklemist, kusjuures rakmete otstarbekohase kandmise võimaldamine omab suure tähtsuse.

Rahuaegne elu ja tegevus seab sõjaväe vormile omad nõuded ja tingimused; siin kerkivad üles välimuse ja ilunõuded. Rahuaegse tegevuse ja elu alal leiame, et:

— sõjaväe vorm peab olema nägus ja elegantne, et sõjaväelased ise temast lugu peaksid, meeleldi teda kannaksid ja et ta meeldiks ka kaaskodanikkudele; kõige selle juures aga sõjaväe vormis peab avalduma sõjamehelikkus;

— sõjaväe vorm peab võimaldama vastavat seltskondlikku läbikäimist; sellele nõudele on pööratud kaasaja sõjavägedes kõigjal suurt tähelepanu.

Kõigest toodust näeme, et sõjaväe vormi küsimuse lahendamisel tuleb kokkukõlastada mitmesuguseid erinõudmisi ja -tingimusi. On jõutud arusaamisele, et ainult ja üksinda ühe vormiga ei suudeta rahuldada kõiki nõudeid ja tingimusi. Mitme vormi olemasolu aga tõstab otsekohe majanduslike võimaluste küsimuse. Seepärast, vaatamata kõigile raskustele, tuleb silmas pidada materjalseid võimalusi ja lahendada küsimus nii, et põhivormi kuulusid vastavalt erinõudmistele võimalikult mitmesugused artiklite kombinatsioonid, võimaldades sõjaväelasele kõiki eluavaldu, mida tingivad niihästi sõjaväe eritingimused kui ka seltskondliku elu nõuded. Toodust lähtudes vaatleme järgnevalt, kui võrd praegune vorm rahuldab kõiki loetletud nõudeid ja mida uus vorm annab sellel alal.

2. Praeguse vormi puudusi.

Asudes meie sõjaväe praeguse vormi hindamisele ülalmainitud põhialustest lähtudes, tuleb tähendada, et kõigepealt meie maaväe praegune vorm, eriti kuub, ei võimalda oma löike poolest teenistuskohuste täitmisel küllaldast liikumisvabadust, mugavust ega ole ka meie inimmaterjali keskmisele kehahitusele kuigi sobiv. Ta ei võimalda ka vastavalt meie eriti vahelduvatele kliimalistele oludele kiiret soojuse reguleerimist. Kitsa taljelõike tõttu sooja särgi, kampsuni jne. kasutamine kuue all on võrdlemisi raske. Teisest küljest aga suvel ta ei võimalda sugugi reguleerida soojust — võrdlemisi paks kuue riie on suvel jõudu nõrgendavaks teguriks.

Eriti ebapraktiline ja eba hügieeniline ning päris nuhtluseks on meie ohvitseri kuue püstkrae. See püstkrae on absoluutselt paindumatu ja kõva, kujutades nagu mingisuguseid rakmeid kaelas, takistades vere ringvoolu ja hõõrudes kaela. Väide, et püstkrae pakub kaitset külma vastu, ei taha olla õige, sest kandmisel ilma allkannatava valge kraeta püstkrae määrdub ruttu ja määrdudes higist kutsub välja hõõrumisega nahahaigusi; kui aga kanda kuue krae all valget kraed, mõjub viimane jahutavalt, muutudes vähemagi higistamise korral nagu „külmaks kompressiks“ kaelal. Kui ta on kitsas, siis ta hõõrub, takistab pea pöörämist ja ühes sellega üldse liigutusi, on ta aga lai, siis vihma või tuisu korral satub krae vahele vihma või lund. Täiesti ebapraktilised on sellel krael ka tunnused, mis rikuvad palitu kraed.

Meie praegune püstkrae tuletab meelde vene mundri (mitte kuue) kraed, mis samuti kui meie praegune kraegi oli paindumatu, kõva, hõõrus kaela ja oma tunnustega krael osutus ebapraktiliseks. Vene kuue krae oli pehmem, kuid kuna valget kraed ei saanud kanda, siis kuue krae oli alati higist must. Kuna ta oli poolpehme, siis ta oli inetu ja murdunud ning kokkuvajunud ilmega. Kes vanematest ohvitseridest mäletavad, sellele tuleb meelde, kui võrd ebameeldiv nägi välja vene ohvitseri kuue krae õpustel, manöövritel, üldse rahuajal igapäevases elus; neid ei kantud ka mujal kui teenistuses. Seltskonnas ja pidulikkudel juhtudel oli munder (mitte kuub). Enne Maailmasõda püüti ühelt poolt lahti saada mundrist, teiselt poolt aga ilustada kuube. Kõik lahendused sellel alal aga ebaõnnestusid. Meie oma vormi küsimuste lahendamisel oleme ka osalt käinud sama teed.

Oma artiklite mõttes meie praegune vorm ei vasta meie kliimale, sest ta ei võimalda kaitset suuremate külmade vastu. Tarvidus kasuka järele on teravalt ilmsiks tulnud taktikalistel õppustel ja tegevustel. Teisest küljest praegune vorm ei ole ka päris otstarbekohane kandmiseks suvel. Palitu on raske sügise ja kevade muutlikkudel ilmadel. On tekkinud vajadus kergema palitu järele. Kergemat palitut on püütud asendada vihmavalituga, millised aga oma mitmekesise lõike ja värvi tõttu mõjusid võõrastavalt. Lühidalt võiks tähendada, et praegune vorm paneb sõjaväelase suvel kuumusest higistama, mõjudes tema peale nõrgestavalt, kuna talvel külm paneb kangestama, mõjutades takistavalt tegevust.

Meie maaväe suvimüts osutus täiesti ebapraktiliseks. Oma kõvade äärte ja paindumatuse tulemusena ta istub peas ebakindlalt, tõstes märgatavalt esile pea-lae, takistab sihtimist jne. Selle mütsiga on seoses anekdoodilisi nalju, mispärast vajadus pehme mütsi järele löi läbi ürgjõuliselt.

Ka vormi eristamistunnused on osutunud puudulikkudeks, eriti neil juhtudel, kui kantakse vihmavalitut. Sõjaväe auastme tunnused on praegu liialt sarnased mõnede teiste ametkondade tunnustega. Tunnuste puudulikkuse tulemusena tihti on tekkinud isegi vilunud isikutel arusaamatusi. Rakmete ja relva kandmisel olakutele asetatud auastme tunnused ei täida enam oma otsarvet.

Mis puutub elegantsuse ja ilu nõudeisese, siis praeguse vormi juures on raske väita, et ta neid nõudmisi rahuldab.

Oleme juba tähendanud, et sõjaväelasel peale otseste ülesannete on suur seltskondlik kohustus. Ohvitser oma vormiga ei või esineda dissonantsina seltskonnas aja seisukohast. Praegune vorm on väene variatsioonidelt ja ei anna küllaldast võimalust alla kriipsutada neid vahesid, mis on nõutavad erarõivastuses seltskondlikuks läbikäimiseks.

Lennu- ja merevägi on loonud erineva vormi, mis oma lõike ja krae poolest on sobivam; ühtlasi merevägi on loonud rohkearvuliste eriaiklile olemasoluga vormi paindumise seltskondlikuks läbikäimiseks. Maavägi oli selles mõttes täiel määral mahajäänud.

Ratsaväele loodud vorm oli poolik oma kujunemises. Meil võeti tarvitusele husari vorm, kuid puuduliku artiklitearvuga, seejuures senine dolman oma eriti kitsa taljelõike tõttu osutus ebapraktiliseks teenistusvormina.

Kokkuvõttes võime öelda, et meie praegune maaväe vorm ei vasta nendele tingimustele ja nõuetele, mis seavad üles lahinguliste ülesannete ja teenistuslikkude ning seltskondlikkude kohuste täitmine, ja ühtlasi ei rahulda meie mitmekesistest kliimalistest oludest tingitud nõudeid.

Sellepärast on tekkinud tungiv vajadus sõjaväe uue vormi järgi, mis senisest suuremal määral suudaks rahuldada neid põhi-aluseid, mis leidsid käsitlemist kirjutise esimeses osas. Senise vormi mittekohasuse tõttu sõjaväe vorm tuli võtta põhjalikule ümberkujundamisele.

3. Uus vorm.*)

Sõjaväe uue vormi kujundamisel olid suunavateks teguriteks käesoleva kirjutise esimeses osas loetletud põhialused. Sealjuures erilist tähelepanu pühendati vormiriietuse kohaldamisele teenistustingimustele välioludes. Ühtlasi peeti silmas seltskondlikkude kohustuste täitmist ja sellest tingitud vajadust vastavate vormirõivaste järele. Piirid vormi arendamise ühele ja teisele suunale tõmbab aga meie majanduslik kandejõud, samuti vajadus mitte koormata materjalselt uue vormiga meie kaadrit. Käsikäes eeltooduga arvestati ka sõjaväe eristamise vajadust teiste ametkondade vormikandjatest.

Lähtudes vormi põhialustest ja kõnesolevatest lähimest sõjaväe uue vormi üheks iseärasuseks võrreldes endisega on sõjaväelase isikliku vastupidavuse säilitamise tagamine. Uus vorm loob teatud mugavuse tema kandjale, mis on saavutatud vormi uue lõikega.

Maaväe ohvitseri ja üleajateeniija (v. a. ratsavägi) kuue lõike eeskujuks on võetud lahtise kraega kuub, mis avara lõike ja lahtise krae tõttu on kandmisel praktilisem ja hügieenilisem senisest kinnise püstkraega kuuest ning sobib paremini eestlase kehahitusele. Kuue juurde kuuluv pluus kujutab endast ka ohvitserile ja üleajateeniijale sobivat lahinguülikonda: ta on kerge, vaba, võimaldab kanda rakmeid otstarbekohaselt ja pluusile asetatud auastmete tunnusmärgid ei demaskeeri juhti lahingus. Ka töötamiseks staapides on tema kasutamine väga praktiline.

Ajateeniija kuuele on antud poolsportlik lõige ja mahapööratud, pikkuselt reguleeritav krae, mis võimaldavad sõdurile vabamaid liigutusi ning hõlbustavad mitmesuguse kehahitusega inimeste hulgalist riie-

*) Üksikasjad vt. vormi kirjeldus.

tamist noorte teenistusse ilmumisel ja tagavaraväelaste kokkukutsumisel.

Eespool tähendasin, et meie praegune vorm sõjaväelase kehakattena ei võimaldanud küllaldaselt soojuse reguleerimist vastavalt meie muutlikkudele kliimalistele oludele; uus vorm vähendab tunduvalt seda pahet. Uue vormi lahtine lõige võimaldab talvel soojemate riiete kuue all kasutamist, ilma et selle tagajärjel saaks takistatud keha liikumisvabadus. Soojuse reguleerimine uue vormi juures on teostatav ka vormi küllaldase arvu vastavate artiklite abil — pluus, kuub, suvipalitu, vihapalitu, palitu, kasukas, sall. Mainitud artiklid võimaldavad ohvitseridel ja üleajateenijatel otstarbekohaselt riietuda vastavalt teenistuse iseäraldustele, ilmastiku tingimustele ja tervislikule seisukorrale. Kuue juurde kuuluv pluus lahendab ühtlasi ka ohvitseride ja üleajateenijate suvise välvormi küsimuse, kuna väliolukorras (õpustel, laagris) suvel soojal ajal võib kanda pluusi kuuet.

Uue vormi üheks hüveks on veel kombinatsioonide rohkus riietumisel. See on saavutatud juurdevõetud uute vormiartiklitega: ohvitseridel — suvipalitu, keep, kasukas ja lahtise kraega kuue juurde kuuluvatena pluus, päeva- ning triiksärk, kaelasidemed ja sall ning peale selle õhtuvorm puhtseltskondlikuks läbikäimiseks; üleajateenijatel — vihapalitu, kasukas, vöö ja

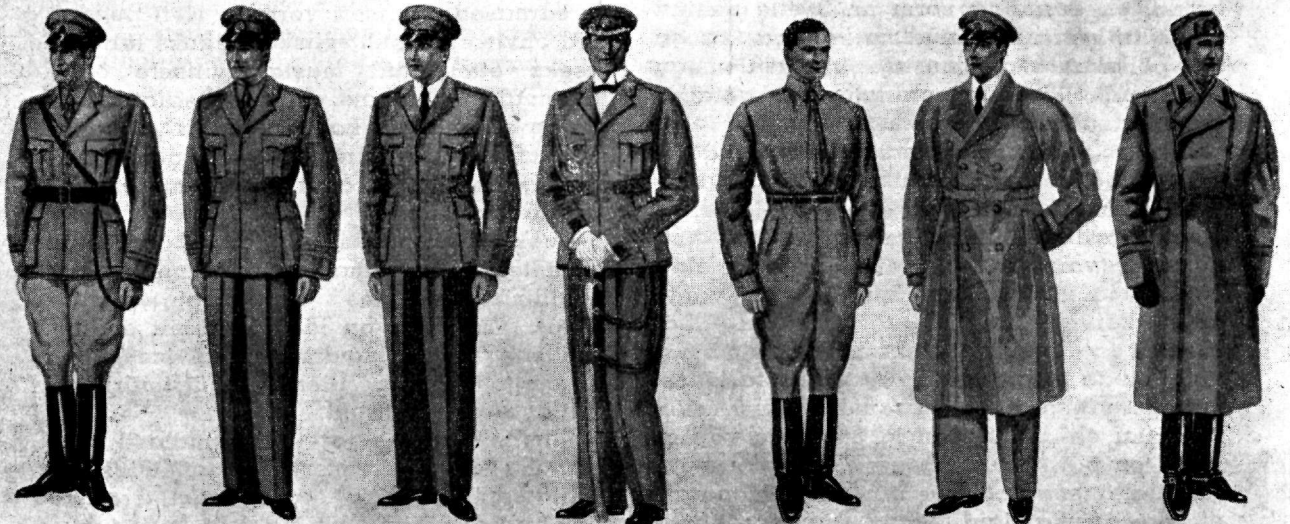
lahtise kraega kuue juurde kuuluvatena pluus, päeva- ning triiksärk, kaelasidemed ja sall. Loetletud vormiesemete sissevõtmisega taotleti eesmärgi võimaldada kaardril riietuda peale ilmastiku tingimustest, teenistuse iseäraldustest ja tervislikust seisukorrast tingitud vajaduste veel vastavalt maksvatele seltskonna kommetele. Kombinatsioonide rikkuse tõttu uus vorm lahendab nüüd teenistuse ja seltskondliku läbikäimise küsimused täiel määral.

Maaväe ohvitseri (v. a. ratsavägi) uus teenistus- või rivivorm (vorm nr. 1) koosnes mütsist, kuuest vöörihmaga, khakivärvi pluusist samavärvilise kaelasidemega, pükstest (breeches) ja säärsaabastest, oleks ühtlasi kasutatav ka ametlikkudeks esinemisteks (vt. joon. 1 ja 2). Selle vormi teine kombinatsioon (vorm nr. 2), kus pükste (breeches) ja säärsaabaste asemel on pikad püksid mustade või pruunide poolsaabastega või kingadega, oleks kantav teenistuses väljaspool rivi või vabal ajal; samuti on ta kasutatav ka ametlikkudel esinemistel.

Kandmiseks väljaspool teenistust ja seltskondlikuks läbikäimiseks on nähtud ette täiendavad varustusartiklid khakivärvi vormi juurde ning täiendavalt veel must ülikond puhtseltskondlikuks läbikäimiseks.

Juhtudel, kui seltskondlikkude üldkommete kohaselt pole nõutaw smoking või frakk, on nähtud ette khakivärvi kuub pik-

Maaväe ohvitseride vorm.

Vorm nr. 1.
(H. leitnantjalaväes).

Vorm nr. 2.
(Leitnant suurüks ja soomusväes)

Vorm nr. 3.
(Kapten jalaväes).

Vorm nr. 4.
(Kolonel suurüks- ja soomusväes)
K. S. ohvitser.

Pluus.
(H. leitnant).

Vihhapalitu.

Palitu.
(Major).

Maaväe ohvitseride vorm.

Joon. 2.

kade pükstega, kusjuures khakivärvilise pluusi ja kaelasideme asemel kantakse valget triiksärki mahapööratud kraega ja musta pikka kaelasidet (vorm nr. 3).

Eriti pidulikkudel juhtudel ja õhturiitusega seal, kus maksvate seltskondlikkude kommeh kohaselt kantakse smokingit või frakki, on erandina vorm nr. 3 ette nähtud valge triiksärki pööratud nurkadega kraega ja põikikantava musta kaelasidemega (vorm nr. 4). Selle vormi juures kantakse ka vööd.

Peale selle seltskondlikuks läbikäimiseks kui kantakse frakki või smokingit on veel täiendavalt nähtud ette fraki-lõikeline mustavärviline ülikond sõjaväevormi tunnustega (vorm nr. 5). Must värv on alati ühtlane ja ühtlasi kuulub must värv valge värvi kõrval piduliku värvi hulka. Kõnesolev frakk ei ole mitte kohustuslik ja tema järele ei tekigi tarvidust näiteks väikestes garnisonides, kus seltskondliku elu avaldused ja esinduse võimalused on piiratud. Teda asendab täiel määral ülaltähendatud vorm nr. 4. Seepärast ei ole ka mainitud vormi muretsemiseks ette nähtud varustusraha, vaid selle muretseb igaüks oma soovil seltskondlikuks läbikäimiseks juhul, kui ta leiab selle tarvilikuks, sest uue vormi koostamisel võeti

aluseks, anda khakivärvilisele vormile juurde täiendavaid artikleid sedavõrd, et oleks teostatavad mitmesugused kombinatsioonid ulatuses, mis rahuldaksid ka seltskondliku läbikäimise nõudeid.

Eespool märkisin, et uute artiklitena toob uus vorm enesega kaasa keebi, suvepalitu ja kasuka.

Keep on ette nähtud kasutada juhul, kui tuleb minna seltskonda või pidulikule sündmusele, kus on ette nähtud kanda vormi nr. 4 või 5. Sel juhul palit osutub tavalisti raskeks ja seetõttu vormil kantavate ordenite korraliku asetuse ja üldse vormi mitte kortsumise seisukohalt. Keebi muretsemine ei ole kohustuslik; selle muretsemiseks ei anta ka varustust.

Suvepalitu järele on esile kerkinud tarvidus, silmas pidades meie kliimalisi tingimusi. Talipalitu kandmine suvel on osutunud raskeks. Tema muretsemine ei ole kohustuslik ega anta selleks ka varustust.

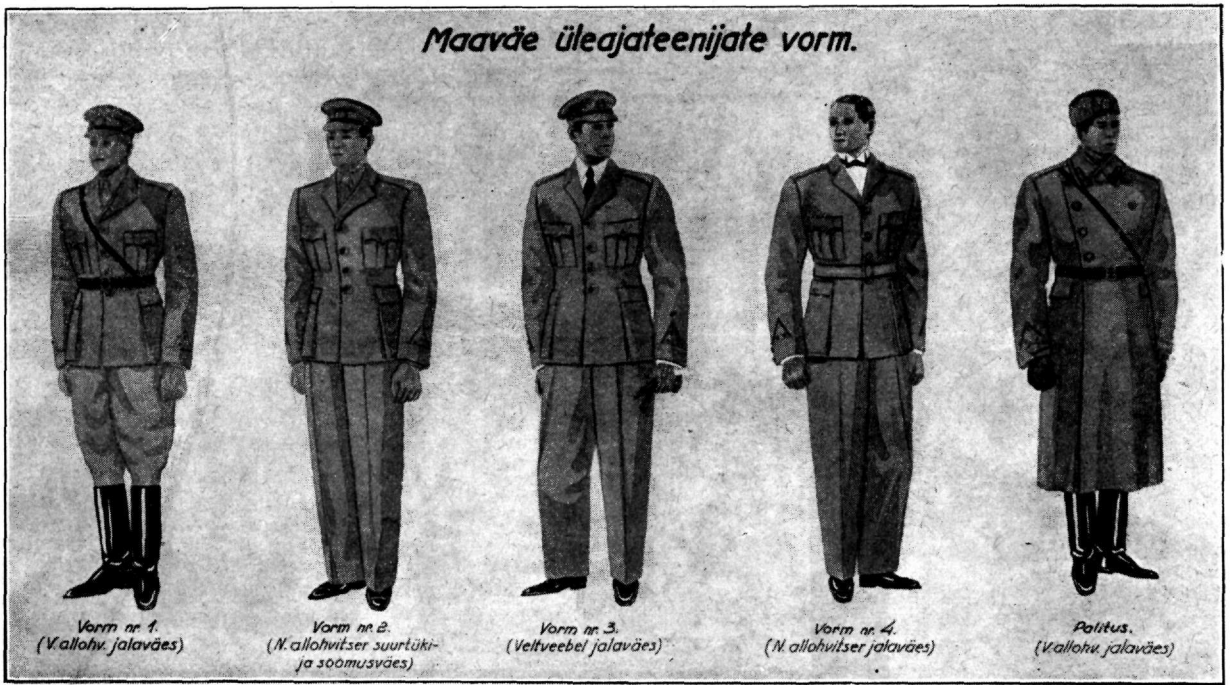
Kasukas on osutunud meil tarvilikuks. Uue vormiga on antud nüüd ka võimalus nendele, kes rohkem kannatavad külma all, muretseta oma soovi kohaselt kasukas. Varustust kasuka muretsemiseks ei anta.

Üleajateenijatele uus vorm (vt. joon. 3) näeb ette neli kombinatsiooni, mis üldjoontes sarnased ohvitseri vormile. Neil puudub vaid ohvitserile puhtseltskondlikuks läbikäimiseks ettenähtud mustavärvilisele õhtuülikonnale sarnanev vorm. Üleajateenijatele on ette nähtud ka kasukas ja vihmapalitu, kuid nende muretsemine ei ole kohustuslik ja seega ei anta nende muretsemiseks ka varustust.

Uueks suvimütsiks (vt. joon. 4) on võetud pehmete äärtega inglise tüüpi müts, mis praktiline kandmise ja transporteerimise mõttes. Talimüts on jäetud tüübilt endine, kuid kohaldatud kandmiseks talvise külma ilmaga ja tuisuga. Ülemine mütsimärk kui üleliigne, on kaotatud.

Silmas pidades tarvidust kindlasti eristada üksteisest ohvitseri, kv. ametnikke ja üleajateenijaid, aga samuti ohvitseri vanemohvitseridest ja kindralitest, eriti juhtudel, kui auastme tunnused ei ole nähtavad, nagu vihmapalitus olles, siis selleks on antud mütsile vastavad tunnused. Nii on ohvitseride ja kv. ametnike suvimüts musta

Maaväe üleajateenijate vorm.

Joon. 3.

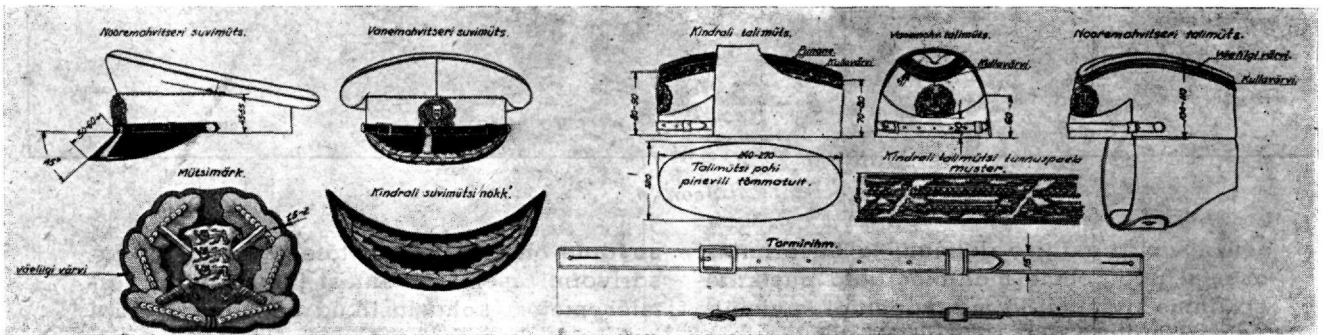
lakknahast nokaga, kusjuures vanemohvitseridel on mütsinokal ühekordne ilustis ja kindralitel — kahekordne; üleajateenijate suvimütsi nokk on mütsiriidest. Talimütsil eraldustunnusteks ohvitseridel ja kv. ametnikkudel on kardpaelte arv ja laius mütsi siserammu ülemisel äärel, kuna üleajateenija talimütsil kardpael puudub. Lahingus, käsi- ja automaatrelvade tule all, kus erinõudena esineb moondamise vajadus, kantakse mütsi asemel kiivrit. Teisest küljest ilustis suvimütsinokal ja kardpael talimütsil teatud aja jooksul tuhmuvad, mispärast uus müts ka lahingus vaevalt demaskeerib juhti.

Peale mütsil asuvate tunnuste, mis on määratud kindralite, vanemohvitseride ja ohvitseride eristamise võimaldamiseks üksteisest ning kaitseväge-ametnikest ja üle-

ajateenijatest teiselt poolt on vastavad tunnused ette nähtud veel kuue krael seoses relvalliigi ja väeosa tunnustega (vt. joon. 5).

Auastme tunnused (vt. joon. 6) on viidud varrukatele. Õlakutel torkavad nad küll enam silma, kuid lahingutingimuste seisukohalt ei ole see praktiline. Õlakutele asetatult ei täida nad oma otstarvet relvade ja rakmete kandmisel. Sõjaoludes noorematel juhtidel tuleb paratamatult kanda relva ja teatud rakmeid. Seepärast kõige sirgjoonelisemaks ja otstarbekohasemaks lahenduseks osutus auastme tunnuste viimine varrukatele. Siinjuures seda lahendust mõjustas ka nõue eristada sõjaväelast teistest vormikandjatest.

Ratsaväe vormi on täiendatud (vt. joon. 7, 8 ja 9). Ühest küljest on teda lihtsustatud ja ratsaväele antud lahingu- ja rivivormiks

Joon. 4.

Tunnusmärgid.

Suurükiviäes. Jalaviäes. Soomusviäes. Jäseniviäes. Ratsaviäes. Lennuviäes. Ohukaitse suurükiviäes. Piiriviäes. Orkesbriäes. Sanitaarkutseligiäis. Veterinaarkutseligiäis. Farmatseutlikutiäis.

Vanemohvitseride kuue krael.

Nooremohvitseride kuue krael.

Ratsaviäe kindrali, dalmani ja kuue krae ilustised: a) dalmani; b) kuuel.

Kindrali väike.

Üleajateenijate kuue krael.

Kv. ametnikkude kuue krael.

Asiateenija kuue krae ilustis (3. ja 1. rüü.)

Hoovamise märgid.

Suurükiviäes. Jalaviäes. Märkus: Üleajateenijad kannavad väe- ja kutseligi tunnuseid sõjasaagusest eemaloleva rüü ohvitseride kuue kraelise ilustisega. Üleasa tunnus nagu ohvitseride!

1 : 2.

Joon. 5.

Maaväe tunnused.

Ohvitseride auastmete tunnused kuue ja palitu varrukatel.

Kindral. Kindral-leitn. Kindral-major. Kolonel. Kolonel-leitnant. Major. Kapten. Leitnant. Noor-leitnant. Lipnik (Reservis).

Kv. ametnikkude ametlastmete tunnused kuue ja palitu varrukatel. Auastmete tunnused pluusi varrukatel.

Ohvitseri tunnus.

Ohvitseri tunnus.

Üleajateenijate auastmete tunnused kuue ja palitu varrukatel.

Ohvitseride auastmete tunnuste poiste mustrid.

Van ohvitser.

Kindral. Nooremohvitser. Res. kv. ametnik. Kapteni kohal.

N-leitnant.

N-allaohvitser (Üleajateenija).

Vetteebel. V. allaohvitser. N. allaohvitser. Kapral. N. allaohvitser. Aspirahtide auastmete tunnused kuue ja palitu varrukatel.

Asp. v. allaohvitser (Üleajateenija). Asp. n. allaohvitser (Üleajateenija). Asp. v. allaohvitser (Ajateenija). Asp. n. allaohvitser (Ajateenija).

Portupeer-aspirant (N. allaohvitser). Ohvitseriasetsifira.

Joon. 6.

senise ebapraktilise dolmani ja husarimütsi asemel poolpehme mahakeeratud püstkraega lihtne rivikuub ja maaväetüüpi suvimüts. Teisest küljest praegust poolikut husarivormi on täiendatud artiklitega, milledega ratsaväele on ette nähtud täielik komplekt husarivormi esemeid. Uutest juurdeantud vormiesemetest kohustuslikud on maaväetüüpi suvimüts, karusnahast müts, kuub ja poolkasukas.

Ratsaväe ja jalaväe ratsaüksuste ohvitseride vorm.

Joon. 7.

Dolman, üldjoontes praegusel kujul, jääb nii teenistuslikuks esinemiseks kui ka seltskondlikuks läbikäimiseks. Ratsaväe vor-

mi kandmine on ette nähtud ka jalaväe koosseisu kuuluvates ratsaüksustes.

Lennuväe ohvitseride vormi on sisse viidud muudatusena samasugused vormi tunnused ja uute vormiesemetena sisse võetud samad vormi artiklid kui maaväeski, selle peamise erandiga, et õhtuvormina on sinakashallivärviline frakilõikeline ülikond. Lennuväe vormi kandmine on ette nähtud ka õhukaitse suurtükiväele.

Mereväe vormis on läbi viidud ainult mõned väiksemad muudatused. Merekindluste koosseisu kuuluvatele kaitseväelastele on ette nähtud samasugune vorm nagu mereväelastele.

Täiendavalt on sõjaväe orkestritele antud nägus vorm (vt. joon. 10). Tallinna garnisoni orkestrile tumesinine ja I diviisi orkestrile — khakivärviline. See oli vajalik orkestrite riietuse nägusamaks muutmise eesmärgil, eriti pealinnas ja diviisi juhatuste asukohtades. kus orkestritel tuleb täita tihti esindusülesandeid. II diviisi orkestrile on jäetud ratsaväe vorm kui küllalt esinduslik.

Arstid, farmatseidid, velskerid ja sanita-

Joon. 9.

Ratsaväe ja jalaväe ratsaüksuste ohvitseride vorm.

Joon. 8.

rid peale üldiste eraldustunnuste kannavad teenistuskohuste täitmisel rivi- ja väliõpustel, laskeharjutustel, spordivõistlustel jne. valget käesidet punase risti märgiga. Samasugustel teenistuse juhtudel kannab veterinaarpersonaal valget sidet sinise risti märgiga. Arstliku personaali eritunnus oli vajalik, et võimaldada arstiabi vajavatel juhtudel kiiresti leida soovitavaid ametiisikuid, eristades neid hõlpsasti välistunnuste järele.

Sunduslikult nõuetavatelt vormiesemetelt lisakulud aastas kujunevad järgmisteks:

Maa- ja lennuväes: ohvitseridel kr.72.50; üleajateenijail kr. 39.—; ratsaväes: ohvitseridel kr. 36.50; üleajateenijail kr. 17.50.

Lisakulud ratsaväes on väiksemad seepärast, et osa kohustuslike kude artiklite kandmise tähtaega pikendatakse (dolman, palitu, husarimüts); maa- ja lennuväes, kus on üks kuub, ei ole see teostatav. Ka lisakulu kohustuslike kude artikli-

Joon. 10.

Uus vorm, kuid erinevusega vääliigi tunnustes, on ette nähtud kandmiseks ka piirivalvele. Samuti on lubatud seda vormi kanda ka kaitseliidus koosseisudega ettenähtud kindlapalgalistel ametkohtadel teenivatel sõjaväelastel.

Vormiesemete muretsemine uue vormikirjelduse kohaselt on sõjaväelastele kohustuslik 1. aprilliks 1937. a. Seega on jäetud 14 kuud aega uue vormi soetamiseks, et võimaldada uute vormiesemete korraldiku valmistamist. Endise vormi kandmine on aga lubatud kuni 1. aprillini 1939. a. välja arvatud loomulikult juhud, kus erikorraldusega on nõuetav uue vormi kandmine.

Sõjaväelaste väijaminekud vormiriietuse alal suurenevad uuele vormile ülemineku korral vormiesemete koosseisu suurenemise ja tunnismärkide kõrgema hinna arvel.

te pealt tuleb kanda sõjaväelastel enestel. Sõjaväelastele antakse varustust sellele rõivastusele, mis on vajalik teenistuskohuste täitmiseks. Seltskondlike kohuste täitmiseks ei anta kuskil varustust. Kuid ka selles mõttes on sõjaväelased kaugelt paremas seisukorras, sest khakivärviliste varustusartiklitega on võimalik täita kõik kohustused, kusjuures, nagu näeme, on lisakulud õige väikesed.

Kõigest toodust ilmselt nähtub, et uus vormis on leidnud lahendust kõik nõudmised. Majanduslikult uus vorm ei koorma meie ohvitseri ja üleajateenijat. Mis puutub artiklitesse, millised on vormi kirjelduses ette nähtud, kuid pole kohustuslikud ega ei kuulu ka riigi poolt antava varustuse hulka, siis nende soetamine sünnib juba igatühe omal soovil ja tahtel. Need

artiklid on sisse võetud vormikirjeldusse, s. t. tehtud vormiartikliteks eeskätt seepärast, et anda rohkem võimalusi kaadri riietuda vastavalt tervislikule seisukorrale ja seltskondlikkudele kommetele ühelt poolt ja luua sellel alal ühtlust teiselt poolt. Kuid ilma nendeta on

võimalik täiel määral läbi saada. Kokkuvõttes võib öelda, et uus vorm on pikemaajaliste kaalutluste ja otsingute tulemus. Ta võimaldab sõjaväelasel riietuda kahtlemata otstarbekohasemalt kui senini, olgu see teenistuskohuste täitmisel või väljaspool teenistust.

25. 01. 36.

EESTLANE JUHINA JA SÕDURINA

Mait Metsanurga „Ümera jõel“ järgi.

Kolonelleitnant E. Ahman.

Sõjatehnika arengule vaatamata on inimene jäänud ka tänapäeva lahingus otsustavaks teguriks. Meie kaitseväge doktriiniks on: „Võitluse kandjaks oli, on ja jääb inimene oma sõltuvusega füüsilistest ja vaimlistest jõududest ja instinktides“*). Sellest tuleb järeldada, et peame tundma inimest, tema moraalseid ja füüsilisi omadusi ning võimeid ja seda kahe eesmärgiga: 1) olevaid inimesi otstarbekalt ära kasutada võitluseks vaenlase vastu ja 2) noorsugu kasvatada õiges, s. o. meie rahva olemasolu huvides kõige soodsamas suunas. Selle juures lähtume vaatenurgast, et iga küps inimene kõigest sellest, mis ta enesest kujutab, on ühe väikese osa saanud esivanemait vere kaudu, kuna ülejäänud osa on saadud ümbritsevalt kasvatusel teel. Vere hääle vastu minnakse samuti kasvatusel ja põlvkondade kestel laseb see end muuta. Siit näeme, milline domineeriv tähtsus on inimese kasvatusel.

Meid huvitab eestlane juhina ja sõdurina. Kuis kasvatada eestlast heaks — meie olukordadest lähtudes — juhiks ja sõduriks, see on mureks kõigile, kellel kallis Eesti riigi ja rahva, seega enese olemasolu. Kui vaadata kainelt ringi, siis peab igaüks tunnustama, et ei ole tänapäeval ühtki teist poliitilist kombinatsiooni, kus eestlasel oleks soodsam elada kui olemasolevas seisvas Eestis. Kõik, kes pakuvad meile abi väljastpoolt Eestit, ei tule siia andma, vaid võtma. See olgu jälle kord tõukeks otsida teid enda tugevdamiseks oma olemasolu

kaitsel ja võitluse peateguri inimese tundmisel ja võitluseks ettevalmistamisel. Millised on teed eestlase tundmaõppimiseks? Üks kindel tee läheb kirjanduse kaudu. Sellest on juba avalikult kõneldud, et meie kirjanduse tooted ei ole kõik seisnud tarvilisel kõrgusel. Eestlased, keda meile näidatakse mõnes teoses, on inimese karrikatuurid, on vaimsed lombakud. Halvasti kujutatud nn. „positiivsed tüübid“ on veel eemaltõrjuvamad, sest nad on maalitud nukud ilma „füüsiliste ja vaimliste jõudude ja instinktides“. Riigikaitseks vajame teid elava inimese juurde kõigi positiivsete ja negatiivsete omadustega. Siin vajame eesti kirjanduselt abi. Viimased aastad on andnud meile selles mõttes palju positiivseid teoseid. Üks väljapaistvamaid on Mait Metsanurga „Ümera jõel“. Selle teose juures peatun pikemalt seepärast, et temas on kirjeldatud eestlane juhina ja sõdurina. Kuigi teoses eestlased on muistsed eestlased, on nad meie pika ajaloolise une tõttu, milles nende omadused osalt olid konserveerunud, lähedad tänapäeva eestlasele.

*

Autor romaanis „Ümera jõel“ kirjeldab võrdlemisi väikest sündmust, ajaloo tunnet lahingut ja võitu Ümera jõel aastal 1210. Selle võitluse ja võiduga on seotud väikese kihelkonna Mägiste ja selle noore vanema Vello nimi. Autor oma kirjelduses on jäänud ajaloo etnograafia ja arheoloogia raamidesse. Nende alusel on autor rekonstrueerinud muistse aja ja seepärast teosest hõõgub reaalse elu vaim, mis on väärtuslikem teose omadusist meie eesmärkide taotlemisel.

*) „Sõdur“ nr. 49 — 1935. a. Kindralmajor N. Reek: Mõtteid vanema juhtkonna ettevalmistamisest.

Teos algab raske pildiga. Saarde vanema seaduslik emand, Mägiste vanema tütar Leini, kolmeaastane poeg käekõrval lahkub uhkest kodust, sest mees on teda solvanud, tuues võõrsilt kaasa noore tüdruku kõrvanaiseks. Armukade emand on armuvõitluses alla jäänud. Mees olevat teda koguni lõonud. Nüüd lahkub ta metsasügavusse mahajäetud onni huntide keskele koos pojaga. Vanem Kämbi on kiindunud pojasse ja püüab nälja abil tõrkujat jonnakat naist sundida alistuma. Kuid Mägiste vanema tütar ei alistu. Ta läheb pigem kerjama ja oma piskus ettenägelikkuses laseb huntidel murda oma kalleima vara — poja. Meeltheitev ema üliinimliku pingutusega, poja kolp kaenlas, läheb läbi sügava lume kodukülla oma venna ja vanema Vello poole. Vello mõistab õe sammud õigeks ja võtab ette kättemaksu retke Saardesse. Kuna Saarde vanema Kämbi riisunud varade hulk on Vellole teada, siis ta loeb eriti õigustamiseks retke, mis karistab kurjategijat, tema õe solvajat, ja ühtlasi toob vaesele Mägistele rikkusi. „On vara, siis on võimu, on võimu, siis on õigust,“ arvab Vello retke õigustamiseks sõjasulane Ott. Õigust, õigustamist vanemaks olekuks otsis Vello, kes oli hakanud vanemaks pärast oma isa surma, ilma et teda kombe kohaselt selleks oleks valitud.

Oma tööga, oma tegudega otsis Vello tunnustamist enesele kui Mägiste vanemale. Vello retke ettevalmistus Saarde sünnib täiesti olukorra kohaselt. Kodukülad saavad julgestatud. Isiklikke vaenlasi ja kõhklejaid retkele kaasa ei võeta. Saladuse hoidmine kavatselud ettevõttes on kindel. Kui Saardest tuleb põgenik ja informeerib Vellot Saarde julgestusoludest, siis Vello ei võta teateid kontrollimata, vaid laseb enne õel Leinil anda otsuse põgeniku aususe kohta.

Mägiste vanema Vello terve mõistus manitseb olla ettevaatlik kõige suhtes, mis tuleb vaenlase poolt.

Mägiste ja Saarde vahet on kahepäeva ratsateekond, umbes 70 kilomeetrit. Vellole on tähtis saabuda Saardesse ootamatult ja võitlusvõimelise väega. Kõik toimub otsustavalt seatud eesmärgi taotlemisel. Vellole isiklikult saab osaks võitlus oma vaenlase Saarde vanema Kämbiga. Äge võitlus kuni hammaste teise lihha lõõmiseni, kuid kõik ainult selleks, et võita. Asjatut toorust ei võitluses ega kättemaksus Vello ei salli. Koguni oma õe õnnetuse põhjustaja, ilusa orjatar, vabastab Vello asja-

tuist piinadest, sest Vello juhina ja inimesena ei ole sadist.

Vellol ja ta meestel on tugev vastane, oma suguvend eestlane. Füüsiliselt ja vaimliselt tugevad võitlevad siin tugevate vastu. Võit jääb Vellole ja Mägiste mees-tele mitte nende füüsilise üleolu tõttu Saarde meestest, vaid õiguse ja tõe nimel. Saarde rahvas õigustab Vello kättemaksuretke õe Leini alanduste eest ja ei pane seepärast kõike välja võitluseks. Vello nõrgestab vastast moraalselt sellega, et kogu oma retke suunab Saarde vanema Kämbi isiku vastu.

Tõde ja õigust otsib muistne eestlane ja selle nimel langetab sageli raskeid otsuseid ühe või teise nähte, samuti isiku kasuks.

Saabunud saagiga Mägistesse, Vello on mures selle õiglase jaotamise pärast. Tal tuleb veenduda, et hulkade rahuldamine on vanema raskeim ülesanne: kõik tahavad saaki, igal leidub selle saamiseks õigustusi. Oma terve mõistuse ja sõjasulase Oti nõuandel jätab Vello Saardes röövitud varandusest suurema osa enesele, kui Mägiste vanemale, sest vanem ei tohi elada ühepäeva elu, vanem peab nägema ette. Vanem peab kindlustama oma kihelkonna heaolu raske katsumisaegade puhuks.

Mägiste kihelkonna ja vanema rahuaja toimingutest on autor eriti esile tõstnud uudismaa harimise, aletamise. Armastus maa vastu on sõduri suurimaid voorusi, sest maa pinnal ja tema eest võideldakse ja surrakse. Mägistes ei valitse täielik üksmeel — võravereline assimileerunud Rahi ja tema hõimkond õõnestab Vello kui vanema positsiooni: Vellol on võimalusi Rahit „vaiksiks teha“, kuid Vello ei tee seda, sest vanem peab olema pika meelega ja õiglase. Oma naabri Aliste vanemaga loob Vello sidemeid, et evida liitlast Mägiste kaitsel. Vellol on kavatsusi ohverdada oma isiklik õnn Mägiste tugevuse tõstmiseks: ta kavatses loobuda oma armsast neitsist Lembist Aliste vanema tütre Urve kasuks, kuigi Aliste vanem oma tütrega esinevad omas kohmakas välimuses, egoismis, vaimunürisuses ja hooplemises Vellole ebameeldivalt. Aliste on suur ja rikas, Mägiste on väike ja vaene ning alati vaenuliste lätlaste ja ristitud liivlaste löökide all. Mägiste eest ja Mägiste nimel tahab toimida vanem Vello. Autor on Vellot näidanud täiesti reaalse inimesena, kes tunneb kõigi oma meeltega, et Mägiste õnn on ka ta vanema õnn, ja Mägiste hävinedes hävineb ta vanem. Va-

San.-kolonel Oskar Liik VR 1/2 50-aastane.

24. jaanuaril s. a. täitus pool sajandit kaitseväe keskhaigemaja ülemarsti sanitaarkolonel Oskar Liik'i esimesest hällipäevast.

Juubilar on päritolult hiidlane, sündinud Hiiumaal, Kärkla alevis 24. jaanuaril 1886. aastal. Alghariduse omandas kohalikus alg- ja Haapsalu linnakoolis, keskhariduse — Tartus Hugo Treffneri era- ja Tartu klassikalises kroonugümnaasiumis ning kutselise kõrgema hariduse — Tartu ülikooli arstiteaduse osakonnas, mille lõpetas arsti astmes 27. mail 1913. a. Maailmasõja puhkedes mobiliseeriti ja määrati 23. jalaväe diviisi 1. laatsaretti, kus teenis alulnoorema, hiljem vanema ordinaatorina kuni üleminekuni Eesti sõjaväelaste ülemkomitee käsutusse 15. detsembril 1917. a.

Teenistuse kestes vene sõjaväes viibis pikemat aega läkitamisel Orenburgi kasakate polgus ja 23. diviisi täienduspataljoni vanema arsti kohusetäitjana. Võttis osa lahingutest 1914. aastal Ljublini ümbruses, Sani ja Niida ääres, 1915. aasta kevadel — Karpaatides, sama aasta augustis — Galiitsias ning 1917. aasta augustist kuni detsembrini — Bessaraabias, Rumeenias, Sereti jõe ääres ja Metsa-Karpaatides.

Eesti sõjaväelaste ülemkomitee käsutusest määrati juubilar 1. jaanuaril 1918. a. eesti diviisi haigemaja vanemaks ordinaatoriks, kust ta eesti rahvuslike väeosade laialisaatmise puhul saksa okupatsiooni võimude poolt vabanes sõjateenistusest 5. aprillil 1918.

Vabadussõja süttides astus Eesti kaitseväge 1. detsembril 1918, täites alul 1. Tallinna sõjaväe haigemaja vanema ordinaatori kohuseid. 13. detsembril samal aastal määrati ta sama haigemaja nooremaks ordinaatoriks, 20. detsembril — vanemaks ordinaatoriks, 5. jaanuaril 1919. a. — haigemaja ajutiseks ülemarstiks, 16. novembril 1919. a. — ülemarsti abi kohusetäitjaks, 5. aprillil 1919. a. ülemarstiks ja 1. aprillil 1927. a. 1. Tallinna sõjaväe haigemajast moodustatud kaitseväe keskhaigemaja ülemarstiks, millisel tähtsal ja vastutusrikkal ametkohal ta on tagajärjekalt töötanud tänini.

Ohvitseriks sanitaarkolonelleitnandi auastmes juubilar nimetati ümber 20. juulil 1920. a., sanitaarkoloneliks kõrgendati 24. veebruaril 1927. a. Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest on talle annetatud I

San.-kolonel O. Liik.

liigi 2. järgu Vabadusrist. Peale selle omab ta Eesti Punase Risti II järgu 1. ja 2. astme aumärke, ühe Prantsuse kuld-hõbe medali ja endise Vene Stanislaose 2. ja 3. järgu ning Anna 2. ja 3. järgu ordeneid.

Sanitaarkolonel Liik'i tuntakse kui suurte kogemustega ja vilunud eriteadlast omal alal, õiglast ülemat alluvatele ja vastutulelikku inimest. Oma sõbralikkuse ja tasakaaluka käitumisega on ta võitnud üldise lugupidamise nii kaitseväelaste keskel kui ka seltskonnas. Suurel määral juubilari teeneks tuleb lugeda ka seda asjaolu, et meie kaitseväele endiste, venelastest parandatud sõjaväe haigemaja pooleldi laostunud puubarakkide asemele mõne aasta eest püstitati kõigiti ajakohaselt sisustatud ja nägus kivist haiglahoone, milline öeldakse olevat üks moodsamaid ja suuremaid mitte üksi meil Eestis, vaid isegi kogu Baltikumis. Oli ju san.-kolonel Liik üks ehitamise-mõtte algatajaid ja väsimatuid õhutajaid.

Soovime juubilarile tema 50-da hällipäeva puhul õitsevat õnne, parimat tervist ja head kordaminekut kõigis edaspidistes ettevõtetes ning loodame ühtlasi, et ta suudab veel kaua tõhusalt töötada oma kutse alal üldiseks hüvanguks!

hel Vellot ta armuigatsuses Mägiste elutarga külavanema Asso tütre Lembi vastu külastavad unistused kaugetest Nogardi metsadest, kus rahulikult elades oleks hea Lembiga armatseda, kus ei oleks muresid Mägiste valitsemises ja kaitsmises. Kuid see on ka Vello ise, kes esimesena naerab selliste ebareaalsete unistuste üle. Realiteedi tunne on Vello kui juhi iseloomu põhihooni.

Kui Mägiste suure töö ja pingutuste, samuti Saarest röövitud varade tõttu löi õitsele, siis tuli edelast lätt koos „teise ristitud rahvaga“. Nõrk Mägiste langeb röövlite saagiks Mägiste vanema ja ta meeste mehisele kaitsele vaatamata. Toore ülijõu all langeb ka mehiseim; kuid ainult füüsiliselt. Lätlaste ja teise ristitud rahva röövretk, mis autorilt kirjeldatud ülirealistlikult, täiesti tolleaaja vaimule vastavalt, täiesti uskumapanevalt, hävitab küll Mägiste külades hooneid, hävitab karjad ja teisi varasid, kuid ei suuda hävitada Mägiste vanema ja ta kaastööliste vaimu. Just vastupidi — rasked ainelised kaotused, füüsilised alandamised vaenlase poolt, õhutavad Vellot hoogsale teotsemisele, äratavad temas kustutamatu iha kättemaksuks.

Edasi järgnevad sõjanduse seisukohait vaadatuna romaani ifusamad leheküljed. Meile jutustatakse Vello suurejoonelisest ettevalmistusest Ümera sõjakäiguks, ettevalmistusest lahinguks Ümera jõel ja kirjeldatakse lahingut ennast sõjanduse seisundist suurima asjatundlikkusega ja elavaimates värvides. Rööbiti autor kirjeldab muistse cestlase elu-olu, usundit, sõjalist ettevalmistust rahu ajal, millele pandi rõhku ja mis toimus — ütleme tänapäeva mõistes — sportlikkude mängude näol. Mitte ainult mehed, vaid ka näitsikud vibutasid, heitsid oda.

Põnevad leheküljed on romaanis Vello ja ta lähemate kaastööliste Oti ja Kahro, samuti teiste mõttevahetused, kel veel mõistus terve.

Ümera retke eesmärgiks ei sea Vello niivõrd saaki ja kättemaksu, kui Mägiste julgeoleku saavutamist sellega, et purustada vaenlase jõud enne, kui ta suudaks organiseerida oma uut röövkäiku Mägiste ja selle naabrite vastu. Ühtlasi lüüa teda ta omas kodus niivõrd põhjalikult, et ta pikade aastate kestel ei suudaks toibuda. Nähes ristiusuliste agressiivsust ja tundes selle kahju oma rahvale, tahtis Vello lüüa ristirüütleid ka selleks, et oma rahvas veenduks, kui võrd kristlaste jumal on ükskõikne

oma pooldajate kaitsmisel. Seadnud enesellise laiaulatusliku eesmärgi, Vello asub koguma jõude. Ta rändab ise läbi kogu Sakala, käib Leholas suure vanema Lembitu kantsis. Leiab põhimõttelist poolehoidu oma ettepanekutele, kuid reaalselt toetust vähe. Saadab maad mööda laiali Oti ja teised ustavad mehed kutsuma üles rahvast sõjaretkele. Laiu masse ahvatleb ta suurte saagivõimalustega. Ja see annab tagajärgi, sest saagihimu on tänapäevani jõuks, mis paneb massid liikuma. Mägistes kogub Vello relvi, varustist, korraldab sõjalisi harjutusi. Andmeid vastase kohta hangib Vello suurima hooliga. Vello hoolas ettevalmistus kannab vilja. Tema kutsele kogub mehi Alistest, Saarest, Sakala lõunast, Soontagast, Leholast, Alempoisist, Nurmekundest ja Jõetagusest. Relvastus keskpärane, mõnel vaid nui. „Rüüd olid paljudel katkised ja määrinud, jalatsid viletsad; nii mõnedki olid hoopis paljajalu. Selgesti võis näha, et need inimesed olid tulnud töö juurest, põllult alet põletamast, või heinaniidult, et nad olid sulased või kehvad perevanemad, et jõukaid ei olnud palju nende seas.“ (Ümera jõel, teine trükk, lehek. 348.) Tuntud pilt Vabadussõjast! Kohalejõudnud mehed asusid kohe tööle. Tutvuneti üksksteisega, relvadega. „Algusest peale Vello laskis tulejatele teada, et neilt nõutakse korda ja sõnakuulmist. Kes ei taha alistuda, mingi koju tagasi. Keegi ei tohtinud juua ei tea kust, vesi toodi külast lähkritega laagrisse. Keegi ei tohtinud külasse hulkuma minna või süüa otsima.“ (Lehek. 349.) Vanem korraldas moonastamist. Kogunud meestest olid paljud ilmunud oma kihelkonna vanema nõusolekuta. Seda ei loetud tol ajal õigeks teoks, sest — mehel ilma oma vanemata sõtta minna on sama kui koeral premehehta metsaminek, varsti on ta sute roog. Mägiste Vello oma truu, sõjanduses asjatundliku Otiga tegi kõik, et kogunud meestest saaks sõjamehed.

Siin autor annab huvitavaid ja tööoludele vastama näivaid üksikasju muistse sõjamehe sõjalisest ettevalmistusest, sisekorrast sõjalistes koondistes. Üks on ilmne. Rõhutatatakse organisatsiooni ja distsipliini.

Mehed on koos. Retk algab. Enne liikumise algust peab Vello Oti nõuandel ütlema malevale mõned sõnad. Vello ei armasta sõnu. Ta peab aga kõnelema, sest olukord selleks on kohustav. Millest kõneles vanem Vello? Ta tuletas meelde vaenlase hirmu- ja röövteigusid. Rõhutas vaja-

dust vara tagasi tuua. „Kümnekordselt!“ vastas Ott. „Sajakordselt!“ karjuti eemalt“ (lehek. 352). Vello kirjeldas olukorda Mägistes ja Sakalas täiesti realiteedi piirides, näidates, kuivõrd olukord kohustab alustada sõjaretke vaenlase maale: „On viimane aeg näidata vaenlasele oma mõõka! Kui me ei lähe läna, on ta homme siin!“ (lehek. 353). Hinnates õieti moraalseid tegureid, Vello püüab oma maleva moraali tõsta sellega, et käsib maha jääda ja koju minna neil, kes vaenlast kardavad. Ta lausub: „tulgu kaasa need, kes ei karda...“ (lehek. 353). Edasi Vello oma kõnes sisendab malevale usku ettevõtte soodsasse momenti. Ei ole soodsamat aega vastase löömiseks, kui see Vellolt valitud ajamik. Vello ei ole ilukõneleja. Ta ei loobi ilukõne kulunud šabloone. Ta kõne on asjalik, mis peab tabama kuulaja mõistust, vähem südant. Kuid sõduri südant ei unustanud Vello. Võitlusest ei tule kõik tagasi. Seda tundmatut ohtu tuleb paralüüsida esivanemate usundiga. Vello laseb tulla oma poolnõia sulasel Kahrol valge hobusega, et valge hobune ennustaks oma elujala tõstmisega edu ja seega paralüüsiks ettekujutust tulevase ohu suurusest.

Retk algas. Varsti oli Säde jõgi ületatud, sest Vello korraldusel olid ülekäigud aegsasti oma alla võetud. Peagi tuli Vellol veenduda, kui raske on pidada distsipliini. Tabati keelu vastu röövima läinuid. „Kui veel keegi kõrvale pöördub — odaga läbi visata!“ käskis Vello. „Õelge seda kõigile!“ (lehek. 355).

Ja peagi selgus, et terve rühm ei võtnud kuulda vanema käsku. Kutsuti rühma pealik. Vello kõneleb nüüd oma alluva pealiku ja nõuab temalt rühma tegude eest aru. Olles veendunud, et sellel enesel puudub distsipliinitunne ja on kalduvus vastuhakuks, raiub ta mõõgaga surmavalt pealiku õlasse. Sellest sündmusest Vello laseb teatada kogu malevale, hoiatusega, et nii võib sündida igauhega, kes ei kuula vanema käske. „Muidu läheb nõnda kui talvel Beverina all!“, osutades seega eestlaste raskele kaotusele. Retk areneb. Jõutakse Astini. Vaenlast hävitatakse, kuigi Vello ei ihka naiste ja laste verd. Kuid Vello peab alistuma oludele ja tunnustama elu ürgseadust võitluses oma olemasolu eest. Vellot saadab retkel truu näitsik Vaike, kelle oda ja vibu läbi langeb vaenlasi. Kuigi kodusis toiminguis hellasüdameline, on Vaike võitluses mehine. Lambatalle tappu kodus ei suuda taluda, aga vaenlasi notib täie innuga, sest „vaenlane on ise asi!“ Vaenlane põgeneb. Saaki on külluses. On oodata vaenlase vastupealetungi suuremate jõududega.

Malev lööb käärima. Tahetakse rikkaliku saagiga pöörduda koju tagasi. Vello on maleva meeolust informeeritud. Ta ei mõtlegi katkestada oma ülesande täitmist, seda enam, et olukorras ei ole midagi selleks käskivat. Seepärast käsk: „Taandumist ei ole!“ Keegi ei pääse oma saagiga elusalt üle Säde jõe tagasi! Kuigi Vellot ennastki kiusavad unelmad õnnest ja rahust armastatud neitsi Lembi seltsis, kuid ainult unelmad, millised reaalselt mõtlev Vello enesest peletab. Vello alustab ettevalmistusi suureks lahinguks. Säde jõe taha loob ta selleks baasi. Sinna saadetakse röövitud vara ja haavatud. Luure töötab. Vello kogub andmeid ja hindab olukorda. Palju on selle poolt, et pidurdada edasitungi hoogu, et rahulduda saavutatuga. Siis ärkab Vello au- ja uhkusetunne. Ons Mägiste vanem vaid röövhetke juht! Kas Mägiste vanem on unustanud oma kõrge ülesande! Ja õigei momendil ta leiab oma sammudele filosoofilist põhjendust oma truult sõjasulaseit Otilt: „Ü m e r a ei ole suur jõgi... Aga see pole tähtis, kas jõgi suur või väike. Peasi, et tasi ei jääks halba mälestust. K o i v a — see on juba suur jõgi. Selle taha ei vii malevat iga vanem. Või kui viib, siis ei too tervelt tagasi.“ Vello, ära kuulunud Oti selletuse, lausus: „Mina viin maleva üle Koiva!“ (lehek. 366). Nii valmis vanema otsus. Ott tunneb sellisest mehise otsusest rõõmu ja põhjendab õpetlikult: „See on kõik vanema teha! Vanem on selleks, et ta seal, kus asi kahtlane, oma sõna ütleb. Vanem pole selleks, et ta oma käega palju vaenlasi tapaks. Tema asi on öelda: siit lähme edasi, siist — tagasi, siin jääme seisma, siin tapleme! See on vanema asi“ (leh. 366). Vello osutab oma maleva suurusele: 600 ratsa- ja 200 jalameest! Sellise suure jõuga ilma lahinguta ei kõlba pageda, arvab Ott.

Mägiste vanem Vello alul informeerib oma otsusest tungida üle Koiva vaid lähemaid abilisi — Otti, Kahrot, Kiuru, Kүүvit- sat ja ainult retke alustades teeb teatavaks malevale oma otsuse ja annab ülesande. Ettevaatus. Vaenlast tuleb tabada ootamatult. Enne Võnnu alla minekut Vello proovib veel kord oma maleva moraalsel tugevust: kes tuleb kaasa — paremale, arad vasemale!...

„Vello oli oma vesihallis rüüs, raudääri- sega ja -harjaga hallist nahast kiiver peas, pruunist nahast pronksplandlaga vöö vööl. lühike mõök selle küljes. Tal oli nii selge ja kindel ilme halkjal näol ja halles silmis, et mehed paremal oma rõõmu ei suutnud varjata ja veel enne, kui ta avas suu, hüüd-

sid: „Mis seal veell... Edasi!... Üle Koiva!... Väinani välja!... Tahame tapelda!“ (lehek. 367). Vello heitis pilgu v a s e male koondunuile ja ütles: „Võite koju minna... Igaüks oma koju... Aga enne aetakse pead paljaks, nagu orjadel. Olete seda oma vere poolest. Sõjariistad ja saak võetakse ära...“ Paljud argadest paluvad andestust ja luba kaasa minna üle Koiva. Vello võtab nad vastu ja annab ustavate meeste valvele ja juhtimisele.

Küüvits oma eelväega oli läinud juba üle Koiva ja kattis Mägiste maleva üle Koiva minekut.

Vello, viinud maleva üle Koiva, tundis esimest korda, mis tähendab olla vanem, tundis oma teo suurt vastutust. Ühtlasi ta südames tõusis uhkusetunne, et tema viib maleva vaenlase vastu ja tasub Sakala rüüstamised.

Vello ootas juulikuu hommikupoolset ööd. Selle saabudes lasi puhuda pasunat ja algas pealetungi Võnnule.

Väga elustatult annab autor Võnnu piiramise pildi. Kõik sünnib olukorrale vastavalt. Kõike juhib eestlase terve mõistus. Tolleaja sõjakunstis ollakse kodus. Kui sõjatehnikas miski puudub, siis see asendatakse sellega, mida võib pakkuda olukord. Looming, imetlemistvääriv looming iseloomustab Võnnu piirajate tegevust! Võnnu vallutamine ei õnnestunud, sest piiratud linnusele jõudsid appi suured väed Riia poolt.

Mis teha edasi? Lahinguta Vello ei lõpeta retke. Ta saadab kõik, mis koormaks ja mil väärtus, baasi, Säde jõe taha. Vello analüüsib oma senist tegevust, et veenduda, kas pole tehtud kuskil vigu. Küüvits sellises olukorras toob Vellole luureandmed mõnekümne rüütli ja koos nendega umbes tuhande mehe lähenemisest. „Koiva taha,“ käsutab Vello. Noorusest palavavereline Küüvits tahab kohe vastu tormata vaenlase jõududele. Uuesti algab Vello suur juhi looming otsuse võtmises. Ta mõistab, et tähtis on vaenlast lüüa. Kus kohal — kas suurel või väikesel jõel, pole tähtis: teod teevad ka väikese jõe kuulsaks. Tuleb oma jõud asetada soodsaisse võitlustingimusesse, tuleb vaenlast üllatada. Mägiste vanem ei lähe tapluseta koju! Kõrvus kõlavad Oti sõnad: „Ümera ei ole suur jõgi. Aga see pole tähtis, on jõgi suur või väike. Peaasi, et tast ei jää halba mälestust.“ Ja nagu ennast vannutades lausub: „Et tast jääks kustumatu mälestus!“ (lehek. 383).

Vello koos abilistega-juhtidega uurib ja hindab Ümera maastikku ja leiab, et:

„See jõgi, need metsad ja põlluribad, seljakud ja alevõsad on mulle üpris meelega... Siin võiks vastast vastu võtta, kui nad peaksid tulema“... „Siin võib rüütleid auga vastu võtta,“ arvab vana sõjamees Ott. Ka teised pealiked leiavad maastiku kohase olevat edukaks lahinguks. Ka ilmastu olud ei olnud soodsad raudrüüttele: „... Aga päike kõrvetas palavasti, õhk on rammestav kui karmune leitsak“... .

Vello seab mehed ritta. Täristab kilpi, et saada meeste tähelepanu. Tänap tubli töö eest Võnnu all. Kiidab mehi vahvuse eest, et rüütleidki ei kardetud. Meenutab senist saagi hulka... „Sellega kõlbaks kojugi minna. Sild Ümera jõel on terve, Kodutee on vaba“. Laseb pilgul käia üle meeste ridade. Ei rõõmu kellegi näol. Vanem jätkab: „Kahe päeva pärast, kolme päeva pärast oleme kodus. Võime rõõmsad olla oma saagi üle. Meie omaksed samuti. Aga neljandal ööl, kui magame omal asemel, vaata siis kuu-leme õues kisa ja kära. Enne kui saame kirve kätte, on vaenlane majas, tapab naisi, lapsi ja meid endid. Ta viib meie saagi ja kõik, mis oleme kogunud“... (leh. 384).

Vanema küsimusele, kas malev tahab nüüd minna koju või langeda vaenlase peale ja ta maha lüüa viimse meheni, oli vastus küps: Vaenlane tuleb hävitada siinsamas. „Suur Kaitsja on meil siin abiks“, ütleb Vello malevale. Vello kontrollib maleva tahet tapelda. Kes nõus taplema, tõstku mõök. Tõstavad kõik. Paljud ei suuda varjata rõõmu, tungivad vanema lähedale ja langevad talle kaela, süleleavad teda kui vennad.

„Nüüd oli maleva kui üks mees.“ (leh. 385). Sellisele eestlasele, vähemalt lõuna-eestlasele, täiesti sobivale lahingu moraal- sele ettevalmistusele järgneb lahinguvälja üksikasjalik valik ja jõudude lahingukorda asetamine. Vello kasutab ära täies ulatuses maastiku soodustused — metsa ja jõe näol. Tema jala- ja ratsamehed on asetatud vaenlase kallaletungi vastu võtma nii, et nad saavad anda maksimaalselt kasulikku lahingutööd, ühtlasi halvates rüütlite teotsemist raskes raudrüüs ja ratsa. Vello taotleb oma lahingurühmituste moodustamises ja asetamises ootamatust ja saavutab seda teotsedes terve mõistuse järgi. Vello petab vaenlast simuleerides taandumist. Korraldab sidet. Juhina on Vello kehastatud võidutahe. Ta otse põleb võitlushimust.

Rünnaku alguse märguandeks pidi olema kolmekordne pasunahäääl... Kahro pidi hundi kombel uluma, et Vello sööstuks põõ-

Sõjaringkonnakohtu esimees kolonelleitnant Nikolai Helk 50-aastane.

Kolonelleitnant N. Helk.

25. jaanuaril s. a. pühitses sõjaringkonnakohtu esimees kolonel-leitnant Nikolai Helk oma 50-dat hällipäeva.

Hällipäevalaps on sündinud 25. jaanuaril 1886. aastal Tartumaal, Laiuse vallas apostliku-õigeusu preestri pojana. Keskkariduse omandas Riia vaimulikus seminaris, kõrgema juriidilise hariduse — Varsavi ülikooli õigusteaduse osakonnas, mille lõpetas 1913. aastal. Pärast ülikooli lõpetamist astus teenistusse Varssavi kohtupalatisse kohtuameti kandidaadina. Oktoobris 1914. a. määrati sama palati tsiviildepartemangu sekretäri abi kohustetäitjaks.

saste tagant välja rüütlite kallale... On rüütlid rabatud, siis puhub pasun ja rüütleid rünnatakse seljatagant Mägiste maleva vasema tiiva poolt. Vanem on juhtimiseks loonud side ja teostab seda täpselt kokkukõlastatud leppemärkidega ja käskjalgadega. Vanem on võitnud oma meeste täieliku usalduse.

Romaani XX peatükk lhk. 387—406 see on Ümera tapluse eepos, kus muistne eestlane-juht ja eestlane-sõdur oma täies suu-

Novembris 1915. a. õiendas vanema kohtuameti kandidaadi katsed. Vanema kohtuameti kandidaadina läkitati Moskva kohtupalati juurde praktikale veebruaris 1916. a. Sama aasta 3. mail astus Aleksandri sõjakooli, mille lõpetas 1. oktoobril 1916. a. Olles ülendatud lipnikuks, määrati nooremaks ohvitseriks 183. jalaväe tagavarapolku. Novembris 1914 viidi üle 62. jalaväe tagavarapolku alul samasugusele ametikohale, hiljem aga määrati polgu kohtu asjaajajaks. Noorem-leitnandiks ülendati 18. augustil 1917. a.

Eesti kaitseväge võeti teenistusse 20. aprillil 1921. aastal 4. jaoskonna sõjakohtu uurija ametikohale. 1. novembril samal aastal määrati sõjaringk.-kohtu alaliseks liikmeks ja 28. veebr. 1935. a. sõjaringkonnakohtu esimeheks. Kõrgendati leitnandiks 24. veebruaril 1924. a., kapteniks — 24. veebruaril 1925. a., majoriks — 24. veebruaril 1928. a. ja kolonel-leitnandiks — 24. veebruaril 1933. a. Omab kaitseliidu III klassi Kotkaristi ja Läti Karutapjate ordu III järgu aumärgi.

Kolonel-leitnant Helgil on sõjaringkonnakohtu tegevuse alal silmapaistvad teened. Tema eesistumisel on sõjaringkonnakohus lahendanud meie suurimad ja keerukamad kommunistide protsessid. Kohtunikuna tõsine, tasakaalukas ja õiglane, ülemana väärikas ja heasoovlik, seltsimehena vastutulelik, inimesena aus — nii on juubilar võitnud üldise lugupidamise.

Soovime hällipäevalapsele tema 50-da sünnipäeva puhul parimat tervist, palju õnne ja edu ning püsivat energiat, et ta, oles õigusemõistja tähtsal valvepostil, veel kaua suudaks täita oma kõrgeid ülesandeid õiglaselt — üldsuse hüveks!

ruses ja ilus lasevad end imetleda. Ei autor ega lahingutegelased ei libise realiteedi piiridest. Ajalugu ja andmed tollaegsest sõjakunstist sellises olukorras ei lase taplust teisi kujutella. Eestlasest juhi ja sõduri füüsilised võimed, tema intelligents, tema truu süda ja singjoonsus. Kainusele põhjenev vaprus (mitte hüsteeriale põhjenev vaprus, nagu seda võib konstateerida „palavavere-liste“ rahvaste juures) — need on Ümera lahingu juhi ja sõduri peamised omadused.

Kui palju pikkade sajandite kestel mitme ja mitme poliitilise kombinatsiooni, mitme ja mitme rahva mõjusel, oli meie Ümera jõe meeste õilsast vaimust kattunud ajaloolise saasta alla! 1918—1920 aasta võitlustes jõuti äratada eestlasest sõdurid ainult siis, kui Eesti maleva ette astus väejuht, kes kõigiti suurem Mägiste Vellost, — suurim juht, keda eestlus, veel rohkem, kogu soomesugu rahvad, andnud ajaloo kestel. Sellele suurele väejuhile võlgneb rahvas, et 1918—1920 tema ajalukku kirjutati palju ja palju lehekülgi, mis säravad kui lehekülg muistsest võitlusest Ümera jõel...

*

Kui võit Ümera jõel on lõuna-eestlaste looming ja lõuna-eestlast loetakse iseloomult erinevaks põhja-eestlasest, tuleb romaanis „Ümera jõel“ toodud eestlasi juhte ja sõdureid tänapäev vaadelda üldeestluse eeltüüpidenä, sest nivellimine on juba kestnud peaaegu sajandi ja jaotamine põhja- ning lõuna-eestlasiks evib vaid etnograafilis-ajaloolise tähtsuse. Romaan „Ümera jõel“ annab meile rikkalikku materjali eestlase juhi ja sõduri tundmaõppimiseks ja suunade võtmiseks sõjaväe organiseerimises, õpetamises ja — eriti — kasvatamises ning moraalses ettevalmistamises võitluseks.

Kokku võttes näeme, et kangelasi Ümera jõel kannab armastus oma kodu vastu, ürgside selle pinnaga, kus puhkavad esivanemad, kust on igaüks võrsunud ja kuhu ta läheb pärast surma. Pühadest hiitest kostab esivanemate hääl. Rasketel tundidel küsib esivanematelt nõu nii vanem kui lihtsõdur. Saadud vastus on alati õige, sest esivanemate hääl on Kõrge Käski ja sooviga kokkukõlas. Selle sooviga, kes on rahva sellele pinnale toonud ja siis nad kodustanud. Terve mõistus ja puhas mõistus, mis kõrgem tunnetest, juhib Mägiste Vellot ja tema kaaslast võitluses, mida hoolega ette valmistatakse, täie pingega sooritatakse ja millest mõõdukalt lõigatakse vilja. Töö, visa töö on see, mida ei põlga vanem ega rahvas. Alepõletamine võtab romaanis palju lehekülgi oma alla. See on sümbolne.

Töö peab andma tulu, peab kandma vilja. Kui tahetakse kerge vaevaga tulu, siis võib seda nähet nimetada saagihimuks, saamahimuks. Ümera jõel näeme, kui kergesti massides tõuseb saamahimu ja kui ohtlik on selle äratamine. Eestlases saamahimu äratamisega on mänginud tema vaenlased ja mängivad tänapäev. Mägiste Vello surub maha selle halva instinkti. Ümera jõel saadakse palju saaki, kuid pärast rasket ja aukat tööd, pärast võitlust elu ja surma peale.

Vello ei püüa kuskil esile seada oma isikut. Tal on Mägiste ja maleva, kelle nimel ja huvides tema teotseb. Ei ole tarvis nõuda enesele tunnustamist. See tuleb enesest, kui teod seda väärivad, ja sellisena tekkinud on tal ürgjõudne väärtus. Ümera jõe võitlejad kannatavad füüsilisi raskusi, kannatavad nälga nurisemata siis, kui neile antud ülesandest on selge, et see on tarvilik. Ümera võitleja ei teotse kire all, vaid laseb end juhtida mõistusest. Ta otsib vaenlase nõrku kohta ja leiab: rüütli hobuse jalad lasevad kergesti purustada, rüü, kubemed ja istmik on nõrgasti kaitstud, kiivri silmapillu sobib nool, hobuseta rüütel on kohmakas ja kergesti väsitatav... Ümera lahingu sõdur kasutab ära vastase nõrgad küljed ja võidab. Ümera lahingu juhil on alati andmeid vaenlasest ja oma jõududest, teda ta tegudes juhib suur ja kaugele ettenähtud ülesanne ja seepärast tema otsused on õiged.

Mait Metsanurk oma romaanis-eeeposes „Ümera jõel“ on sündmusi suvest 1210 väga ja väga elustanud. Meile sõjaväelastele on nad haaravad ja õpetlikud tänapäeval meie eneste ettevalmistusel oma riigi ja rahva kaitsel. Seepärast meie, kaitseväelaste, suhtes peaks Mägiste vanem Vello ja ta sõjateadlasest-sulase Oti ennustus-soov täituma, meis peaks Ümera jõest jääma kõige parem mälestus. Riigivanema poolt 1935. a. kõrgema auhinnaga kroonitud Mait Metsanurga romaani „Ümera jõel“ tuleb sõjanduse seisundist lugeda väärtuslikemate ilukirjanduslikkude teoste hulka. Sellest teosest saame mõõdupuu tänapäeva eestlase sõjalise väärtuse hindamisel ja ammutame väärtuslikke materjale eestlase-juhi ja -sõduri riigikaitselisel kasvatamisel.

Moto-meh osade omadusi ja võimalusi nende tegevuse tundmaõppimiseks.

Konkreetne näide.

Kapt. J. Madisson.

SISSEJUHATUS.

Moto-meh osade areng, välismaail teostatud õppuste tulemused ajakirjade andmeil ja prognoosid m-m osade tegevusvõimaluste ning väärtuste kohta tulevikusõjas on mitmekülgset käsitlust leidnud k. o. ajakirja veergudel. Kõik kirjutised sisaldavad rea häid soovitusi juhtimise, side korraldamise, teotsemise iseäralduste jne. aladel — kuid konkreetseid näiteid ja neist järeldusena väljavoolavaid ning veendumusele põhjenevaid õpiseid toodud ei ole meie sõjakirjanduses.

Käesolevas kirjutises püüame konkreetse näite varal selgitada m-m osade tegevust teatud maastikul. Rõhutame eriti siinjuures maastiku elementi, sest allpool kirjeldatud maastiku saavutatud tulemused ja kogemused pole täies ulatuses rakendatavad mõnel teisel maastikul.

Mis puutub meie oludes ja võimalustes m-m osade tegevuse tundmaõppimisse, siis on see võimalik:

1. Suvistel laagriperioodidel tehniliste omadustega tutvudes ja koostöö harjutusi tehes;
2. talveperioodil omandatud suviseid õpiseid konkretiseerida mitmesugustes oludes, omandades seega teoreetilisi suundi järgneval laagriperioodil katsetamiseks.

Sellise suuna valik tagab, et sõjaliteratuuris m-m osade kujutamine „tondina seinale“ ei hävitaks meie vastupanutahet ühelt poolt ja teisalt sisendaks meie kaadrisse veened m-m osade tegelikkudest hüvedest ning nõrkadest külgedest. Meile on m-m osad seni olnud kas koletisteks või nende võimeid on alahinnatud. Kuid literatuuri andmed seovad mehhaniseeritud osade, eriti aga nende jõulisema osa — tankide tegevuse — väga tihedalt maastikuga. Nii näiteks kirjutab A. Slutski ühes oma artiklis: „Ei pea unustama, et tankidele raskesti lähipääsetav maastik viib nullile (na net) nende masinate kõik head omadused ja muudab need abituks koormaks.“ Kui selline mõttekäik leiab maad ühes m-m alal esirinnas sammuva armee motoriseerimist ja mehhaniseerimist pooldava juhi kirjutisi-

ses, siis peame küll uskuma ka siin esitatavat postulaati: tuleb põhjalikult tunda oma võimalikku sõjateatrit maastikuliselt ja seal mängida kõigis võimalikes pealetungisuundades rida konkreetseid ülesandeid m-m osade tegevuse alal.

ÕPPUSE ORGANISATSIOON.

Õppus m-m osade tegevusega tutvumiseks ja juhtide kiirete otsuste võtmiseks on k. o. juhul kujundatud kahepoolse harjutusena kaardil. Õppuse organisatsioon on valitud järgmiselt:

- Õppuse juhataja.
- Õppuse juhataja abid — kumbagi teotseva poolega õppuse käigu arullemiseks à 1 ohvitser eriti ettevalmistatud õppuse juhatajalt.
- Sinine pool kujutab pealetungiva rügemendi eelsalka, mille koosseisus 7 ohvitseri.

Eelsalga ülem, kellele alluvad:

1. motoriseeritud jalaväe kompül,
2. motoriseeritud saaterelvade kompül,
3. mehhaniseeritud osade ülem (soomusgrupi ülem),
4. motoriseeritud si rühmül,
5. motoriseeritud pi rühmül,
6. baasi korraldaja.

— Punane pool kujutab taandumist katvat järelsalka, mille koosseisus teotsevad 5 ohvitseri.

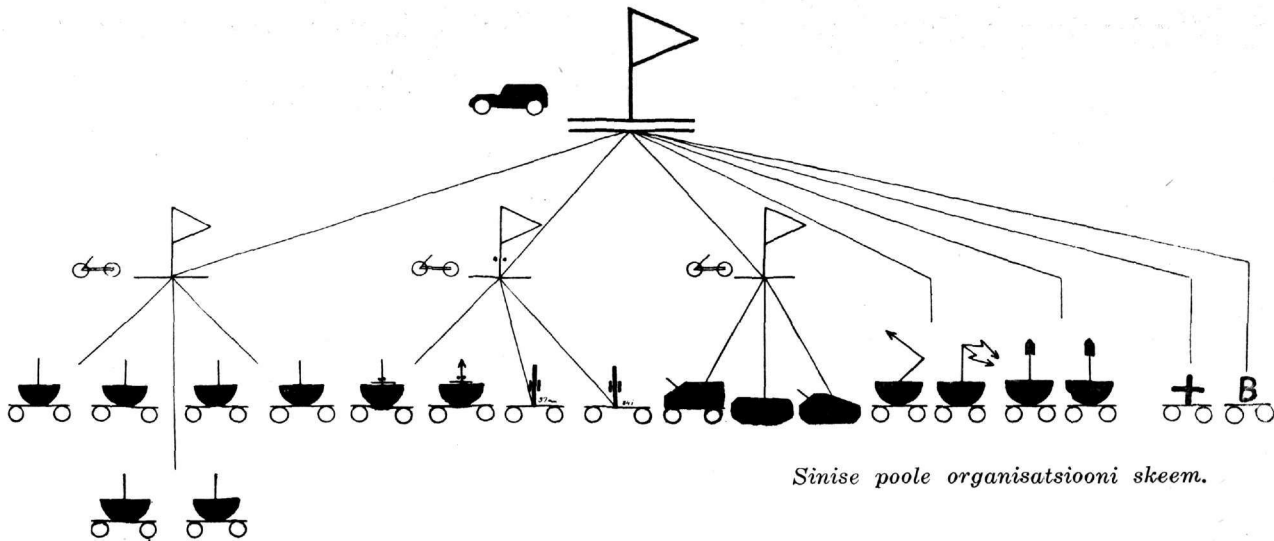
Järelsalga ülem, kellele alluvad:

1. motoriseeritud jalaväe kompül,
2. motoriseeritud saaterelvade kompül,
3. soomusautode rühmül ja
4. baasi korraldaja.

POOLTE OLUKORD JA ÜLESANDED.

Sinine pool.

Sinised asuvad kaitsel Kose suvilate, Karlova ms. ja Pirita jõe läänekaldal. Siniste osad Rapla suunast 01.08. õhukuks oma eelosadega, milliste koosseisus soomusjõude, on välja jõudnud Pikave-

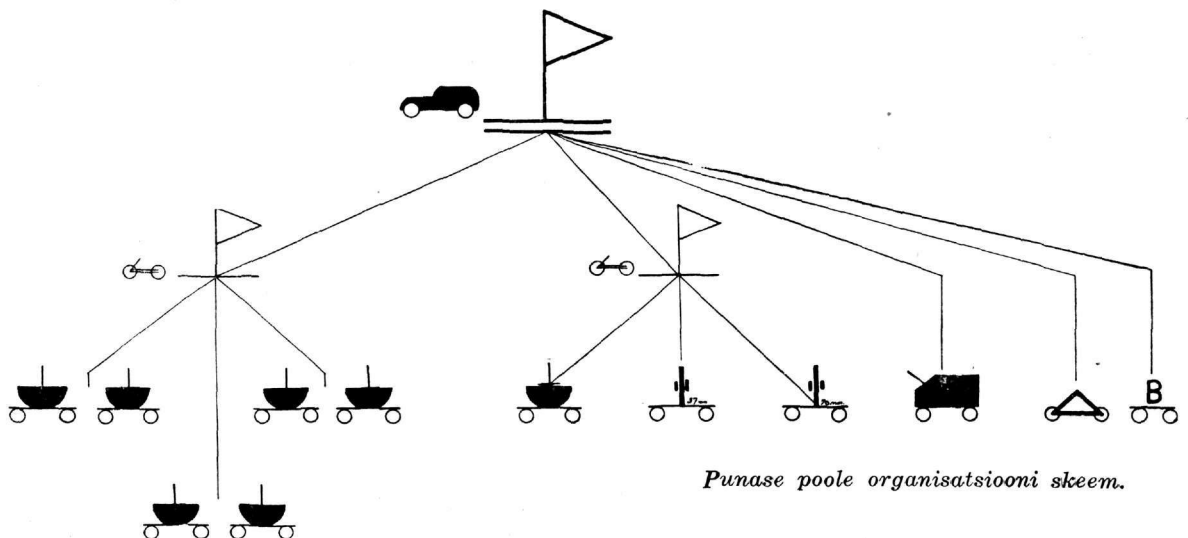
Sinise poole organisatsiooni skeem.

re rajooni, kust 02.08 jätkavad pealetungi Narva mnt. läbilõikamise eesmärgil Kuusalu rajoonis. Siniste väejuhatuse näeb ette tekkinud olukorras punaste tagasitõmbumise võimaluse, mis pärast juba 01.08. õhtul koondatakse Tallinna motoriseeritud rügement vastase jälitamise eesmärgil. 02.08. hommikul saadud õhuluure andmed näitavad, et vastase m-m osi on liikvel Narva maanteed mööda Kuusalu suunas. Pirita jõel avaldavad punaste osad siiski vastupanu siniste jalaväe luureosadele. Sinise poole juht saab tegevusse motoriseeritud rügemendi vaenlase järelkaitse osade hävitamise ja jälitamise eesmärgil. Rügemendi eelväe ülem saab esialgu tegevusse 3 salka:

Eelsalk, koosseis: motoriseeritud lasurikompani (ilma relvastus- ja majandusjaota) + motoriseeritud saaterelvade

kompani (I rühm — 4 rk — kohandatud õhukaitseks; II rühm — 1—37 mm; III rühm 1—84 i) + motoriseeritud si rühm (telefoni ja 3 helkside töökonda ning 2 tüüp D riojaama, millest üks alaliselt töövalmis autol) + motoriseeritud pi rühm ühes materjalidega sildade parandamiseks ja parvede ehitamiseks + sanitaarauto + soomusmasinate grupp: 3 s.-autot + 5 tanketti + 3 tanki, astub välja Tondilt 02.08. kell 0800 ja liikudes mööda Narva maanteed välja jõuda kella 1200 Jägala jõe joonele, kust edasi liikumine eelväe ülem korraldusel. Eelsalga ülem käsutused alates kl. 1000 luurelennuk ja rünnaklennukite salk.

Vasakpoolne külgsalk, koosseisus rattariieskadron; liikumistee — Muuga, Rootsi-Kallavere, Ülgaste, Valkla; liikumine kokkukõlas eelsalgaga.

Punase poole organisatsiooni skeem.

Parempoolne külgsalk, koosseisus: ratturirühm + tanketirühm; liikumistee — Kose, Lagedi ms., Saha, Maardu, Jägala; edasilikumine nagu eelsalgal.

Punane pool.

Punaste osad jõudnud välja Pirita jõe joonele peatusid. 01.08. kestel saabunud teatised siniste haaravast tegevusest Rapla suunast läbi Pikavere sunnib punaste juhatus revideerima Tallinna vallutamise kava. Kuna Pikaverest ähvardab oht Narva mnt. läbilõikamiseks ja sellega Tallinna vallutamiseks suunatud grupi hävitamiseks, siis punaste juhatus otsustab Tallinna vallutamiseks suunatud grupi tagasi tõmmata 02.08. öö kestel. Taandumise katteks jääb üks motoriseeritud pataljon, kes saadab välja:

Järelsalga, koosseisus: motoriseeritud laskurikompani + motoriseeritud saaterelvade kompani (1 rk jagu + 1—37 mm srt + 1—76 mm srtk) + ratturirühm + soomusautorühm — Narva mnt. suunas.

Vasakpoolne külpatrull koosseisus: ratturirühm + tanketirühm Lagedi, Maardu, Kostivere, Jägala, Saunja, Kiiu suunas.

Parempoolne külpatrull koosseisus: ratturirühm Muuga, Rootsi-Kallavere, Ülgaste, Valkla suunas.

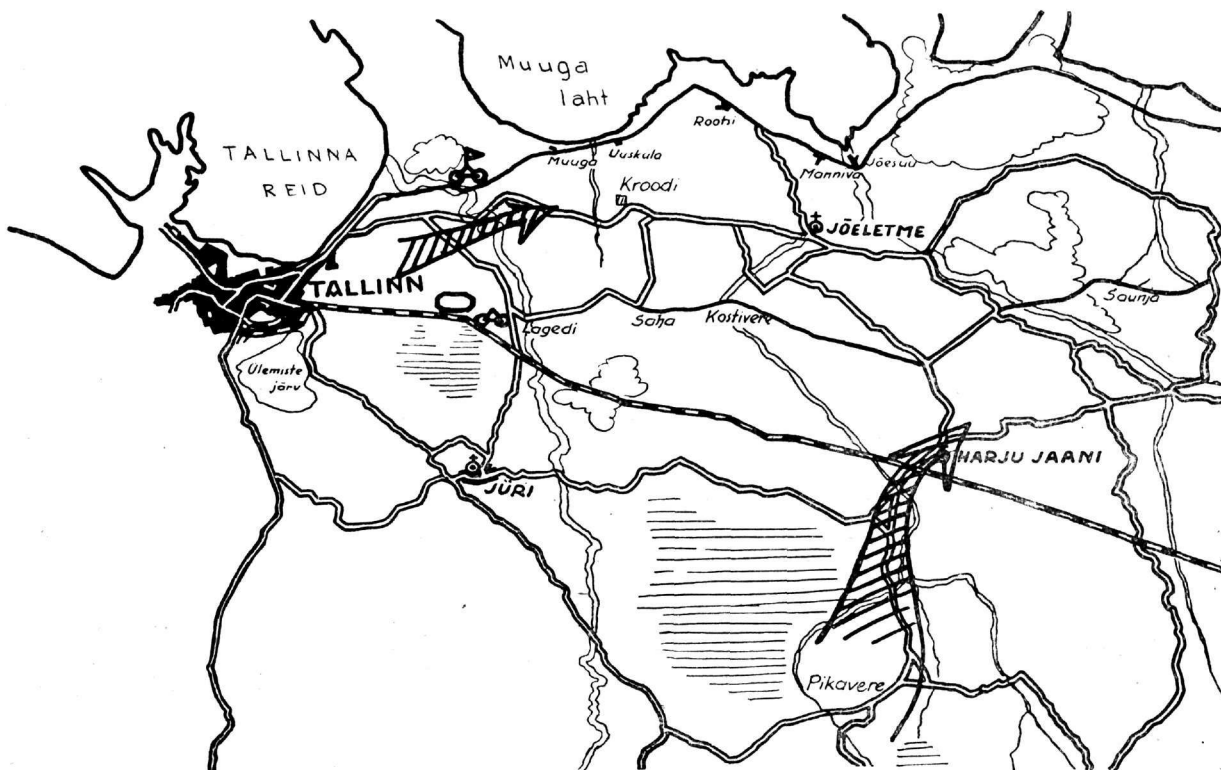
Taandumise katmine patüli otsuse kohaselt sünnib viivituslahinguga, kusjuures üksikuid jooni võib läbistada alljärgnevalt:

Pirita jõe joont alates kella 1000	
Kroodi as. „ „ „	1130
Jägala jõe „ „ „	1500
Valkla jõe joonele väljajõudmine kella 1700.	

Maastik.

Käesolevas kirjutises toodud moto-meh osade tegevuse läbiviimiseks on valitud Narva mnt. suund. Maastik selles suunas on üldiselt lahtine ja tasane; vaid üksikud orundid ja künkad üksteisest 3—8 km kaugusel märgivad looduslikult soodsaid positsioone kaitsjale ja näitavad pealetungijale, kus võivad esineda tõsised raskused.

Tegevuse algades punane pool asub Narva mnt. suunas Pirita jõe idakaldal asuval Iru künkal, kust avaneb vaatlus kuni Karlova ms. ja Kose suvilateni (u. 2,5—3 km). Paremale ja vasakule on vaatlus kuni külpatrullide taandumisuundadeni, seejuures vaatlust paremale raskendavad metsastunud ja võsastunud

Tegevusrajooni üldskeem.

alad. Tagasi vaadates (ida suunas) on maastik lahtine kuni Kärnu küalani, kus igasugune liiklemine Narva maanteel on märgatav ja tulega mahasurutav. Iru kungas iseendast on rindelt täiesti kaitstud soomusmasinate vastu Pirita jõe kõrgete kallastega, tingimisi kui sild hävitatud või tulega suletud liiklemiseks. Ainuke oht künka kaitsjale on paremalt Lükati suunast, kus on sild Pirita jõel. Pirita jõe laius 40—50 m, järskude kallastega, kust soomusmasinail allalaskumine ilma suuremate mullatöödeta võimatu. Erand on vaid Lükati rajoonis, kus kaldad üksikutes kohtades võimaldavad soomusmasinate laskumist jõesängi. Jõe sügavus 30 cm kuni 1 m.

Järgmine looduslik tõke ja vastupanu-positioon asub Kroodi as. juures (u. 6 km Iru-st). Kroodi as. kungaste ees asub järskude kallastega orund (—10 m) ja endise järve põhi, milline ei kannu soomusmasinaid. Ainuke ülepääs on teeläite ja kitsa silla kaudu. Silla hävitades on vaja töid ülekäigu valmistamiseks, mille teostamine orundini ulatava lepiku tõttu on soodustatud. Orundi vallutades on vastupanu likvideerimine hõlpsam üksikute metsatukkade kaudu lähenedes tulepesadele. Raskuseks ja aegaviitvaks tegevuseks on lähenemine Kärnu külast kuni end. järveni ja orundini (kaugus 1 km, maastik poolkinnine).

Kroodi külast kuni Jõelähtme kirikuni (u. 7 km) maastik ei soodusta vastupanu m-m osadele, sest puuduvad looduslikud varjualad baasidele. Jõelähtme iseendast pole ka soodus, sest ta on haaratav Kostivere kaudu ja kaitsja baasi väljatoomine haaraval tegevusel pealetungija poolt muutub vägagi küsitavaks.

Järgmine looduslik vastupanujoon on Jägala jõe idakaldal. Narva mnt. suunas ja sellest põhjapoole on maastik kuni 1 km ulatuses lahtine, kust vaenlase lähenemine on võimalik vaid all ilma ootamatust valmistamata. Lõunapoole Narva mnt. ulatab aga mets ja võsastik kuni Jägala jõe läänekaldani. Poolte tegevus metsa kasutamisel: pealetungijal soodus võimalus tuua forsseerimiseks vajalisi materjale varjatult jõe kaldale, kuna kaitsja peab kogu metsastunud ala ulatuses teostama pidevat valvet haaravate tegevuste vältimiseks. Jägala jõe sügavus 1,5–2,5 m ja laius 30–50 m, seega ületatav vaid parvede või sildade abil.

Idapool Jägala jõge on maastik kaetud üksikute metsatukkade ja asulatega,

kuid ilma looduslike tõketeta. Kaitsja tegevus võib avalduda vaid üksikute vastulööride andmises mehhaniseeritud osadega, kuna motoriseeritud osade baasi varjamine ilma tule alla sattumise ohuta on raskendatud. Järgmise loodusliku positsioonina võiks esineda Valkla jõe joon Kiiu kõrgendikkudega.

Ilmastik.

Umbes ühe nädala kestel enne 02.08. on sadanud hoovihma. Kõik madalad ja soistunud alad raskesti läbipääsetavad. Teed 02.08. hommikul mittetolmavad, 02.08. päikesepaisteline; tuule tugevus 4 m/sek., suund 225° (NW), üksikud kõrged rünkpilved (altocumulus); t — u. + 16° C.

Kuiva ja tuulise ilmastiku tõttu teed alates keskpäevast muutuvad tolmuks.

Seega ilmastik pakub kaitsjale soodustusi: 1. vihmade tagajärjel madalamad kohad pole soomusmasinaile läbipääsetavad, 2. tuule suund soodustab suitsukatete tekitamist ja suitsu varjus lahtikiskumist.

Vaatluse teostamine, eriti aga õhuvaatlus, selge ilmastiku tõttu on ühevõrdsest soodus nii pealetungijale kui kaitsjale.

POOLTE TEGEVUS IRU RAJOOIS.

Sinise poole eelsalga ülema olukorra hinne.

Sinise poole eelsalga ülem lõpliku olukorra hinde teeb Tallinna idaserval Põhja tuletorni rajoonis, kus avaneb vaade eelolevale maastikule ning osad on välja jõudnud linnast. Seejuures eelsalga ülema mõttekäik on järgmine:

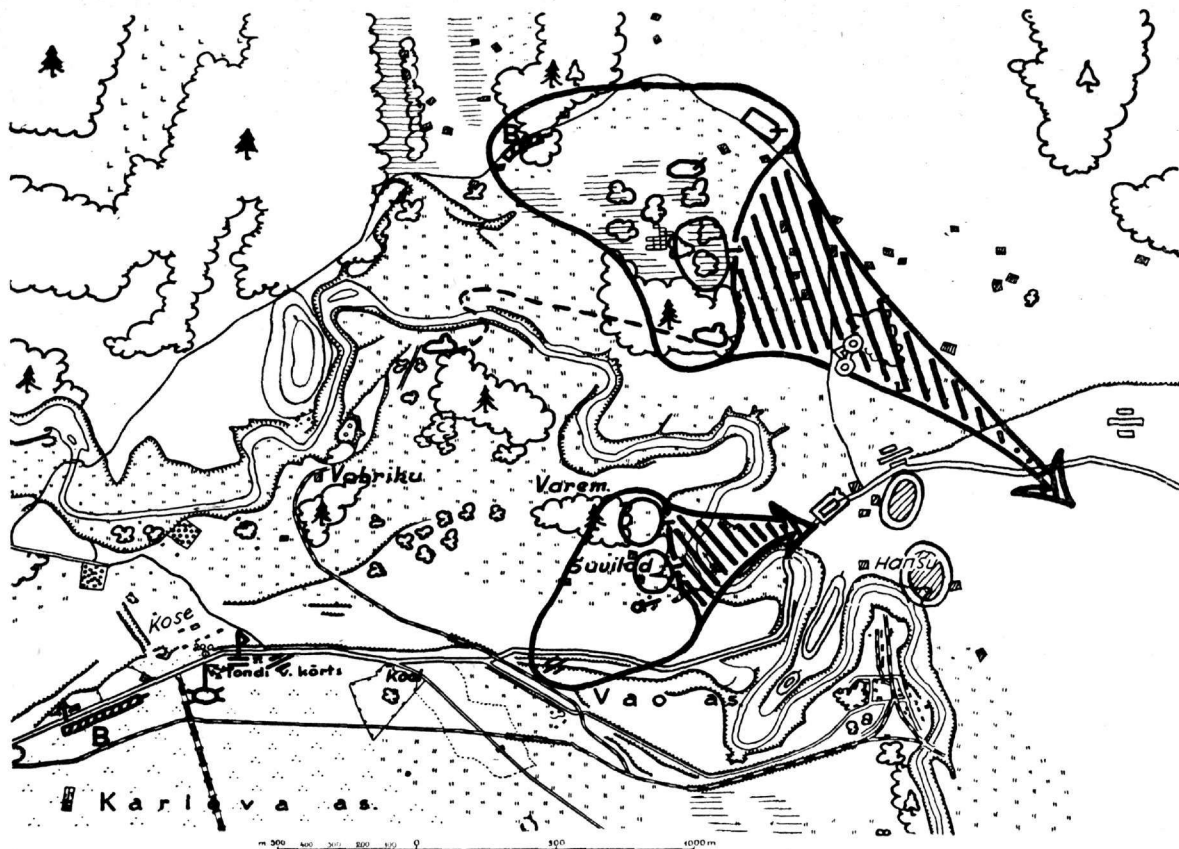
Ülesanne: jõuda kella 1200 Jägala jõe joonele. Kell on praegu 0900 — järelikult aega 3 tundi. Kaugus u. 24 km, seega vaja liikuda kiirusega vähemalt 8 km/tunnis.

Naabrid: Vasakult ja paremalt liiguvad külgsalgad, milliste tegevus kokkukõlastatud minuga. Seega erilist külgakaitset pole vaja korraldada, kui maastik seda ei tingi.

Minu jõud: vt. organisatsiooni skeem.

Vastane: täpsed andmed puuduvad, kuid jalaväe luure andmeil vastane asub Pirita jõe idakaldal. Ohuluure aga näitas vastase tagasiliikumist, järelikult temal on Pirita jõe joonel kätteosad, milliste vastu tuleb teosteda jõuliselt ja aktiivselt.

Maastik: Kuni Tondi v. kõrtsini maastik võimaldab varjatud lähenemist, siis muutub lahtiseks. Iru vallutamiseks

Poolte asetus Iru vallutamisel.

on vaja ületada Pirita jõgi, mille kohta on esolevalt jalaväelt andmeid, et läbipääsu võimalusi lülikmasinaile leidub Vabriku ja Varemaja rajoonis.

Kuni Iruni on näha naabrisalkade liikumine — järelkult minul pole vaja välja saata külpatrulle. Eelpatrulli on aga vaja jõude, mis kataksid jalaväe liikumist tee suunas ja mis võimaldaksid selgitada ning tarbekorral ka läbistada Pirita jõge. Seega eelpatrulli koosseisu peab kuuluma soomusmasinaid ja jalaväge ning pionere, et võita kiiresti esolevaid takistusi.

Otsus:

1. Eelpatrull soomusgrupi ülema juhtimisel, koosseisus: soomusautorühm + tangirühm + jalaväerühm autodel + pi- ja si-jaod autodel ühe pi-rühma ülemaga, astuda välja k. 0910 Narva mnt. suunas vastase järelkaitseosade hävitamise ülesandega. Keskmise liikumise kiirus 10 km/t. Kroodi külalt edasilikumine korraldusel.
2. Ülejäänud osad laskurikompani ülema juhtimisel järjekorras vt. liikumisskeem. Astuda välja k. 0922 (seega vahe eelpatrulli ja eelsalga südamikuga vahel 2 km, et vältida ootamatut jalaväe saaterelvade tuld), liikuda mööda Narva mnt. kiirusega 10 km/t.

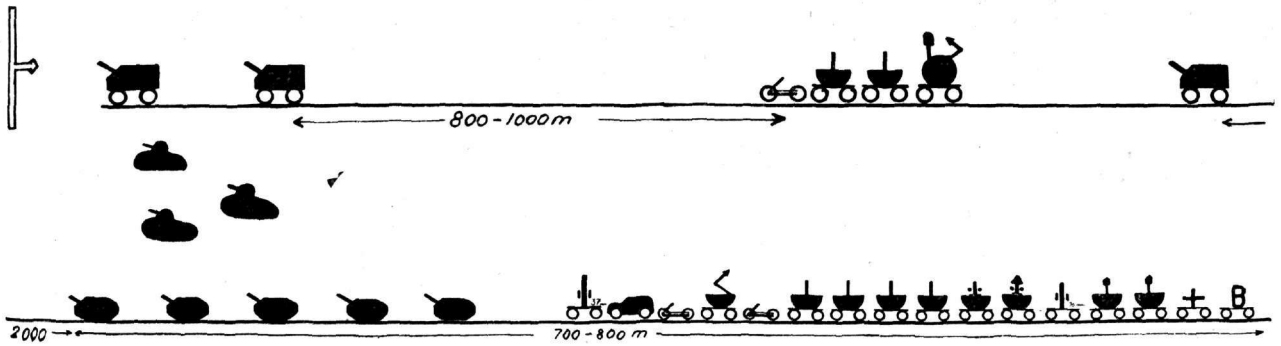
(tingitud kolonni kõige nõrgema masina keskmisest kiirusest).

3. Saaterelvade kompüülil liikuda eelpatrulli ja südamikuga vahel, olles valmis eelpatrulli toetama tulega.
4. Si-rühmüülil kontrollida sidet eelväe riojaamaga ja liikumise kestel jääda pidevasse ühendusse eelväe riojaamaga.
5. Baasi ülemal meeskonna masinaid maha tulles korraldada masinate moondamist ja kaitset ning pidada minuga sidet baasi õigeaegselt järgitõmbamiseks.

Eelsalga liikumiskord (vt. liikumisskeem).

Vastavalt eelsalga ülema otsusele eelsalga osad liiguvad järgmiselt:

Eelpatrull — ees suurtükiauto, selle järgi 100 m distantsil klp. auto, jalaväe kergete automaatrelvade mõjuva tulepiirkonna kaugusel, s. o. 800–1000 m klp. auto järgi jalaväerühm, pi- ja si-jaod, kuna viimaste järgi um. 200 m klp. auto. Viimasel masinal maastikul ees liikumiseks pole soodust tegevusvõimalust, kuna tee viib defileesse Iru künka ees. Taga liikudes aga võib seda masinat kasutada: 1. varuna, 2. järelkaitseks ja 3. sidepidamiseks eelsalga südamikuga. Seega üldine eelpatrulli sügavus esi-

Sinise poole liikumisskeem.

mesest masinast kuni viimaseni 100 m + 800—1000 m + 200 m = 1100—1300 m.

Eelsalga südamik u. 2 km eelpatrulli järgi, ees tanketirühm otseseks julgestamiseks ja selle järgi südamiku masinad (vt. liikumisskeem) u. 25 m vahedega, kokku u. 700—800 m ulatusel. Üldine eelsalga sügavus eelpatrulli esimesest masinast kuni eelsalga südamiku viimase masinani 1100—1300 m + 2000 m + 700—800 m = 3800—4100 m.

Täiendav olukord nr. 1.

K. 0935 eelsalga ülem, liikudes aerodroomi kohal, kuuleb ees ja vasakul laskmist kuulipildujatest ja üksikuid suurtükipauke. Vaatlus kuni Tondi v. kõrtsini, kuid paugud kostavad idapool Tondi v. kõrtsi.

Eelsalga ülema otsus:

Sõita suurendatud kiirusega Tondi v. kõrtsi juurde isikliku luure eesmärgil.

Täiendav olukord nr. 2.

K. 0940 jõudnud Tondi v. kõrtsi juurde, saab eelsalga ülem järgmised suulised teatised:

1. Eelpatrulli ülemalt soomusauto rühma ülema kaudu: Vastase soomusautod asuvad Iru silla ees oleva künka taga, kust avasid ootamata tule soomusautodele, mõlemad masinad tõmbusid tagasi. Eelpatrulli südamikule avati rk tuli Hansu t. juurest ja ühest välisuurtükist šrapnellituli. Suurtüki asukohta täpselt ära määrata ei saanud, kuid asub Iru künkal, teest vasakul. Tangirühma ülema andmeil on vastase soomusautod sõitnud üle Pirita silla ja kui neile tuli avati tankidelt, siis on vastane Iru silla õhkinud.

Eelpatrulli ülem jätkab jalaväerühmaga liikumist suvilate rajoo-

ni, vastase asetuse täpseks selgitamiseks. Tangirühm asub ootepositsioonil Vabrik, põhjapool jõe kaldal, kust on võimalik jõe läbistada.

2. Vasakpoolelt külgsalgalt (ratturieskadroni ülemalt): k. 0935 on Lükati sild tervelt vallutatud ja vastase ratturiosad tagasi surutud Lükati tee suunas. Ratturieskadron jätkab edasiliikumist.

EELSALGA ÜLEMA LÜHIKE OLUKORRA HINNE JA OTSUS.

Eelsalga ülem teeb korralduse salga südamiku kiireks järgitõmbamiseks ja allüksuste ülemate enda juurde kogumiseks oma adjutantidele. Kogumise kestel aga hindab olukorda järgmiselt: Narva mnt. suunas masinaid kasutada pole võimalik. Jõe on võimalik ületada lülikmasinatega Vabriku rajoonis ja ratasmasinatega üle Lükati silla. Vastasel on Iru künkal välisuurtükk, rk, soomusautod ja kindlasti ka jalaväge, mille täpset suurust ei tea. Et edaspidi vastase vastupanu nõrgendada, oleks vaja teda rindelt tugevasti siduda ja anda ootamatu löök tiival. Varjatult löögiandmine on võimalik läbi Lükati, korraldades haarava grupi kallaletungi lähtealuse Iru küla lääneserva ja metsatukkade jõe. Kaugus sinna u. 4 km, vajalik aeg kallaletungi lähtealusele asumiseks 20—25 min.

Otsus ja selle alusel suuline käsk k. 0950.

1. Haaramiseks suunan soomusgrupi juhtimisel soomusautod, tanketid, ühe jalaväerühma, si- ja pi-jaod läbi Lükati, kuna tangid läbivad jõe praeguse ootepositsiooni rajoonis. Kohal olla k. 1015. Iru vallutades moodustab soomusgrupi eelpatrulli ja jätkab liikumist Narva mnt. suunas.
2. Rindelt seon vastase ülejäänud jõududega laskurkompilii juhtimisel.

3. Kutsun välja rünnaklennukite koondise Iru ründamiseks suunaga loodest kagusse k. 1020. Luurelennuki saadan välja samal ajal vastase sügavuse selgitamiseks kuni Jägala jõe jooneni.
4. Rünnaku kokkukõlastan valgete raketide laskmisega Tondi v. kõrtsi juurest.
5. Baasi ülemal tuua baas järgi valgete raketide tõustes Iru künkalt, mida laseb haarav grupp.

Seeviisi kokkukõlastatud löök siniste eelsalga ülema otsuse kohaselt pidi hävitama punaste järelkaitse ja andma vabaduse edaspidiseks tegevuseks, kusjuures lennuluure pidi tooma andmeid vastase vastupanu iseloomu kohta kuni Jägala jõe ni.

Järgnevalt vaatame, kuidas korraldas punane pool oma vastutegevuse.

PUNASE POOLE JÄRELSALGA ÜLEMA OLUKORRA HINNE.

Järelsalga ülem, saanud käsu järelkaitse teostamiseks öösi 01./02.08., hindab olukorda alljärgneva mõttekäigu kohaselt:

Ülesanne: teostada vastase aeglustamist Iru joonel kuni kella 1000 ja järkjärguliselt tagasi tõmbudes avaldada vastupanu Kroodi joonel kuni k. 1130, Jägala jõel kuni k. 1500 ja mitte enne k. 1700 jõuda Valkla.

Naabrid: vasakult ja paremalt järelpatrullid, kes teotsevad kokkukõlas minuga. Maastik võimaldab vaatlussidet v. a. Iru rajoonis parempoolse järelpatrulliga, kus viimase tegevus areneb metsastunud ja võsastunud alal. See nõuab sidet parempoolse patrulliga.

Minu jõud: vt. organisatsiooni skeem.

Vastane: täpsed andmed puuduvad, kuid 01.08. olid vastas vaid jala- ja srtk-väe osad. Kuna haarav grupp Pikavere rajoonis omab soomusjõude, siis võib eeldada, et vastane, avastanud meie peajõudude tagasitõmbumise, rakendab ka siin tegevusse soomusjõude.

Maastik: Iru kungas moodustab suurepärase V. P. ja koos eesoleva Pirita jõega soomusmasinate vastase tõkke. Vasakul on maastik lahtine ja kõik vastase kavatsused selles suunas kohe avastatavad.

Paremal aga Lükati võsastunud rajoon ja Pirita jõe madalad kaldad ning madal veeseis (30—40 sm) nõuavad erilise valveorgani väljasaatmist sideks parempoolse patrulliga. Kuna Pirita jõel olev Iru sild võimaldab Iru künka mahajätmisel vastase motoriseeritud osade kiiret järeliikumist, siis tuleb sild öö kestel mineerida, millise töö peaksid sooritama pionerid.

Mineerimiseks on vaja 15 pioneri, kes töötavad 3,5—4 tundi, ja lõhkeainet u. 100 kuni 120 kg.

Otsus:

1. Kahel jalaväerühmal ja saaterelvadel Iru künkale öö kestel sisse kaevuda ja moonnuda. Asetus — vt. skeem.
2. Soomusautorühma kahel masinal asuda Vao as. juures oleva teekäänaku taha moondatult vastase teepeal liikuvate masinate hävitamiseks.
3. Ühel soomusautol koos ratturrühmaga asuda Lükati rajooni sideks parempoolse patrulliga ja jõe valveks.
4. Pirita jõel olev Iru sild mineerida öö kestel. Kõik järelsalga allüksused varustada tangi- ja teemiinidega ning suitsukiünaldegaga.
5. Üks rühm laskurkompanist saata ühes kompül abiga Kroodi positsiooni ettevalmistamiseks, kellel kohal olla koidikul.

Täiendav olukord nr. 1 punasele poolele.

K. 0935 kostab Lükati rajoonist laskmine püssidest ja kuulipildujatest. Samal ajal on näha vastase soomusautode ja 3 veoauto liikumist Tondi v. kõrtsi Kooli rajoonis. Tanke näha liikumas Vabriku rajoonis. K. 0938 saabub ratturside paremalt teatisega, et Lükati sild on vallutatud.

Järelsalga ülema otsus.

Avada tuli veoautodele rk-dest, 76 mm suurtükist ja ootepositsioonil olevatelt soomusautodelt. Soomusautod vastase seisma pannes tõmata tagasi ja sild õhkida, et sundida vastast peatuma. Suurtükid suunata paremale võitluseks tankidega, kui viimased peaksid jõest läbima. Ratturrühmale saata abiks üks suurtüki s-auto ja rühmal koos parempoolse patrulliga avaldada vastupanu Lükati jõekäänaku rajoonis kuni 0955.

Täiendav olukord nr. 2. punasele poolele.

K. 0955 vastase jalaväeosad u. 2 rühma lähenevad rindelt suvilate suunas. Nende liikumist toetavad välisuurtükk Tondi v. kõrtsi juurest ja rk-d. Paremalt tuleb s-auto teatisega, et vastase soomusautosid ja tankette on liikumas üle Lükati silla. Tangid u. 3 masinat asuvad Vabrikust põhjapool metsatukas.

Järealsalga ülema otsus.

Minimaalne vastupanu aeg on möödunud (kuni k. 1000).

1. Võtta maha positsioonilt 76 mm suurtükk ja Hansu talu juurest jalaväerühm ning saata Kroodile positsioonile.
2. Teine jalaväerühm + rk jagu + 37 mm srtkid võtta maha positsioonilt niipea, kui loon suitsukatte piki Iru künka loode nõlva, ja sõita: saaterelvadel Kroodi positsioonile, jalaväerühmal Jägala jõe jõe poolele positsiooni luurele.

3. Soomusautod ühes ratturitega katta osade tagasilikumist, tihendada suitsukatet ja märkida positsiooni terviklikkust kuni vastase kallaletungi alguseni. Tagasi tõmbudes hoida vastasega kontakt, kuid mitte lasta end hävitada.

JARELDUS VÕITLUSEST IRU KÜNKA JUURES POOLTE OTSUSTE PÕHJAL.

Sinine pool suunab oma osad tegevusse kahes grupis punaste hävitamiseks. Tegevus on kokkukõlastatud ajas ja leppemärkidega. Manöövri muutmine on seotud ajakuluga ja võib sünnitada segadusi, seepärast peab arenema vastavalt kavale. Punane pool aga kisub end järk-järgult lahti ja viimastena katavad soomusautod ning ratturid, kes

rünnaku algades, kasutades oma kiirust, libisevad siniste käest. Hävitav löök siniste poolt ei anna loodetud tagajärgi, kuid punased on oma ülesande täitnud ilma end laskmata hävitada.

Tegevustik sinisel poolel pärast Iru künka vallutamist, mis võis teostuda u. 1025—1030, arenes tõenäoliselt järgmiselt:

- 1030 jõudis järgi haarava grupi baas,
- 1035 haarav grupp asus masinaile ja jätkas liikumist eelpatrullina,
- 1045 jõudsid järgi läbi Lükati baasimasinad,
- 1050 meeskond oli asunud masinaile ja jätkas liikumist.

(Järgneb.)

Suurtükitle juhtimine lennukilt.

P. Pilepenko kirjutab „Artilleriiski Žurnal“ 1935. a. oktoobrikuu numbris oma kogemustest suurtükiväe ja lennuväe koostöö alal, mis peaks huvitama ka meie suurtükiväelasi ja lennuväelasi.

Suurtükiväe-lennukite peamiseks eesmärgiks on abistada suurtükiväge kogu lahingu vältel ja maha suruda maapealseist vaatluspunktidest nähtamatuid märke, eriti aga vastase suurtükiväge.

Lahingus srt.-lennuvägi täidab järgmisi ülesandeid:

— rünnaku ja positsiooni sügavuses peetava lahingu ajal vaatleb lahinguväljale lähenevaid vastase varusid ja kutsub välja tuld nende pihta; kaitselahingus kutsub välja kaugetulesid positsioonile lähenevate vastase kolonnide pihta; ajal, mil vastane valmistab ette rünnakut, kutsub välja tulesid tankide cote- ja lähte positsioonidele;

— kohtamislahingus eelpatrullide lahingu ajal, avangardi ja peajõudude hargnemisel juhib tuld vastase kolonnidele;

— eduarendamisel ja jälitamisel juhib tuld ülekäikude ja defileede pihta.

Vastase õhukaitse aktiivsed vahendid sunnivad tarvitama kõiki abinõusid selleks, et miinimumini vähendada lennuki viibimist vastase paigutuse kohal.

Peamiseks sidevahendiks maa ja lennuki vahel on raadio, mis täieneb iga päevaga ja kuni miinimumini vähendab lennuki viibimist vastase kohal sideloomise ja töötamise kiiruse arvel.

Koostööõppustel saadud kogemustel autor

teeb ettepaneku tulekorrekteerimiselt kindlalt ja otsustavalt minna üle suurtükitle juhtimisele lennukilt. Selle ülesande edukaks täitmiseks lendurvaatleja peab täiuslikult omama laskeandmete valmistamise kaardi järgi ja tundma maapealse vaatluse abil teostatava lööklaskmise reegleid. Peale selle ta peab omama ettekujutuse patarei tuleosa tööst. Viimast on vaja selleks, et teada, kui kaua aega tuleosa vajab rännakukorrast positsioonile asumiseks ning tulekäskluste täitmiseks. Nende andmete põhjal lendurvaatleja peab täpselt arvestama aega ja tegema õhus oma töö nii, et ta oleks õigel ajal tulistatava märke kohal.

Vaatleme seda koostööd näite abil. Kohitamislahing. Eelsalga juurde on määratud kaugelaskja kahuripatarei ja selle tule juhtimiseks lennuk. Patarei juurde on antud raadiojaam ühes signaalplatsi varustusega.

Päeval enne väljaastumist, kus tõenäoliselt võib tulla kokkupõrge vastasega, kolonni suurtükiväe ülem peab andma lendurvaatlejale alljärgneva sisuga ülesande:

— lühidad teated vastasest;

— kolonni väljastumise aeg ja rännakutee;

— aeg, mil kolonn läbib tähtsamaid kohti või ribasid;

— ribad, kus kõige tõenäosemalt võib oodata vastase kolonnide ilmumist;

— patarei tõenäosed tulepositsioonid ribade kaupa;

— andmeid laskemoona (granaatide) kohta;

— maa ja lennuki väljakutsed;

- lennuki tunnussõna;
- töö- ja tagavaralained;
- raadiosignaalsiirde tunnus;
- koodi võti;
- esimene väljalennu aeg.

Oletame, et liikudes antud rännakuteed mööda, eelsalk jõudis määratud ajal teatud ribasse. Samal ajal lennuk avastas patarei laskeulatuse piirides oleva vastase kolonni.

Võttes arvesse patarei laskekaugust, eelsalga ülema taktikalise kava, maastiku riba iseloomu, millele läheneb vastase kolonn (teede hargnemine ja headus, koht, millest kolonn ei saa mööduda), aega, mis vastase kolonnil kulub sinna jõudmiseks ja eelsalga kolonni liikumist ning patarei valmisolekut, lendurvaatleja määrab punkti („kohtamispunkti“), kus avada tuli vastase kolonnile. Lendurvaatleja kannab selle punkti kaardile, lendab patarei juurde ja loob sideme, teatab lakooniliselt koodi abil luure tagajärgedest ja nõuab patarei hargnemist: „Jala- ja suurtükiväe kolonn, 2 km pikk, koordinaadid 775934. Hargneda.“

Patarei asub tulepositsioonile ja asetab suurtükide juurde linad, et lendurvaatlejal oleks hõlbus määrata Tp asukohta. Seejuures patareiülem peab Tp valima nii, et lendurvaatlejal oleks soodus kanda seda kaardile. Lendurvaatleja, lennates Tp rajoonis, tõmbab joone läbi Tp ja „kohtamispunkti“, tõmbab läbi Tp meridiaanjoone, määrab „kohtamispunkti“ bussooli ja sihiku ning annab patarele kooditult ehk šifreeritult vastavad käsklused. Seejuures patareiülem peab määrama mürsu, süütaja, laengu ja laskeviisi. Oodates patarei valmissaamist ja võttes arvesse vastase kolonni soodsaimat asetust, lendurvaatleja annab käskluse „tuld“.

Juhul, kui vahepeal kolonn muutis liikumissuunda või läbis „kohtamispunkti“, lendurvaatleja ei anna käsklust „tuld“, vaid toimib järgmiselt. Liikumissuuna muutmise korral ta määrab uue „kohtamispunkti“, arvestades seejuures lähteandmete valmistamiseks ja patarei valmissaadmiseks vajaliku aega, möödab üleviimisea ja sihikuseade, annab need vastavate käsklustega patarele ja kutsub välja tule siis, kui kolonn jõuab „kohtamispunkti“. Kui kolonn läbis „kohtamispunkti“ ja laskesuunda ei ole vaja muuta, lendurvaatleja muudab ainult sihikut ja annab käskluse „tuld“.

Patarei laseb 2 kogupauku antud suuna-seadetega, kuid erinevate sihikuseadetega nii, et 1. kogupaugu sihikuseade on 200 m võrra arvutatud sihikuseadest suurem ja 2. kogu-

paugul — 200 m võrra väiksem. Teine kogupauk peab järgnema esimesele võimalikult kiiresti. Lendurvaatleja nähes maastikul 2 lõhkemistekeset, mis asuvad üksteisest 400 m kaugusel, saab laskesuuna asukoha märgi suhtes ja mõõtkava. Nende andmete abil tal on hõlbus teha suuna- ja kauguseparandused ning anda turmtule käsklused, millede järgi patarei annab „kiirtuld“.

Eeltoodud näitest selgub, et tulekorrekterimise asemel lendurvaatleja peab juhtima suurtükiteid. Seda põhjusel, et ainult tema saab arvestada vastase kolonni manöövrit, sest nähes kolonni liikumist ja tegevust ainult tema võib seda õigeaegselt mõjutada tulega ning saavutada vajalikke tagajärgi.

Ka rünnaku lähtepositsioonil asuvatele vastase tankidele, vastase varudele, tihedas lahingukorras olevatele vastase osadele jne. peab lendurvaatleja sagedasti juhtima suurtükiteid. Mõjuvamaid tagajärgi saadakse siis, kui divisjoni tule üleviimised teostatakse abimärkidelt, mille pihta teostati eellaskmist maapealse vaatluse abil. Ühtlasi tuleb võtta arvesse, et DD suurtükiväe kõik märgid ei asu säärestel kaugustel, et tuld oleks võimalik üle viia maapealse vaatlusega lastud abimärkidelt.

Seepärast autor jõuab otsusele, et lendurvaatlejaks peaks olema suurtükiväelane, kes suudab edukalt taibata vastase lahingukorra tõenäolist grupeerumist DD grupi (rühmitise) vastutavas ribas, määrata abimärgid, teostada abimärkide eellaskmist ja vajalikul momendil divisjoni patareide tuld abimärkidelt üle viia taktikaliselt õigetele märkidele.

Suurtükite juhimisel lendurvaatleja töö on raskendatud, sest kabiinis pole mõnus töötada. Lennuväelaste ja suurtükiväelaste ühised jõupingutused vaja suunata selleks, et maksimaalselt hõlbustada lendurvaatleja tööd, ratsionaliseerida seda eesmärgil, saavutada mugavust töötamisel, maksimaalselt lähteandmete valmistamise täpsust ja tulejuhtimise kiirust.

Laskeandmete valmistamisel lendurvaatleja kasutab tselluloidmalli ja kraadi mõõtkavas valmistatud sihiku joonlauda (sihikuseade määramiseks). Töötamise hõlbustamiseks kaardialus (plañettlaud) peaks olema umbes 20×40 cm suurune. Pliiatseid ja teisi laskimisel vajalikke abinõusid on hea hoida erilisel alusel, millel on iga asja jaoks vastav pesa. See alus vaja kinnitada lennuki kabiini seinale lendurvaatlejast paremale poole.

— m.

Bibliograafia.

Mõningaid kogemusi suurtükiväest jalaväe juurde saadetava uue koosseisulise sideosaga Šveitsi 5. diviisi manöövritel.

(Einige Erfahrungen mit dem neuen JFA-Detachement in den Manövern der 5. Division. „Der Schweizer Artillerist“ Nr. 11. 15. novemb. 1935. a.)

Suurtükivägi saab jalaväge edukalt toetada ainult siis, kui tal on jalaväega pidev ja laitmatult töötav side. Seepärast praegusajal pühendatakse palju tähelepanu suurtüki- ja jalaväe vahelisele sidele.

Miks senine side ei rahulda nõudeid? Suurtükiväegrupist saadetakse harilikult jalaväerügementi sideohvitser ühes vastava meeskonnaga ja sidevahenditega. Praktikas anti sideohvitseri käsutusse harilikult 1 ratsanik ja 1 telefoniside töökond. Rakettpüstol ühes signaalrakettidega võeti kaasa. Eeskirja järgi sideohvitseri käsutuses peab olema ka 1 helkside töökond, kuid praktikas seda ei kasutatud järgmistel põhjustel: 1) meeste puudusel; 2) vastava koodi puudusel teadete edasiandmine helksidega teostus liiga aeglaselt; 3) suurtükiväe helkparaat on niivõrd raske ja ebapraktilise ehitusega, et sõdur suudab seda kanda maksimum 1 km, kuna murdmaastikul on vaja liikuda hüpetega varjelt varjele 5 km ja veel rohkem.

Sideohvitser saab sideks kasutada ainult telefonitöökonda, sest ratsanik peab hoidma tundide kaupa sideohvitseri hobust, kui see on jalaväe juhi juures või esijoone läheduses liigub jalgsi.

Saanud vastava ülesande, sideosa töökaik on üldiselt järgmine. Sidetöökond hakkab grupi keskjaamast looma sidet rinde poole. Sideohvitser sõidab ette, otsib üles jalaväe juhi, kelle juurde ta on määratud, ja ilmub sellele. Pärast seda ta sõidab sidetöökonnale vastu, annab telefoniteel grupi staapi edasi mõned rutulised teated ja laseb viia telefoniliini jalaväe KP juurde, kus luuakse kõnepunkt. Sideohvitser informeerib suurtükiväge olukorrast ja annab edasi jalaväelt saadud tuleülesanded. Kõik klapib väga hästi, kui harjutus lõpeb edasi liikumiseta või taandumiseta.

Kui aga meie jalavägi liigub edasi, siis ka patareid ja grupi keskjaam paigunevad lahingu ajal ettepoole. Sageli esineb juhtusid, kus grupp allutatakse uuele jalaväeosale või peab neid oma tulega toetama. Sageli antakse šablooniline käsk, et alates kell 2400 allutatakse grupp A jalaväerüge-

mendile ja kella 0400 kuni kella 1000 on grupi tuled B pataljoni käsutuses. Siis selgub, et sidemeeskonda ja -vahendeid ei jätku. Sideveokis veetav tagavarakaabel on peagi otsas. Sideliin vaja üles kerida, uus grupi keskjaam üles otsida ja sellest vedada side uude, umbkaudu teada olevasse, jalaväe KP. Sageli see peab teostuma õõsi.

Sideohvitser on küsimuse ees, kas minna jalaväe juhi juurde ja olla seal, või isiklikult juhtida väsinud sidetöökonda selle raske ülesande täitmisel. Oma ratsaniku ta on juba ammu saatnud täiendust paluma.

Ka sidemeeskonna toitlustamisega tekib raskusi. Raske on toitlustada maastikul üksikult laiali asuvaid sidemehi ja sageli nad peavad leppima kuiva toiduga või hoopis nälgima.

Radikaalne abinõu kõigi eeltoodud puuduste kõrvaldamiseks on raadio. On täiesti kindel, et raadio kasutamisel meie suurtükiväe võitlusvõime tõuseb tunduvalt. Praegu aga ei ole olemas raadioaparatuuri.

Suurtüki- ja jalaväe vahelise side parandamiseks, kasutades ainult olemasolevaid sidevahendeid, on 2. suurtükiväebrigaadi ülemalt kolonel Dübi'lt arendatud uus sidemeeskonna organisatsioon, millega on saavutatud häid tagajärgi. Suurtükiväe inspektori korraldusel uut sidemeeskonda katsetatakse diviisides. Kui see osutub otstarbekaks, ta võetakse üldisele tarvitusele.

Jalaväe juurde saadetava uue sidemeeskonna koosseis on praegu järgmine:

- sideosa ülem — leitnant, võimalikult taktikalise ettevalmistusega;
- 2 sideohvitseri;
- 3 ratsavirgatsit;
- 3 suurtükiväelast-ratturit;
- 1 telefoniside töökond;
- 1 helkside töökond;
- 2 hobusemeest ja
- 2 ühehobuse sidekaarikut.

Sidekaarikutest on üks laetud telefoniside ja teine — helkside varustusega. Peale selle kaarikutele pannakse: 2 paari signaallippe, 2 rakettpüstolit ühes vastava ar-

vu signaalrakettidega, sidemeeskonna ranitsad, 2 päeva heinad ja kaerad 8 hobusele (3 ohv. hob., 3 ratsavirgatsite hob. ja 2 sidekaarikute hobust), kõõgikast ja toidutagavara. Manöövri kogemustest selgus, et kaarikutel on liiga palju varustust. Kaariku koorma vähendamiseks tuleks 2 mehe jaoks võtta kaasa ainult 1 ranits ühes vajalikkuude asjadega. Teine paar pükse, saapaid, puhastusabinõusid jne. tuleks pakkida teise ranitsasse ja asetada see grupi voori. 3 ohvitseri kohta võetakse kaasa 1 ranits pesemisabinõudega ja tagavarapesuga. Heintest ja kaertest vaja pool asetada kummalgi kaarikule. Sageli juhtub, et kaarikud lähevad eriteid mööda ja kui kõik kaerad oleksid ainult ühel kaarikul ja heinad teisel, siis osa hobuseid saaksid ainult heinu ja teine osa — ainult kaeru.

Heinad tuleks alati hoida kottides, mitte aga pakkidena ehk pallidena, sest poolikutest pallidest heinad lähevad laiali ja kaotsi.

Sidemeeskonna erialaliseks väljaõppeks ja kokkuliitmiseks kulutati enne manöövrit 4 päeva. Telefonistid ei õppinud palju uut. Hobusemehed tutvusid kaarikute ladustusega ja juhtimisega. Ratsa- ja ratturvirgatsid õppisid kaardilugemist ja luurpatrulli tegevust. Manöövris saavutati ratturite kasutamisel väga häid tagajärgi. Teadete edasitoimetamisel ratturitega säästetakse palju aega ja hobuste jõudu. Oleks soovitav, et ka igas patareis oleks 3 ratturit. Eriti palju tööd oli helkside meeskonna väljaõpetamiseks, kuid saavutised olid väga head, sest manöövri kogemustel helkside on heaks täienduseks telefonisidele.

Sidemeeskonna kokkuliitmise õppused on hädavajalikud, sest kunagi ei saavutata häid tagajärgi, kui sideohvitseri käsutusse antakse meeskond, eriti helkside töökond, alles jalaväe juurde mineku momendil. Ohvitserid ja meeskond ei pea mitte ainult tundma sideabinõusid, morsetähestikku ja koodi, vaid nad peavad olema teostanud ka sidepidamise õppusi mitmesugustele kaugustele, mitmesugusel maastikul ja iga-suguse nähtavusega. Siis õpitakse üksteist tundma ja omatakse üksikasjad, millel on lahingus suur tähtsus. Helkside õppusi on vaja teha ka koos grupi staabi sidemeestega, kellega sideosal lahingus tuleb pidada sidet.

Helksidet peeti selleks eriti koostatud koodi abil, kusjuures 160 tähest ja numbrist koosnev tuleülesanne anti edasi 16 tähega. See saavutati 90 prots. aega. Kood tuleks

hoida võimalikult väiksema arvu isikute käes ja salajasena, sest siis pole vaja teateid šifreerida. Autori arvates koodi peaksid omama jalaväe juurde saadetud 3 sideohvitseri, grupi sideülem, grupi keskjaama vanem ja grupi keskjaama juures olev helkside töökonna vanem. Ainult need ametisikud peavad oskama teatise koodida ja dešifreerida. Kõik ülejäänud sideallohvitserid ja -meeskonnad peavad teadma, et kõik kooditud teatised, mis algavad suurtüki- ja jalaväe vahelise sidekoodi leppemärgiga, vaja kiiresti edasi anda grupi KP.

Matkrännakul sideosa liigub normaalselt sammu, sest hobusemehed, telefonistid ja helksidemehed ei saa istuda vankritele. Lahingrännakul sideosa juhid, ratsanikud ja ratturid liiguvad sageli kiirelt ette, kuna ülejäänud mehed ja kaarikud liiguvad neile sammu järele.

Suurtükiväest jalaväkke saadava sideosa lahinguline kasutamine oleneb suurel määral olemasolevaist ühendustest ja maastikust. Šablooni ei saa olla. Autor toob näiteid manöövri olukorrast. Suurtükiväegrupp on määratud jalaväerügemendi käsutusse. Grupül asub rüügüli juures. Sideosa ülesandeks on luua ühendus mõlema esijärgu pataljoni ülemaga. Ühe pataljoni riba maastik oli metsane — seal kasutati telefonisidet, kuna teine pataljon teotses enam-vähem lahtisel maastikul ja seal kasutati helksidet. Kummagi pataljoni ülema juurde saadeti 1 sideohvitser, kuna sideosa ülem ühes 1 ratsa- ja 1 ratturvirgatsiga jäi grupüli juurde varru, et esimesel ettenägemata vajadusel tegevdusse astuda.

Teine näide. Grupp toetab pealetungivat pataljoni. Grupül on patüli juures. Sideosa peab looma ühenduse mõlema esijärgu kompaniga. Pataljonil on kitsas riba, mille tõttu luuakse ainult 1 ühendus ja kõik abinõud rakendatakse selleks, et jalaväe edasilikumisel pidevalt alal hoida sidet.

Manöövris saadud kogemuste põhjal autor väidab kokkuvõttena, et uue organisatsiooniga sideosa kasutamisel suurtükiväe ja jalaväe vaheline side on tunduvalt paranenud. Pideva side tagamiseks on küllaldaselt määralt meeskonda ja abinõusid. Sideohvitseril on palju võimalusi edukaks teotsemiseks. Kaotuste puhul või juhul, kui on hädavajalik luua teist telefoniühendust, palutakse grupistaabilt abijõude ja vajaduse möödumisel antakse abiks saadud meeskond ja varustus tagasi. —m.

Pioner võitluses soomusmasinatega.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 42 — 1934./1935. a.)

Viimasel ajal sõjakirjanduses sageli käsitletakse soomusmasinatetõrje probleemi. See probleem pole veel lahendatud küllaldaselt, ehkki mõnedes riikides on küll olemas heade laskeomadustega tõrjerelvi. Laskeväljal saavutatud tulemusi peab aga hindama ettevaatlikult, sest soomusmasinatetõrjel lahing seab relvade meeskondadele erilisi nõudmisi moraali alal, millised rahuajal ära langevad. Tõrjerelvade liikuvusküsimus pole veel kuskil rahuldavalt lahendatud, sest nii hobuseveol kui mitmesugustel motoriseerimisviisidel on puudusi. Lõpuks on üles kerkinud kahtlus, kas ettenähtud arv tõrjerelvi on küllaldane. Teoreetilistes käsitlustes figureerivad arvud à 1 tangitõrjekompani rügemendis ja à 1 tangitõrjegrupp (-pataljon) diviisis võivad osutada moodsate kiirete soomusmasinate tõhusaks tõrjeks puudulikuks, sest üksik toru sageli ei pääse lasule.

Veel kaugemale ulatuva varustamise tõrjerelvadega peab lükkama tagasi, sest need on enamikus puhtal kujul erirelvad, mis teiste märkide vastu teotsemisel vähe sobivad. Seetõttu peab otsima olemasolevate lahinguvahendite seast teisi tõrjevõimalusi. Eriti kohased selleks on pionerid. Ei ole küllaldane mõelda pioneride peale ainult sõjas, vaid kaostöö nendega vajab ka rahuajal hoolikaimat harjutamist. Õige on, et pioneridel on kergeim teostada kaitset kinnisel maastikul, kuna aga tõrjerelvadele lahtine maastik on parim.

Pioneride üheks tähtsamaks ülesandeks ongi sundida soomusmasinaid tõkestamise läbi liikuma lahtisele, s. o. tõrjerelvade poolt kaitstavale maa-alale ja seega neile anda võimalust hävitada soomusmasinaid. Pioneride ülesannet võib tunduvalt kergendada soodsa maastiku valikuga. Viimasel maailmasõja aastal pandi suurimat rõhku positsioonide julgestamisele soomusmasinate vastu. Tänapäeval lugu pole sageli nii, kuigi soomusmasinaid pärast sõda tunduvalt on täiendatud ja nad on tõusnud pealetungija parimaks relvaks, kuna nad ju osutuvad kindlaimaks lahinguvahendiks kaitsja peatoe — kuulipilduja vastu.

Seega peab püüdma jätta peavastupanupositsiooni ette võimalikult rohkem tõkkeid: veekogusid, asulaid ja metsasalusid. Siinjuures pole mõeldud sügavaid metsi, mis vastase pealetungi ettevalmistamist varjavad, vaid kitsaid metsaribasid, võsas-

tikke jne. Pioneril on sageli võimalik selliseid alasid lühikese aja jooksul soomusmasinate suhtes tõkestada mahalastud puude, barrikaadide, ülekäikude õhkimise ja üksikute miinide asetamisega.

Lahtisel maastikul on võimalus korraldada miinivälju. Seejuures ei tohi liigsuurele miinide tihedusele osutada liialdatud tähtsust, sest miiniväljast läbipääsenud üksikud tangid ei moodusta kuigi tugevat rünnakmassi. Tähtis on miinivälja piirata külgsuunas tõkete ja tõrjerelvade tulepiirkonna läbi. Olemasolevaid traattõkkeid peab varustama miinidega, mis traadi külge puudutamisel lõhkevad ja tangil kaob tahe traattõkkeid maha rõhuda, milline ülesanne tal iseendast väga sobiv. Sellised traattõkked võivad teotseda tankide vastu ka pettetõketena, kui tangid kord juba omanud kurbi kogemusi. Kui puudub aeg miiniväljade valmistamiseks, siis võib end aidata laudmiinidega, kusjuures üksikuid laudu võib kasutada pettemiinidena. See võimaldab tangitõrjet korraldada kitsal maaalal, isegi siis, kui ise pealetungii ollakse ja on kõigepealt sobiv defileede kiireks tõkestamiseks. Siin on alaliselt vaja valvata miinivälja, et tankide meeskond ei saaks kõrvaldada laudmiine. Iga pioner-osa peaks alati omama teatava arvu selliseid ettevalmistatud kiirtõkkeid.

Laudmiinid või miinidega läbipõimitud traattõkked on käepäraseks abinõuks ka rännakul ja puhkusel, et kiiresti julgestada rännakuteed ja kõrvalteid soomusautode vastu. Nende valvamine laskurite või kergekuulipildurite poolt on alati võimalik ja vajalik. Nad võimaldavad maanteid kiiresti puhastada oma liiklemiseks ja vähendavad mitte just arvukate olemasolevate tõrjerelvade koormatist. Kõigepealt motoriseeritud-pionerid võivad teatava tee soomusautode vastu suures ulatuses tõkestada. Kui mõni soomusauto sellise tõkke otsa sõidab, on ta rivist väljalangemine peagu kindel. Tõrjerelva meeskond ootamatul rännakul võib kergesti saada moraalselt massendatud, seepärast isegi vähimatel kaugustel ei saa kindlasti arvestada vastase soomusmasinate tabavat tulistamist. Muidugi soomusmasinad, ära tundes selliseid tõkkeid, püüavad kohe tagasi sõita ja nende hävitamine pole nii suurel määral võimalik, nagu tõrjerelva puhul, kuid ka sellise eduga peab rahulduma täiesti. Mõne

laudmiini võib vedada kohe kärul jalaväe esiosade järgi, sest nad moodustavad palju väiksema märgi kui sõitev tõrjerelv. Nii võib tunduvalt piirata vastase soomusauto-de teotsemist meie eelosade vastu.

On täiesti selge, et pioneerid kaitsel loovad vaid täienduse tõrjerelvadele, kuid just meie olukorras peaksime kõiki vastavaid võimalusi kasutama täielikult. Ei tohi kunagi unustada, et tangid etendasid Maailmasõjas võidu otsustamisel suurt osa. Sellest ajast on nende materjalosa tunduvalt täiendatud. Jalaväge peab praktiliste demonstratsioonide ja õppuste abil täiel määral tutvustama pioneerilise abi võimalustega tangitõrjel. Erilist harjutamist vajab tangitõketes läbipääsude vabahoidmine oma väeosadele, kes asuvad tõketest eespool. See nõuab suurt harjutamist käskude andmisel ja praktilist drilli läbipääsude kiireks sulgemiseks. Kaasäegsete diviiside laiate kaitselõikude ja mitmesuguste maastikuloode raskuste tõttu võib harva rakendada töösse tervet pioneeripataljoni üheaegselt. Selline juhus võib esineda ainult soodsates olukordades.

Vähene arv pionere ja vajadus nende tihedaimaks koostööks jalaväega tangitõrjel, õigustavad paljudelt väljendatud soovi — moodustada erilised jalaväe pionerosad. Selliste osade loomiste vastu võib väita

kaaluvalt ainult seda, et jalavägi on juba niigi liiga küllastatud spetsiaalosadega ja -relvadega. Pionerrühm aga tähendab jalapataljonile palju tähtsamat jõu juurdekasvu kui korduvalt nõutud tangitõrjerelvade arvu tõstmine, sest tangitõrjerelvad on erirelvad, mis teiste märkide vastu vaevalt kõne alla tulevad. Seevastu pionerrühm on kohane ka õige mitmekesiseks muuks tegevuseks.

Jalaväepionerosad täidaksid tangitõrje ülesandeid väiksemas raamis, kuni pioneeripataljoni jõud oleksid tervikuna käepärast, mis võimaldab teda tähtsamal kohal üheskoos kasutada ja tema abil vabastada tõrjerelvi kergemalt maa-alalt raskemini tõkestatava maa-ala jaoks. Ainult selliselt toimides saab ohtlikes punktides aktiivset kaitset niivõrd tihendada, et võib arvestada ka tugevaima tangirünnaku edukat tõrjumist. Tõrjerelvade organisatsioon peab seega hoitama liikuvana, mis on paremini saavutatav nende koondamisega rügemendi juures kui nende juurdeandmisega pataljoni jaoks kauemaks ajaks.

Suuremates koondistes on võimalik motoriseeritud pionere kiiresti visata kaugeimate tõkestamiseks sobivate punktide juurde, et tangitõrjerelvi ka sel viisil vabastada kasutamiseks teisel sobivamal ja vajalikumal kohal. **K-gi.**

Üksikmehe-lamamistank.

(Der Einmannkampfliegewagen, „Deutsche Wehr“, 4. juuli, 1935, nr. 27.)

Inglismaal on juba ammu käsitletud väiketangi küsimust, kusjuures üks selline on konstrueeritud ühe ohvitseri poolt. Nimetatud tank mahutab 1—2 meest lamavas asendis, varustatud ühe kerge- või raskekuulipildujaga. 4-hobusejõuline mootor võimaldab kiirust 15 km/t. Tanki kavatakse kasutada jalaväerünnakute ettevalmistamisel kuulipildujatega varustatud kaitsepositsioonide pihta, eriti seal, kus suurte tankide kasutamine ei ole otstarbekohane.

Selliste üksikmehetankidega on katsetatud ka Prantsusmaal, „soomustatud jahikoerte“ nimetuse all. Nende peaülesanne on varjatud kuulipilduja-pesade ülesotsimine ja punktitleda hävitamine. Selline poolemeetrikõrgune lahingumasin on isegi 15 m kauguselt raskesti nähtav. Kasutatavat neid paariviisi või hulgana, kusjuures jalaväepataljonile määratakse 3 masinat.

On kindel, et sellised tangid tehakse kahjutuks kuulipilduja pesade poolt. Peab aga tunnistama, et tulevõimsus on sellisel tangil küllalt suur ja kaitse vaenlase tule vastu on küllaldane. Sellest hoolimata paistab aga siin mitte küllalt tõsiselt võetud probleemiga tegemist olevat. Et nende lahingumasinade liikumiskiirus ja liikuvus on piiratud, eriti murdmaastikul, siis on nende edasitranspordimiseks vaja mehhaanilisi veovahendeid, Vaatlus tangist on niivõrd piiratud, et harva on leida tuleala, mis ei oleks segatud maastikukatte poolt.

Sõjakogemused näitavad, et isegi pooleli kasvanud viil takistab kuulipildujail tankide tulistamist. Nii näiteks 1918. a. 18. juulil ettevõetud Fochi pealetungil Villers-Cotterêts metsast oli viljapõld suureks takistuseks sakslaste tangitõrjerelvade tegevusele.

Ka üksikmehetangi juht, kes sõidu ajal küll sirgelt istub, ei oma kunagi head vaatlust.

Et maastikul sõitvad lahingumasinaid on kõigekülgselt nõuetekohaselt välja arenenud, siis ei vääri eelnimetatud üksikmehe lamamistangid suurt tähelepanu. Nii on inglise kergetank kujunenud välja ideaalseks lahingumasinaks. Inglise motoriseeritud brigaadides liiguvad kaasa lahinguvalmis miinipildujad ja kuulipildujad kõigekülgselt viimistletud ja järele proovitud lülkmasinail, mis pääsevad edasi igasugusel maastikul. Miinipildujate püstlaskmise ja kuulipildujate punktitele tõttu on mõlemad relvad kõige kohasemad võitluseks kuulipildujapesadega.

Tulevikusõjas ei moodusta kuulipildujapesad üksikuid grupikesi, mille koosseisus 1—2 kuulipildujat. Kuulipildujapesad on seotud teiste relvadega, s. o. tangitõrjerehvadega ja suurtükiväega. Rünna- kut teostavad kerged lahingumasinaid. Kaitsja poole kaitserelvadeks on iseliikuvail aluseil rasked või ülirasked kuulipilduja-rühmad, kõvendatud võib-olla isegi kergete suurtükkidega. On küsitav, kas siis üksikmehe lamamistank üldse mingisugust osa saab mängida. Kui aga siiski neid kasutakse, siis kaitsepositsioonil lahinguvalmis olevad tangitõrje-relvad, suurekaliibrilised kuulipildujad või väikekaliibrilised suurtükid lülkaluseil viivad neid kerge vaevaga rivist välja.

„Gazetta del Popolo“ andmeil on Jaapanis konstrueeritud õige väike tank, mis on kasutusel Mandšuurias. Nimetatud lahingumasin on originaalse konstruktsiooniga ja sel ei ole midagi ühist eeltoodud üksikmehetangiga. Lahingumasina raskus on 3 tn ja maksimaalne kiirus 45 km/t; on relvastatud kahe kuulipildujaga: 13 mm, mis asub lahingumasina esiotsas ja kergekuulipilduja, mis asub pöörlevas tornis.

LÄTL.

„MILITARAIS APSKATS“

Nr. 8/9 — 1935. a.

Marssal Pilsudski manööver enamlaste vastu 1920. aasta augustis. Kolonel-leitnant Milevski (Milevskis). Autor nimetab seda manöövrit „manöövriks vastase seljatagusesse“ ja võrdleb Napoleoni manöövriga Vilno juures 1817. aastal. Nii Napoleoni kui ka Pilsudski manöövrid tugenesid ootamatu-

sele, mida püüti saavutada vägede varjatud koondamisega ja kiire tegutsemisega.

Napoleoni manöövri idee oli haarata vastase tiiba, võimalikult ilma regularse lahinguta jõuda välja vastase ühendusteedele ja seal lüüa viimast osade kaupa. Seda püüdis ka Pilsudski. Oma manöövri arvestustes Pilsudski võttis rohkem arvesse moraalseid jõude kui arvulist koosseisu, s. o. seda, mida sõjakunstis Napoleon luges tähtsaimaks. Pilsudski võttis arvesse, et: 1) punavägi koosnes peamiselt mobiliseeritud põllumeestest, kes esimesel soodsal võimalusel on valmis taandumiseks, kuna töölistest komissarid on agarad röövima, kui risk ei ole suur; 2) vastane oli suurtest rännakutest väga väsinud; juurdevedu oli raskendatud ühendusteede halva seisukorra tõttu ja 3) punaarmee pealetungihoo oli tõkestatud Varssavi sillaeelsete kindlustuste ees. Sellises olukorras punaväe seljatagusesse pääsemine pidi igal juhutamil välja kutsuma paanilise taandumise ning hävinemise, mida ka Napoleon seadis manöövri eesmärgiks.

Kuid siiski tuli kaaluda, kas manöövriks määratud sõjalised jõud moraalses mõttes on vastavad selliseks tegevuseks. Pilsudski, rohkem kui tema kaastöölised, tundis poolaka iseloomu; ta uskus kiiret moraali paranemist esimese edu korral. Faktid tõestasid, et need lootused olid põhjendatud.

Kuid kui Budjonõj püüab haarata Varssav'it lõunast, ületades Visla Plocka ja Vloclavka juures? Pilsudski uskus, et tema kiire manööver ei anna vastasele aega sellisteks operatsioonideks.

Lõpuks autor tähendab, et Pilsudski manööver ei andnud selliseid resultate, mis ta oleks pidanud andma, ehkki poolakate saavutused selle mõnepäevase operatsiooni juures olid väga suured: punavägi kaotas 150.000 meest, 231 suurtükki ja 1023 kuulipildujat, kuid osa punaväe jõude pääses siiski. Mispärast? Sellepärast, et manöövriarmee polnud küllaldaselt tugeva koosseisuga. Manöövriarmee suurendamise vastu töötasid Pilsudski kaastöölised, kes ei uskunud selle manöövri tulemustesse. Mõned neist isegi kahtlesid Varssavi kaitsmise võimaluses ja soovitasid taanduda Danzigi koridori; nad uskusid, et sel juhutamil Lääne-Euroopa riigid saavad oma jõude poolakatele appi. Kuid Pilsudski viis oma idee ellu ja sai seega riigi päästjaks. Parlamentaarsete korra juures poleks Pilsudskil olnud või-

malust võita vastast, sest paanikasse sattunud valitsus oleks kutsunud kokku kindralite nõupidamise ning pärast seda kõigi abinõudega takistanud manöövri elluviimist; iga asjata viivitus oleks aga välja kutsunud katastroofi. Autor lõpetab artikli Napoleoni sõnadega: „Sõjas inimene on kõige tähtsam“. Vltu. Saan (Säns). Jalaväe võitlus tankidega. Pärast Maailmasõda tekkis vaade, et jalavägi suudab edukalt võidelda oma relvade abil vastase tankidega. Selline vaade tekkis peamiselt sakslaste edukast võitlusest tankide vastu ilma erirelvadeta. Edasi autor võtab lähemale vaatlusele Läti jalaväe diviisi relvastuse ja tuleb otsusele, et viimaste abil on edukas võitlus moodsate tankide vastu võimatu, mispärast tuleb muretseda vastavaid erirelvi. Selleks autor loeb Läti oludes kõige vastuvõetavamaks 37 mm tangitõrjesuurtükke ja 20 mm tangitõrjekahurit, kuna tanki ennast autor ei loe kohaseks tangitõrjevahendiks ja seda peamiselt halva nähtavuse tõttu.

Arutades tangitõrjerelvade organisatsiooni küsimust, autor tuleb otsusele, et Läti oludes tangitõrjerelvade kuuluvus diviisi organisatsiooni ei ole õigustatud, sest diviiside kaitselõikudes maastiku omadused võivad olla erisugused ning seetõttu ka vajadus tangitõrjerelvade järgi mitmesugune. Seepärast autor nõuab tangitõrjeüksuste alutamist ülemjuhatajale, kes neid siis vajaduse järgi jagab diviiside vahel. Organisatsiooniliselt tangitõrjerelvad tuleksid koondada üksikutesse tangitõrjepataljonidesse, mille koosseis oleks järgmine: pataljonis 3 kompanit, kompanis 2 tangitõrjekahuri rühma ja 1 tangitõrjekuulipildujate rühm; mõlemas 3 relva. Selline tangitõrjepataljon suudaks igal maastikul tõkestada tankide liikumist kuni 12 km laial rindel. Manöövrivõime tõstmiseks tuleks relvad mehhaniseerida. Need relvad olevat võimalised edukalt täitma ka õhukaitse ülesandeid.

ROOTSI.

„NY MILITAR TIDSKRIFT“,
nr. 23—24. Detsember 1935.

1925. aastal, mil teostati Rootsi sõjaväe ümberkorraldamine, valitsesid Euroopas rahvusvaheliselt hoopis teised olud kui nüüd. Maailmasõja mälestused olid alles õige värsked ja seepärast ei ole ime, kui paljud poliitikud ja riigimehed lootsid või-

vat korraldada rahvusvahelisi suhteid sel viisil, kui võimalike tülide õiendamine relvade varal oleks saanud üleliigseks. Kõikjal kõneldi vaid desarmeerimisest, kuigi tegelikult astusid sellele teele teatud määral õieti ainult Skandinaavia riigid, võib-olla osalt seepärast, et nad seisavad võimalike tülide keskustest enam kõrval.

Nüüd aga on olud nii põhjalikult muutunud, et kui oma jõulunumbris suurim Rootsi leht „Svenska Dagbladet“ tähendas, rahvusvaheline kriis on muutunud püsivaks ja need head lootused, mis julgustasid inimesi Maailmasõja jõulude ajal kestva rahu tuleku suhtes, on täiesti hajunud, siis ta avaldas seega õieti kogu Rootsi seltskonna arvamist ja meeleolu.

Seesugustel asjaoludel on ka arusaadav, kui kogu Rootsi seltskond arutleb ja käsitleb suure huviga riigikaitse komisjoni aruannet, mis valmines mõne aja eest ja mille alusel tahetakse panna maksma uus sõjaväekorraldus. Rootsi asjatundjad leiavad, et nüüdne korraldus on liig puudulik selleks, et maad tõhusalt kaitsta pealetungiva vaenlase vastu.

Nii vähendati 1925. aastal sõjaväe ümberkorraldamisel maaväe ohvitseride arvu tervelt 36% võrra, allohvitserkonnas oli vähendus suhteliselt veelgi suurem. Kui arvestada teiste maade olusid, siis peaks Rootsi pataljonis (1175 meest) mobilisatsiooni korral olema 26 ohvitseri, tegelikult tuleb neid aga pataljoni kohta ainult 5,6 meest. Samuti on lugu suurtükiväes, sest vajalise 12 ohvitseri asemel ühe divisjoni (3 patareid) kohta saadakse vaid 3,8 meest.

Rootsi nüüdne diviis oma nelja rügemendiga on meeskonna poolest suurem kui kuskil mujal, relvastuse suhtes aga tunduvalt nõrgem. Rootsi diviisil — kinnitavad asjatundjad — on raske võidelda oma ainult 10-patareilise suurtükiväe toetusel vastasega, kus kolme rügementi toetab kaks korda suurem kahurvägi. Samuti on 6—8 kuulipildujat pataljoni kohta otse hädaohlikult vähe, kuna teistes maades on see arv harilikult 12—16. Ei saa ka lasta silmast, et Rootsi pataljon on seejuures tunduvalt suurem teiste maade omast. Kuna Saksa maal on pataljonis vaid 675 meest, Venemaal 800, Prantsusmaal 830, tõuseb see arv Rootsis 1175 mehele. Seda nõrgemaks suhteliselt osutub tema kuulipildujate tuli.

„Ny Militär Tidskrifti“ läinud aasta viimane number on pühendatud täieliselt riigikaitsele ja kannab suurt pealkirja „Armee Rootsi riigikaitstes“. Esimene artikkel „Miks

vajame armeed“ on väikeriigi kaitse seisukohalt nii huvitav, et avaldame selle täielikumalt, tutvustades hiljem oma lugejaid ka mõne teise, sõjaväe uuesse korraldusse puutuva artikliga.

Et maavägi õhurelva abiga peab kaitsma meie maapiiri, selles ei või ju olla mingit kahtlust. Kuid kallaletungi vastu üle mere; dessandi vastu? Sel juhul peab küll tagasitõrje kuuluma meie rannas tegutsevaile mere- ja õhujõududele, kuna maavägi moodustab vaid teguri, mis ainult oma olemasolu läbi sunnib kallaletungijat panema ettevõttesse nii tugevaid jõudusid, et need muutuvad seda kergemini ligipäästevateks „esimese kaitseliini“ ühikutele?

Eelduseks, et seesugune osadejaotus on mõeldav, on loomulik, et laevastik tõepoolest suudaks õhurelva abiga täita oma ülesannet ja moodustada piki kogu meie randa vastupidava „esimese kaitseliini“. Võimalused selleks on seejuures väga muutlikud, vastavalt erinevaile, Rootsit piiravaile, vesikonna osadele, olenedes sõjageograafilistest tingimustest ja kallaletungija jõududest.

Mis puutub Botnia lahte, on laevastiku võimalused vastu astuda kallaletungijale, tugevasti piiratud tõkkevahendite läbi, mida kallaletungija kergesti võib luua Ahvenamaa kitsuste juurde. Seda vaadet kinnitab muuseum ka komander-kapten Wahlström oma raamatus „Laevastik ja soomuslaevad“. Seal seisab: „Suurriigi laevastik, toetudes Ahvenamaale, võib edukalt blokeerida Rootsi merejõudude ligipääsu Botnia lahte ja võimaldada vaenlasel segamatult tegutseda selles vesikonnas.“ Muidugi ei või Rootsi laevastik moodustada mingit kindlat esimest kaitseliini põhjapool Ahvenamaamerd.

Päris Läänemeres, sõiduteekitsuste vahel, mis moodustatakse üheltpoolt Ahvenamaasaarte ja teiselt poolt Bornholmi ja Oder Banki läbi, asuvad soodsamad tingimused Rootsi merejõudude vahele astumiseks. Et neid siin nimetada esimeseks kaitseliiniks, võib niisiis olla õigustatud, isegi kui väljendus „kaitseliin“ võib tekitada liialdatud lootusi.

Kallaletungi juures lõunasuunast lääne pool Bornholmi, s. t. Skåne lõunaranniku vastu, või üle Öresundi, võib Rootsi laevastik vähe korda saata suurriigi merejõudude tugevate osade vastu, mis tegutsevad lõunapoolses Läänemeres. Sellele kaitsekomisjoni poolt põhjalikkude nõupidamiste järele tehtud otsusele ei ole keegi suutnud vastu vaielda. Vastupidiselt, see leidis hiljuti kin-

nitust avalikus sõnavõtus ühe kaitsekomisjoni mereväelise asjatundja poolt.

Mis lõpuks puutub samas kokkupõrke seisukorras läänerranna vastu ettevõetud rünnakusse, oleneb vastupanu tugevus merel nende jõudude suurusest, mis on määratud sellele rannapiirkonnale. Kuna ka sel juhul Läänemeri põhjapool Bornholmi peab jääma laevastiku peaoperatsiooni piirkonnaks, ei või, arvestades kallaletungija määratud üleolekut merel, võimalikult läänekaldale paigutatud merejõud mingit tõsisemat vastupanu avaldada.

Sellest lühikesest vaatlusest on selgunud, et laevastik — isegi kui seda suurendada vastavalt mereväe komisjoni liikmete ettepanekule — ei ole võimeline moodustama „esimest kaitseliini“ mujal kui vahest Ahvenamaa ja Bornholmi vahel. Piki tervet randa mujal, samuti maapiiril peab niisiis see ülesanne langema maavõitlusjõududele. Ühelgi juhul ei tohi aga silmast lasta otsest toetust kaitsele, mida vältimatult peavad andma õhujõud oma muude tähtsamate operatiivsete ülesannete kõrval.

*

Kuidas peavad siis maavõitlusjõud lahendama oma osa ülesandes, et tagasi tõrjuda kallaletungi üle mere ja milliseid nõudmisi peab püstitama neile sel alusel mitmesugustes seisukordades?

Arusaadavalt oleks soovitatav, kui kaitset võiks korraldada nii, et kallaletungijad ei pääseks iialgi maale. Ka taktikaliselt on kaitse korraldamisel otse rannas mitmeid paremusi. Kallaletungijale on nimelt dessant kahtlemata kõige tundelisem järk ettevõttes. Eelduseks, et seda nõrkusemomenti kasutatakse kaitsejate poolt, on aga, et dessandi piirkonda võidakse kindlasti ette näha ja et kaitsejõudude peaosa võidakse koondata sellesse piirkonda. Isegi kui kasutatavate dessandipaikade arv on väike igal sõja juhtumil, jääb siiski vaenlasel harilikult paar võimalust järele, mis pärast kaitsejõudude tükeldamine paljudel kordadel tähendaks meile ebasoodsat jõudude killustamist. Ka ei ole võimalik jätta tähele panemata asjaolu, et liiga hilja korraldatud Rootsi maajõudude peaosa mobiliseerimine, samuti nende kogunemise hilinemine võib anda vastasele soovitud edusammu operatsioonides. Teisest küljest võib teatavil tingimustel tekkida nii suur vastupanu isegi rannas, et väljavaated dessandi läbiviimiseks kahanevad või täiesti kaovad.

Neil juhtudel, kui tingimused ei luba maajõudude peosa koondamist eeskätt otse randa, rajatakse kaitsesüsteem põhimõttele, et teatavad jõud katsuvad raskendada kallaletungijate dessanti ja viivitada tema edasitungi, et anda peajõududele aega koguneda dessandipiirkonda. Just selleks otstarbeks tuleb meie maakaitseväge eriti kasutamisele. Ülesanne seab kõigepealt maakaitseväge ühikutele nõude, et nad suudaksid pidada tõkkevõitlust, seepärast peab maakaitseväge olema hästi korraldatud ja hästi varustatud kaitserelvadega, eriti kuulipildujatega.

Koos sellega kerkib eriti üles tähtsus, mis on asjaolul, et mootoritranspordi abil võidakse suure kiirusega ümber asetada tulevõimsad ühikud, nagu autodel veetav kahurväge ja ratsaväge, maakaitsevägele toetuseks ähvarduse all olevais rannapiirkonnis. Tuleb tähele panna, et neid motoriseeritud ühikuid võib edasi viia vähemalt kaks korda suurema kiirusega kui liigub transpordilaevastik.

Vaenlase poolt kõigepealt maale toodud jõud ei või aga edasi tungida kuigi palju maabumispaigast. Nende truppide ülesandeks on end kindlustada võrdlemisi ranna lähedal poolringiliselt vastu merd toetudes, et kaitsta järgmiste dessandiosade maaletulekut. Peaksid nad edasi liikuma, peab poolring laienema sellisel määral, et vastupanuvõime isegi nõrkade Rootsi jõudude ründe vastu muutub väheseks.

Rootsi poolel kogutakse maakaitseväge osade kaitseks sõjaväe peajõud, et purustada juba maaletoodud vastase jõud. Selle ülesande täitmiseks on vajalik, et meie diviisid otsekohe peale lõppenud kogunemist võivad rünnata vaenlast. Nad peavad seepärast omama varustuse, mis teeb nad võimaliseks selleks ülesandeks ja peavad olema väljaõppelt ning juhtkonna suhtes sellised, et nad suudavad läbi viia ründevoitlust. Nad peavad, teiste sõnadega, olema operatsioonivõimelised.

*

Niihästi strateegiliselt kui ka taktikaliselt on siin nagu alati otstarbekohane rünnata vaenlast küljelt või haarata ümber. Kuna aga tuleb oletada, et vastase tiivad on toetatud vastu merd, tuleb küll vaevalt võimalust kasutada mõnda säärast rünnakuviisi. Vaenlase positsioonist tuleb niisiis läbi murda ja see peab, sündima seejuures nii ruttu, et sissetungivad väed ei jõua suureneda juurdesaabusvate vägede läbi nii

suureks, et nad vähendaksid läbimurdmise edukat teostamise võimalust. Kiirus selles suhtes nõuab j a l a v ä g e, mis on eriti harjunud säärast liiki võitlusega ja on küllaldasel määral varustatud rünnakrelvadega. Samuti on vajadus k a h u r v ä e järele, mis looks jalaväele teed neis ringkonnis, kus peab sündima läbimurd. Need ringkonnad moodustavad vaid osad rindest. Sel põhjusel ei tarvitse kõiki rünnakust osavõtvaid diviise toetada ühesuguselt tugeva kahurväega. Teatud osadel võidakse piirduda suurükitlega, mis on kättesaadav armeele tema tervikus, nimelt armeekorpusse suurtükitlega, mis võetakse tarvitusele rinde osadel, kus teostub pearünd. Samal põhjusel ei ole ka tangiväeosad kindlalt ära jaotatud diviiside vahel. Need väeosad peavad nagu kahurvägigi aitama kaasa soovitud kiiruse saavutamiseks läbimurdel selleks valitud rünnakupiirkonnis. Pealetungil tekib edasi, vajadusest koos hoida jõudusid otsustavas suunas, nõue kergeltliikuvate väeosade järele, mida võidakse kiiresti asetada nende diviiside tiibade toetuseks, mis teostavad pearünnakut. Selle ülesande teostamiseks sobib eriti kerge brigaad, mis ka muul põhjusel on vajalik sõjaorganisatsioon.

Eespool kirjeldatu ülesandeks on seletada, miks meie maaväge peab võima rünnata, hoolimata sellest, et sõda peetakse riigi kaitseks. Seejuures on näidatud nendele kvalitatiivsetele omadustele, mis peavad leiduma maasõjajõudude üksikutel osadel. Eriti on seejuures esile tõstetud vajadus, et maaväge omaks sellise väljaõppe, varustuse ja juhtkonna, mille läbi ta oleks peajoontes kallaletungijale vääriline.

Aga kuidas on võimalik vastu panna sissetungile, kui seda teostab igas suhtes ülejõuline suurriik? Kas ei ole sel juhul teostatamatu, anda meie sõjaväele säärane suurus, mis on vajalik kallaletungi tagasitõrjumiseks? Need küsimused on muidugi põhjendatud, eriti kuna just vastase üleolek ühes teiste asjaoludega on peapõhjuseks, miks meie laevastikku ei või pidada võimeliseks kaasa aitama kõigi ranna piirkondade kaitsmisel. Üks Läänemere ääres asuv suurriik omab seejuures võimaluse oma üleolekut merejõududes meie suhtes maksma panna ja majanduslikust seisukohast on kahtlemata täiesti võimatu katsuda saavutada merel pariteeti sellise riigiga. Õnneks ei valitse m a a v ä e suhtes s a m a s u g u s e d olud. Halbused, mis seisavad selles, et vaenlane võib vallutada Rootsi rannapiir-

konna — see on midagi, mida teatavalt juhtudel ei saa kindlasti takistada — kaalutakse täielikult üles seeläbi, et maailmalon võimalik olla kvantitatiivselt ülekaalus ja luua seeläbi eeldused võiduks. Ülekaalu saavutamiseks ei ole nimelt vaja sel juhul ühesarnasust vastase kõigi maavägedega ja seega mitte mingisugust „hiiglaväge“. On vaja vaid teataval ajal arvulist üleolekut nende jõudude suhtes, milliseid vastasel on võimalik üle tuua. Nende jõudude maksimaalset suurust võidakse teatava kindlusega välja arvata. See oleneb esmajoones kasutada olevate transpordilaevade hulgest, laadimise võimalustest ja maabumisoludest. Siit võidakse järeldada nende jõudude suurust, mis võidakse ühekorraga üle viia ja maale tuua. Kui meil on teatavas suuruses õhujõud — riigikaitsekomisjon on kindlaks määranud minimaalvajaduse — on vaenlane sunnitud tarvitama aegaviitvat ülevedamise viisi, sest transpordilaevad peavad kokku hoidma sel määral, mis on vajalik nende kaitsmiseks sõjalaevade poolt õhurünnete vastu. See asjaolu, ühes maavahemikuga laadimis- ja tühjendamis-sadamate vahel, on aluseks selle aja arvestamisel, mis on vajaline vägede ülevedamise teostamiseks dessandipiirkonda.

Võttes arvesse kõiki eespool tähendatud asjaolusid, on võimalik määrata kindlaks maaväe suurus, mida vajatakse mitmekestes olukordades. Et kindlustada lõppotsuse saavutamist juba rannikul, enne kui vaenlane on suutnud võita endale vägede kestvate juurdetoomiste läbi täielise ülekaalu, peetakse tarviliseks tõmmata kokku nõudala jooksul vähemalt ühediviisiline ülejõud. Põhjalike uuringute alusel on jõutud otsusele, et dessandi tagasitõrjumiseks vajab Rootsi vähemalt 6 diviisi, 1 kerge brigaadi, armee suurtükiväe jne. Samasugune jõud on vajalik ka sel juhul, kui kallaletung toimub — mis on väga võimalik — korraka niihästi mere- kui maapiirilt. Et siin ei ole tarvis suuremaid jõude, oleneb osalt vägede transporteerimise oludest Botnia lahes ja osalt võimalustest korraldada maaraja piirkonnas, toetudes Bodeni kindlusele, strateegiline defensiiv selle ajajärguni mil — lüües tagasi dessandi katsed — saavutatakse offensiiviks vajaline jõudude ülekaal.

Viimasel ajal on sageli toonitatud, et meie maaväge tuleb kasutada „keskkaitseks“ vastandina laevastikule, kus on vajalik „periferiikaitse“. 1800-aastate algusel pidi

„keskkaitse“ põhimõtte järele astutama vaenlase vastu ülekaalukate jõududega alles riigi siseosas. Alates 1800-aastate lõpult on meie sõjaväge valmistatud järjekindlalt ette selleks, et astuda vaenlase vastu täie jõuga juba rannas või maarajal ja takistada teda maale sisse tungimast. Kui tahetakse jääda ka edaspidi selle põhimõtte juurde, siis vajab Rootsi vähemalt nii suurt maaväge, kui riigikaitse komisjon on ette pannud.

Võiks veel tähendada, et riigikaitse komisjoni ettepaneku järele peaks Rootsi maavägi koosnema rahuajal neljast ja sõjaajal kuuest diviisist. Sotsialistid arvavad, et jätkuks sõja ajal neljast diviisist ja nad on teinud ka sellekohase ettepaneku. Sõjaväeringkonnad, nagu võib näha sõjavägede staabiülevaate hiljutisest märgukirjast valitusele, peavad tarviliseks tõsta diviiside arvu rahu ajal viiele, sest et seesugune korraldus kergendavat tunduvalt mobilisatsiooni teostamist ja sõjaaja sõjaväe organisatsiooni loomist.

Ho.

LEEDU.

„MUSU ZINYNAS“ nr. 129 — 1935. a.

Kindralstaabi major Stankaitis: Väikeste üksuste lahtikiskumine vastasest, taandumine ja lahingust väljumine. Vastasest lahtikiskumine, taandumine ja lahingust väljumine on väga tundlik ja raske toiming. Säärane olukord nõuab nooremalt juhtidelt (kompani, rühm, jagu) eriti palju energiat ja leidlikkust. Niihästi vabatahtlikku kui ka sunnitud taandumist tuleb juhtida, vastasel korral taandumine muutub jooksmiseks.

Juba rahuajal on vaja kasvatada sõdurit selles vaimus, et sõjas mõnikord taandumine on vajaline edu saavutamiseks. Enne Maailmasõda vene sõjaväes vastasest lahtikiskumisele ja lahingust väljumisele ei pööratud vajalist tähelepanu. Arvati, et vene sõjaväel, kes kasvatatud pealetungi vaimus, ei tule taanduda. Seepärast taandumist õpetati korraldult. Teisiti oli lugu saksa sõjaväes.

Artiklis käsitletakse taandumiskäsu koostamist ja selle käsu täitmist. Lahtikiskumine päeval on teostatav suurtükiväe kattel. Siiski on selle ülesande täitmine öösi pimedas kergem. Öise taandumise juures kõik ülemad peavad olema hästi orienteeritud, et mitte kaotada suunda.

Ettevaatuse abinõudena on soovitatud:

1. suundade (teede) ja kogumispunkti luure;
2. rindelt tahapoole viivate teede märkimine õletuustidega, valgete esemetega. Kui maastik on varjatud vastase vaatluse eest, võib kasutada tõrvikuid, rakette, elektrilampe;
3. võib kasutada ka akustilisi leppe-märke (vile, loomade ja lindude hää-
le järeleaimamine).

Kui vastasega kontaktis olevatel väe-
osadel ei olnud võimalik luurata taandu-
misteid, siis on soovitatav määrata teejuhti-
deks varuosadest sõdureid, kes tuttavad
maastikuga juba eelmistest lahingutest.

Lennuväe major Mačnika: Lendurite
ületöötamisest. N. Vene, poola ja
prantsuse ajakirjanduses avaldatud and-
mete põhjal autor jõuab järeldustele, et iga
lendur, et vältida liiga varajast ületöota-
mist, peab pidama silmas üldise ja avio-
hügieeni reegleid. Peale selle on vaja:

1. võimalikult täielik puhkus vabas
õhus;
2. kerge sport: jalutused, ujumine, uisu-
tamine, vehklemine, kunstlik hingä-
mine jne.;
3. heita magama normaalselt ühel ja
samal ajal ja võimalikult 2 tundi enne
keskööd;
4. magada (20—30 aasta vanuses) mitte
vähem kui 8—8½ tundi ja vanemas
eas — 7½ tundi ööpäeva kestel;
5. mitte töötada öösiti ja mitte asenda-
da öiset puhkust päevasega;
6. enne lendu olla söögiga tagasihoid-
lik, kuid kunagi ei ole soovitatav asu-
da lennule einetamata;
7. süüa 1—1½ tundi enne lennu algust;
8. raskete ja suurte lendude eel hoidu-
da söömast toitu, mis tekitavad tu-
geva happe (hernerid, kapsad) ja mitte
juua gaase sisaldavaid jooke;
9. lendudeks kõrgemal 3000 m ei tohi
süüa.

Lennuväelastele tuleb anda suuremaid
materjalseid võimalusi kui teistele.

Noor-leitnant Drangelis: Hävitajate
tegevusest. Artiklis, mis varustatud
töenäolisi tabavusi iseloomustavate skee-
midena ja tabelitega, autor toob statistilisi
andmeid Maailmasõjas mahalastud lennu-
kite kohta: sakslastel — 6811 lennukit,
prantslastel — umbes 2000, itaallastel —
540. Sakslastel oli 161 lendurit, kes olid
hävitanud üle 10 vastase lennuki, prants-
lastel oli neid — 52 ja itaallastel ainult 9.

Aerodroomide kaitse. On ka-
sutatud vene ja poola allikaid. On näida-
tud mitmesuguseid aerodroomide ründamis-
viise. Skeemidega ja ülesvõtetega on sel-
gitatud angaaride, lennukite, ehitiste moon-
damine ja vale aerodroomide ehitamine.
Üldiselt aerodroomide kaitse on väga ras-
kelt teostatav, eriti manööversõjas. See-
pärast selle küsimuse ettevalmistamine
peab teostuma juba rahuajal.

Kolonel Acus-Acukas. Lahingupil-
did Maailmasõjast lahingutes
augustis ja septembris 1914. a.
Ida-Preisimaal ja Leedus. Autor
oli vene armee 159. jalav.-rügemendi 7. roo-
du ülemaks. Autor kirjeldab sissetungimist
Preisimaale, taandumise algust, järeleväe
lahinguid Tremdeni juures ja taandumist,
mis leidis aset Leedu territooriumil. Autor
teeb järgmisi järeldusi:

1. Võitnud Gumbineni lahingu, venela-
sed ei jälitanud sakslasi samal päeval,
seepärast sõduritel ei olnud teada lahingu
tulemused ja nad kaotasid vaimustuse.

2. Lahingus ohvitserid peavad alati vii-
bima sõduritega, kuna eemalolek takistab
usaldustunde tekkimist. Kui leidub põh-
jusi kompanile laituse avaldamiseks, siis
vahest leidub ka võimalusi teda kiita.

3. Võõral (vastase) territooriumil sõdu-
rid on alati enam üksmeelsed, kuid seal
avaldub kiiremini ka rõõvimise instinkt.

4. Ei ole soovitatav jätta üksust lagedale
väljale ega telkidesse; peab leitama ruu-
mid võimalikult kuivad; värsked õled on
nõuetavad. (Järgneb veel kaheksa punkti
samalaadilistest tähelepanekutest. Ref.)

K. P. Kaks poola vaadet ohvit-
seri isikule. Avaldatakse poola sõja-
asjanduse ajakirja „Przegląd Piechoty”
nr. 2. avaldatud kapten Keneboci artikkel:
„Teenistus kui idee ja kui kutse” ja sama
ajakirja nr. 5. kapten Levestami: „Elukutse
või mitteelukutse”.

Tagavaraväe noor-leitnant dr. V. Ja-
saitis: Aerokeemiline kallaletung.
Keemilise sõja autoriteedi, saksa profes-
sori dr. Hansliani arvamise kohaselt või-
vad lennukid tulevikus kasutada mürkai-
neid kahesugusel viisil: a) heita keemilisi
pomme, ja b) mürgitada maa-alasid vihma
näol.

Töenäoliselt ründavad lennukid alguses
brisantpommidega ja siis keemiliste ja
süütepommidega.

Lennukite suurtükid. On antud
kokkuvõtte ajakirjas „Wehr und Waffen”

nr. 11 1934. a. ilmunud kolonel Blumneri artiklist ja uuemad andmed käesoleva küsimuse kohta.

Noor-leitnant Žemaitaitis: Madalalt lendavate lennukite tulistamine. On kasutatud andmeid itaalia ajakirjas „Rivista Militare Italiana“ 1932. a. ilmunud kolonnelleitnant H. Garrone artiklist.

Välisriikide sõjavägede osas leiduvad andmed Eesti uuest atesteerimise seadu-

sest, Valga kaitseringkonna tagavaraväe õppustest, poola ohvitseride vanaduse määradest, poola vaadetest õhukaitse kuulipildujatele, muudatustest prantsuse ja organisatsioonis, viimased 300 meetrit lahingus j. m.

Kriitika ja bibliograafia osas on refereeritud leedu, vene ja saksa raamatuid ja eesti, poola ning vene sõjaasjanduse ajakirju.

Uuemat kirjandust.

Esimene abi õnnetusjuhtudel: Samariitlase käsiraamat; III täiendav trükk.

Koostanud Dr. V. S u m b e r g — Eesti Tervishoiu Muuseumi juhataja. Eesti Tervishoiu Muuseumi ja naiskodukaitse ühine väljaanne.

Raamat algab lühida ülevaatega inimse anatoomiast ja füsioloogiast minnes üle sellelt haavade kirjeldusele ja nende ravimisele ühes sidumisõpetusega. Järgnevalt käsitletakse esmaabi igasuguseil võimalikel õnnetusjuhtudel ja mürgistusel ühes juhtude kirjeldamisega, ning sisaldab palju muid kasulikke juhiseid tervishoiust, haige käitlemisest ja ravimisest. Peale selle autor kirjeldab sõjagaase ja gaasikaitset, haigete kandmist ja vedamist, desinfektsiooni ja desinsektsiooni. Uudse alana on käsitletud lühidalt välisanitaartenistust, mõnda naise ja lapse tervishoiust ja muud. —

Raamat sisaldab 188 lehekülge, milles 140 selgitavat joonist ja 4 värvilist tabelit. Hind broš. kr. 2.—.

Kuna nimetatud väljaanne on mõeldud samariitlaste käsiraamatuks, siis võib üheks puudeks mainida seda, et haavate ja haigete kandmise ja transportimise küsimust on vähe ja ühekülgsest selgitatud. Puudub osa välisanitaartransporti ja transportvahendite näitlikust kirjeldusest ja tähendatud vahendite improvisatsioonist laiemas ulatuses (rataskandmed, suuskandmed, mehhaniseeritud transportvahendid jne.). Arvesse võttes seda, et samariitlastel sõjalukorras tuleb teostada sanitaridena.

Üldiselt on raamat koostatud asjatundlikult, väärib tähelepanu ja on kasulikuks käsi- ja õpperaamatuks samariitlaste-sanitaride ettevalmistamisel, ning ei tohiks puududa üheski kaitseväge-raamatukogus ja sõduri kirjandusnurgas. Samuti on ta soovitatav igas perekonnas.

Veel meeldivam oleks käesolev väljaanne, kui ta sisaldaks uuemaid, aja- ja oludekohasemaid jooniseid ja näidiseid peamiselt haige kandmise ja transporti alalt.

A. K—sar.

P. Saidla, kapten. — Lühendid vene-, saksa-, inglise- ja prantsuskeelses sõjakirjanduses (üle 7500 lühendi). Tartu, 1936. 296 lk. Hind?

Koostaja kirjastus. O.-Ü. „Ilutrükk“, Tartu, 1936. Saatesõna kol. G. Leets'ilt.

Kaasaja sõjakirjanduses tarvitatakse õige laialdaselt lühendeid. Mitte teades lühendite tähendusi, muutub kirjanduse lugemine raskeks ja osaliselt arusaamatuks. Autor käesolevas teoses on võtnud oma ülesandeks koondada kokku ühte teosesse sõnade ja väljendite lühendeid vene-, saksa, inglise ja prantsuse keeles sõjakirjanduse alalt. Üldiselt teoses on toodud: venekeelseid lühendeid — 53 lk., saksa-keelseid — 122 lk., ingliskeelseid — 54 lk. ja prantsuskeelseid — 54 lk. Teost võib soovitada kaitsevägearaamatukogudele ja kaitseväelastele abivahendina sõjateadusliku kirjanduse lugemisel.

P. Saidla, kapten. Eesti sõjakirjanduse nimestik. Tartu, 1936. 48 lk. Koostaja kirjastus. K. Mattieseni trükk, Tartu, 1936. Hind?

Üldnimestik eesti keeles ilmunud sõjakirjanduse üle meil seni puudus. Ülevaate saamiseks ja kokkuvõtte tegemiseks ilmunud teoste üle tuli sorida läbi Eesti raamatuturu üldkataloogid ja üksikute raamatukaupluste kataloogid. Käesoleva nimestiku

koostaja eesmärgiks on olnud anda enam-vähem täielik Eesti sõjakirjanduse nimestik, kus on toodud ära teosed enne meie riiklikku iseseisvust ja iseseisvusajast kuni 1. jaan. 1936. a.

Pawlikowski-Cholewa, Alfred. — Heer u. Völkerschicksal. Betrachtung der Weltgeschichte vom Standpunkt des Soldaten. 472 lk., ilmunud 1935. a. Hind köidetult umb. kr. 9.—.

*

Suurem osa ajaloolisi teoseid on koostatud ilma eriteadlase abita sõjaasjanduse alal. Teosed omavad küll ülevaatliku pildi rahvaste kultuurist ja ajaloolistest sündmustest, kuid suuremalt osalt kunagi ei anna lugejale ülevaadet, kuidas teatud ajastul olid tegelikult korraldatud sõjaväed, mis-sugustel põhjustel ja mil viisil üks rahvas sõja võitis ja teine kaotas. Käesolev teos tahab seda puudust kõrvaldada, andes uusimate allikate uurimuse alusel tarviliku üldülevaate maailmaajaloost sõdade ja sõjajalooliselt seisukohalt vaadatuna.

K. L—la.

Kaitseväe elu.

Aasta Tartu kaitseringkonna raamatukogu tegevust.

Läinud kuu 15. päeval möödus Tartu kaitseringkonna raamatukogul esimene aastapäev.

Raamatukogu ellukutsumisest ja organiseerimisest on „Sõduri“ veergudel sõna võetud juba varem. Olgu vaid veel mainitud, et ta sisaldab eneses üld- ja sõjateaduslikku kirjandust, milles domineerivas ülekaalus on sõjakirjandus (65%). Üldteaduslikule kirjandusele on jäetud vaid väike osa, kuni 15%, kuna eesti algupärasele ilukirjandusele 20% kogu raamatukogust.

Sõjakirjandus ja üldteaduslik kirjandus on mõeldud ja määratud peamiselt ainult Tartu kaitseringkonna piirkonnas asuval kaitseväge ja kaitseliidu kaadrile, s. o. tegev- ja tagavaraväge ohvitser- ja allohvitserkonnale, kuna ilukirjandus ka nende perekondadele. Ilukirjanduse soetamine kaitseringkonna raamatukokku on vajalik, et võimaldada kaitseväge kaadrile eesti uusimate ning väärtuslikumate ilukirjanduslike teoste kasutamist.

Raamatukogu koosneb lugemislauast, käsikogust ja laenukogust.

Lugemislauda on koondatud suurel hulgal ajakirju, rõhuvas enamuses sv. kuukirju. Üks laud võtab oma alla omamaa ajakirjad, kuna teine välismaa sõjaajakirjad. Esimesel laual on ajakirjad „Sõdur“, „Kaitse Kodu“, „Eesti kirjandus“, „Looming“, „Ajalooline Ajakiri“, „Eesti Arst“, „Tervis“, „Konjunktuur“, „Majandusteated“, „Põllumees“, „Põllumajandus“, uuest aastast ka „Eesti Statistika Kuukiri“. Võõrkeelsel laual on ajakirju Nõukogude Venelt 8, Sak-

samaalt 4, Prantsusmaalt 3, Poolalt 3, Inglismaalt 1, P. Ameerikalt 1, Sveitsilt 1, Belgialt 1, Austriast 1. Uuest aastast alates on lugemislaual ka ajalehed.

Käsikokku on koondatud mitmesugused käsiraamatud, nagu sõnastikud, leksikonid, albumid, haruldased trükitooted, oma ja välisriikide eeskirjad ja määrustikud. Raamatukogu aastapäeval 15. detsembril oli käsikogus inventuuritud 322 raamatut. Nii lugemislaud kui käsikogu on tarvitajaskonnale kasutada raamatukogu ruumes.

Laenukogu sisaldab sõjateaduslikke, üldteaduslikke ja ilukirjanduslikke raamatuid.

Raamatukogu sisemine töö on oma iseloomult niisugune töö, mis kunagi ei lõpe ja mille tulemused pealiskaudsele vaatlajale kunagi silma ei paista. Kõik trükitooted arvestatakse kogu põhinimestikus üksikult ja üksikhaaval ning löö edukus raamatute arvestamise alal oleneb sellest, kuipalju raamatuid korraga suudab inventeerida üks inimene. Sellega on ka seletatav asjaolu, et kaitseringkonna raamatukogu lugemislaud suudeti avada 14. märtsil, kuna käsikogu ja laenukogu töödega jõuti niikaugelt alles 2. septembril 1935. a.

Raamatukogu järjekindla, kestva ja otsustarbeka täiendamise ja värskendamise eest hoolitseb ning vastutab diviisis ellukutsutud raamatukogu komisjon. Selle komisjoni üheks ülesandeks on tähtsamate ja tarvilikkude uute raamatute nimestiku koostamine. Selle kõrval lahendab komisjon ka muid raamatukogundusse puutuvaid küsimusi. Möödunud tegevusaastal pidas ko-

misjon kolm istungit ja koostas nimekirjad muretsemisele kuuluvale kirjandusele. Nende nimestikkude järgi kaitseringkonna raamatukogu on aasta vältel juurde murtse- nud 768 uut raamatut kr. 2859,55 eest. Keel- te järgi see ostetud teoste arv „768“ oleks järgmine: eesti- 202, vene- 237, saksa- 157 ja prantsuskeelseid — 150. Ülejäänud 22 on inglise- ja poolakeelsed. Ajakirjade peale on aastas kulutatud kr. 541,80, kuna 908 raamatu ja ajakirja köitmine on maks- nud kr. 441,40. Seega raamatukogu värs- kendamine ja täiendamine on nõudnud aas- tas kulutusi kr. 3842,75.

Raamatukogu aastapäevaks oli kogul 190 alalist lugejat, kes kogu järjekindlalt kasu- tavad. Laenukogu kasutajate arv päevas kõigub 5-st—20-ni, kuna lugemislaua ja käsikogu tarvitajate keskmine arv on 8. Kui võtta arvesse, et raamatukogu on luge- jaskonnale avatud kogu nädal ja seda, et sellele on koondatud paremad sõja- ja ilu- kirjanduslikud teosed, samuti rikkalikult ajakirju, — siis võib juba nüüd ilma liial- duseta öelda, et Tartu garnisoni ilma kaitse- ringkonna raamatukoguta on raske endale ette kujutada. Hoone asukoht südalinnas, ajakohane sisustus, nägusad ja soojad ruu- mid — kõik see teeb raamatukogu muga- vaks ja koduseks.

Raamatukogu kasutatakse peamiselt õh- tuti, s. o. väljaspool tööaega ja õppust.

Raamatukogu tarvitajate arv iga päe- vaga järjekindlalt kasvab. Jaanuarikuu teisel poolel on kogul 252 lugejat.

Nüüd veidi raamatukogu töödest üldse. Seda sellepärast, et kaitseväe raamatuko- gude tööjõu (ametnikkude) küsimus väljas- pool Tallinna ei ole senini veel lahendatud nii, nagu seda tegelik elu nõuab.

Eespool mainisin, et raamatute in- venteerimine raamatukogus on üks tähtsamaid töid. Inventeerimisega tehakse raamat laenukõlvuliseks. Vilunud ametnik, nagu näitavad kogemused, suudab päevas inventeerida kuni 40 raamatut, kusjuures

selle aja kestel ei saa temale anda mingit kõrvalist ülesannet. Ei ole tööjõud vilunud, langeb tööproduktiivsus tunduvalt, tulevad ette eksimused, vararaamatute määrimi- sed jne.

Tähtsuse poolest järgmine töö, mida raa- matukogu personaalil tuleb teha, on raa- matute kataloogimine. Kataloogi- misega loeteldakse kõik inventeeritud raa- matud kindla süsteemi ja järjestamisviisi järgi ja koondatakse kaartnimestikku. Nen- de kataloogide abil raamatukogu reguleerib enda täiendamist, laenajaskond aga valib endale raamatuid. Selliseid katalooge igas meie elujõulisemas kaitseväe-raamatukogus on kaks. Kataloogide valmsitamine nõuab omakorda ametnikult vilumust ja hoolsust.

Väliskeelte tundmine on tarvilik ja hõl- bustab raamatukogu tööde läbiviimist.

R a a m a t u t e l a e n u t a m i n e on omaette töö, mis kahest esimesest täiesti lahku läheb. Siin töö ei ole kuigi raske, nõuab vaid ametnikult täpsust, hoolsust ja viisakust.

Need kolm, s. o. inventeerimine, kata- loogimine ja laenutamine, moodustavad raa- matukogu personaali peamise töö, mis kõik läbi tuleb teha, enne kui ostetud raamat jõuab laenaja kätte.

Peale nimetatud tööde on raamatukogul veel oma kantseiline asjaajamine, igasu- guste nimestikkude koostamine, tellimiste korraldamine jne.

Tegelik elu on näidanud, et igas suuremas kaitseväe-raamatukogus, kui soovitakse, et see järjekindlalt edeneks ja püsiks tarvi- likul tasemel, peaks olema kaks alalist tööjõudu (ametnikku). Üks — roh- kem arenenud ja keelivaldaja oleks raama- tute inventeerija, kaloogija, nimestikkude koostaja, raamatute köitmise korraldaja jne., teine — raamatute laenutaja-varahoid- ja ja kantseiliste tööde täitja. Nendest esimene oleks ühtlasi abiks raamatukogu juhatajale.

P. S.

Võrumaa tagavaraväe-ohvitseride päev.

19. jaanuaril s. a. korraldati Võrus taga- varaväe-ohvitseride päev, millest osavõtt kujunes üle ootuste elavaks: linnast ja maakonnast tuli üldse kokku 80 reserv- juhti.

Päeva avas kell 1100 kaitseringkonna ülem kolonel V. T r o s s i, selgitades kokku-

tuleku eesmärki, mis peamiselt taotles kon- takti loomist alalise kaitseväe juhtkonnaga.

Sellejärele 2. diviisi ülem kolonel A. T r a k s m a a pikemas kõnes kriipsutas alla tagavaraväe juhtkonna suurt tähtsust meie riigikaitse korraldamises. Oma üles- annete edukaks täitmiseks on tarvilik, et

Võrumaa tagavaraväe-ohvitserid.

reservjuhid järjekindlalt ja süstemaatiliselt täiendaksid oma teadmisi ja oskusi, ühtlasi vaimselt liituksid alalise kaitseväe kaadriga üheks pereks, kus valitseks vastastikune arusaamine ning üksmeel.

Järgnes tutvumine käesoleva talveperioodi reservjuhtide täiendusõppuste üldkavaga, mille kandis ette kol.-lt. J. L u k a s. Kava, mis koostatud kuni maini (incl.), näeb ette rea loenguid, 2 juhtimisharjutust suuremõdulisel plaanil ja 1 juhtimisharjutuse maastikul; harjutused on ette nähtud rühma ja l.-kompani piirides.

Res.-major A. U d e r andis ülevaate 7. jal.-rüg. tagavaraväeohvitseride Võru sektsiooni tegevusest möödunud aastal ja käesoleva aasta kavatsustest. Võeti edaspidisele uurimisele küsimus allsektsioonide asutamise vajadusest Võrumaa tähtsamates elukeskustes Antslas, Põlvas, Vastseliinas jne.

Omnibustel sõideti „Taara“ kasarmutesse, et tutvuda sõdurite elu-oluga. Paljudele pakkus eriti suurt huvi sõduritoidu proovimine, mille oli korraldanud 7. jal.-rügiment. Mitmelegi reservlasele vanemast generatsioonist oli täieliseks uudiseks sõduri kahetoidu süsteem, taldrikud, noadkähvlid, samuti eeskujulik puhtus ja kord köögis ja söögisaalis. Ei tahetud uskuda, et sõdur iga päev sööb samades tingimustes, sama maitsvat toitu.

Pärast ruumide läbivaatamist koguneti kaitseringkonna raamatukogu ruumidesse, kus kuulati ära lt. A. B r a h m a n n'i lühike ülevaade raamatukogu kohta. Lugemistoas järgnesid loengud:

Kapten Tammiste'lt „Meie kaitseväe, Nõukogude Vene ja Saksa sõjaväe laskurikompani organisatsioon, relvastus ja lahingukord, ja lt. P a a l'ilt „Nõukogude Vene laskuridiviisi moto-mehhaniseeritud salk ja selle vastu võitlemine rännakul ja järelväs“, loenguid täiendas diviisiülema huvitavate üksikasjadega.

Päev lõppes ühise koosviibimisega ohvitseride kasiinos. Koosviibimise lõpul reservlaste nimel sõna võttes kapten A. K o r n e l tänas südamlikkude sõnadega korraldajaid huvitava päeva eest. Kogenud sõjamees tähendas kindlalt, et reservjuhtkond on alati valmis astuma kaitseväe ridadesse, niipea kui kodumaa seda peaks vajama. Peatse jällenägemise lootuses mindi kella 1800 paiku laiali.

Tagavaraväe-ohvitserid!

Tellige ja lugege
„SÕDURIT“

Pärnumaa teine tagavaraväe-ohvitseride päev.

Pühapäeval 5. jaanuaril s. a. peeti Pärnu garnisoni ohvitseride kasiinos teine tagavaraväeohvitseride päev, kuhu oli kogunenud võrdlemisi arvukas pere tagavaraväeohvitseride nii linnast kui ka maalt.

Päev algas sektsiooni esimehe reservkol-leitnant P. Kolts'i avasõnaga. Kõneleja tervitas kokkutulnuid südamlikult soojel sõnul, nentides kaunist kommet tulla kokku vähemalt kord aastas, värskendades vanu ühiseid mälestusi, süvendades sõprusidemeid tegevväe ohvitseridega ning ammutades uusi teadmisi sõjaasjanduse alal.

Tervitusi tagavaraväeohvitseride päevale tõi garnisoniülem kolonelleitnant A. Lõhmus, lausudes, et tagavaraväeohvitseri kõrge kutse nõuab pidevat samupidamist areneva sõjatehnikaga selleks, et olla suuteline astuma välja kodumaa kaitseks igal ajal. Samuti soovitas sõprusidemetega loomist tegevväe ohvitseridega, et tagada ühist tõekspidamist ja tahet.

Järgmisena refereeris kapten Paavel. Ettekande teemaks oli jalaväepataljoni kaitsepositsiooni organiseerimine. Ettekandja oma kõnes andis selge ja ülevaatliku pildi vajalikust töödest kaitsepositsiooni organiseerimisel.

Ltn. N. Mõisaär selgitas sidevahendite kasutamist kaitsepataljoni piirides.

Mõlemad ettekanded võeti koosolejate poolt vastu suure tähelepanelikkuse ja poolehoiuga.

Garnisoni ohvitseridekogu esimees kpt. J. Jako tutvustas koosolejaid ohv. kogu ruumide ja raamatukogu kasutamise võimalustega. Ühtlasi pani reservohvitseridele südamele, et viimased võtaksid senisest suuremal määral osa ohvitseridekogu poolt korraldatavaist loenguist, pidudest ja meelelahutusõhtuist.

Lõppsõnana sektsiooni esimees res. kol-ltn. P. Kolts tutvustas koosolejaid järgneva aasta tegevuskavaga ja soovitas kõigil pidada kalliks igapäevase halli argielu kõrval oma ohvitserikutset ja aegajalt süveneda sõjateadust käsitavasse raamatuisse, et järsku esilekerkiva vajaduse korral keegi ei astuks võitlusse abituna ja saamatuna. Reservohvitserkond kui rahva juhtivam ja aktiivsem kiht võtku innukalt osa praegusest riiki ülesehitavast tööst. Tagavaraväeohvitseride päeva ametlik osa lõppes mehise hümniga.

Järgnes ühine lõunasöök, millest osa võtsid tagavaraväeohvitserid kui ka garnisoni tegevohvitserid. Lõunasöök kestis sõbralikus ja ülevas meeleolus õhtuni, mil min-di laiali kaunide mälestustega, milliseid ol-di ammutatud päeva jooksul. Ak.

Ametlik osa.

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSUKIRI

Nr. 268.

Tallinnas, 23. detsembril 1935.

(Kaitsevägede staap.)

§ 1.

Viin üle ja määran teenistuse huvides major Jüri Kõrge kaitsevägede staabist — Tartu kaitseringkonna staabi ülema kohustetäitjaks, arvates 1. veebruarist 1936. a.

Alus: O. T. S. § 121 p. 1 ja § 133 p. 1.

§ 2.

Viin üle teenistuse huvides kapten Joann Madisson'i kv. ühendatud õppeasutistest — kaitsevägede staapi, määramiseks ajakirja „Sõdur“ toimetaja kohustetäitjaks, arvates 1. veebruarist 1936. a.

Alus: O. T. S. § 121 p. 1 ja § 133 p. 1.

J. Laidoner,

kindral-leitnant,

Kaitsevägede Ülemjuhataja.

KAITSEMINISTRI KÄSUKIRI

Nr. 212.

Tallinnas, 13. detsembril 1935. a.

(Kaitsevägede staap.)

§ 1.

Kapten Johannes Lootsmann'ile varustusvalitsusest on perekonnaseisu ametniku otsusega määratud uueks perekonnanimeks „Lootsar“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 2.

Lugeda kapten Johannes Lootsar'i (end. Lootsmann'i) varustusvalitsusest õigeks nimeks „Juhan“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

N. Reek,

Kindral-major,

Kaitseministri eest.

Vastutav toimetaja kolonelleitnant J. Rimmel. Tegev toimetaja major J. Kõrge.

Sport kaitseväes.

Tallinna garnisoni maadlusvõistlused.

11. ja 12. jaanuaril s. a. korraldati garnisoni „Sõdurite-Kodu” võimlas Tallinnas garnisoni kreeka-romaa maadlusvõistlused. Võistlustest võttis osa 56 kaitsevälalast. Rohkearvulisele osavõtule võistlustest aitasid suuresti kaasa garnisoni maadluskursused, mida juhatab parrmaid maadlusala tundjaid hr. Artur Kukk. Võistlused toimusid kahemiinuse süsteemis. Konkurentsilt võistlused osutusid väga tugevateks, sest paljud Eesti paremad maadlejad teenivad praegu Tallinna garnisoni väeosades sund-aega. Võistlustel paistis eriti silma hoogsus, sest rohkearvulistest üksteisega kohtamistest kõik peale kolme juhu lõppesid seljavõiduga. Samuti võistlustel ei tulnud ette ühtki loobumisvõitu ning põgenemisi matilt juhtus harva, mida ei või ütelda meil korraldatud nii rahvuslikkude kui rahvusvaheliste maadlusvõistluste kohta.

Võistluste lõpptulemused olid järgmised:

Sulgkaalus (61 kg.): 1) rms. Sakkeus — Sidepat.; 2) rms. Käbi — 10. üks. jal. pat.; 3) noor Agu — Sidepat.

Kergekaalus (66 kg.): 1) noor Hermann — 10. üks. jal. pat.; 2) kapr. Talbak — 10. üks. jal. pat.; 3) noor Rein — 10 üks. jal. pat.; 4) rms. Via — Auto-tangi rüg.

Kergekeskkaalus (72 kg.): 1) rms. Laadoga — 10. üks. jal. pat.; 2) noor Sommer — Pioneerpat.; 3) rms. Alberg — Pioneerpat.; 4) I j. madr. Kanepi — merev.

Keskkaalus (79 kg.): 1) kapr. Jamul — Merekindl.; 2) Podgornõi — Lennub.; 3) noor Nuiamäe — Sidepat.; 4) rms. Ratnik — Sidept.

Poolraskekaalus (87 kg.): 1) Froomann — Pioneerpat.; 2) kapr. Seersant — Vahipat.; 3) rms. Teimann — 10. üks. jal. pat.

Raskekaalus (üle 87 kg.): 1) n. a. o. Löve — Merev.; 2) noor Leismann — 10. üks. jal. pat. J.

PEREKONDLIKE TEATEID.

Sünde:

Nõmme garn. arsti san.-ltn. Hans-Karl Zirk, i abikaasal Anna-Alidel poeg Toivo. Pioneeripataljoni veltv. Roman Kitsel'i abikaasal Annal tütar Helle-Reet.

Soomusrongirügemendist Kv. Ühend. Õppeasutistesse läkitatud leitnant K. Laats'i abikaasal Melaniel poeg Märt.

8. üks. jalaväepataljonist Kõrgemasse Sõjakooli läkitatud leitnant Rudolf Mägi abikaasal Hellal poeg Tõnu-Matti.

Piirivalve Mehikoorra rajooni valvuri noor. allohv. Ernst Nuust'i abikaasal Alide-Mariel tütar Reet.

Võõpsu rajooni valvuri noor. allohv. Edgar Hantzon'i abikaasal Selmal tütar Anu-Reet.

Vanaküla rajooni valvuri reamees Ferdinand Kekk'i abikaasal Helmil poeg Heldur.

Pärnu rajooni valvuri noor. allohv. Andrei Kuura abikaasal Mariel poeg Arvo.

Abiellumisi:

Pioneeripataljoni v. a. o. Aleksander Kärk, 30 a. v. abiellus Alma Petermann'iga, 31 a. v. Kv. Ühend. Õppeasutiste n. a. o. Harald Reichbach, 23 a. v. abiellus Olga-Sophie Hain'iga 21 a. v.

Pioneeripataljonist Kv. Ühend. Õppeasutistesse läkitatud n.-ltn. Ants Kivilo (end. Kruusemend), 28 a. v. abiellus Ella Puusepp'aga, 20 a. v.

Piirivalve valitsuse staabi valvur kapral August Pann, 24 a. vana, abiellus Meeta Kadder'iga 26 a. vana, pärit Narvast.

Kivitee rajooni teenistuskoerajuht Robert Valdas, 26 a. vana, abiellus Helmi Undeldorf'iga, 24 a. vana, Pärit Virumaalt, Undla vallast.

Narva rajooni valvur Martin Are (end. Bernhard) 23 a. vana, abiellus Linda Dadarov'iga, 24 a. vana, Pärit Petserimalt Irboska vallast.

Alatskivi rajooni valvur van. allohviter Arnold Rosenberg, 24 a. vana, abiellus Johanna Sibol'iga, pärit Valgast.

Kivitee rajooni valvur kapral Theodor Kaasik, 25 a. vana, abiellus Alvine Sarapuu'ga, 24 a. vana, pärit Petseri linnast.

Püsa rajooni valvur noor. allohviter Elmar Laming, 32 a. vana, abiellus Ella-Elisabeth Tamm'ega, 25 a. vana, pärit Petserimaalt, Satterina vallast.

Vanaküla rajooni valvur kapral Rudolf Plats, 23 a. vana, abiellus Veera Teksel'iga, 21 a. vana, pärit Narva-Jõesuust.

Kivitee rajooni valvur kapral Mart Lepik, 34 a. vana, abiellus Rosina Sarapuu'ga, 22 a. vana, Pärit Petseri linnast.

Male.

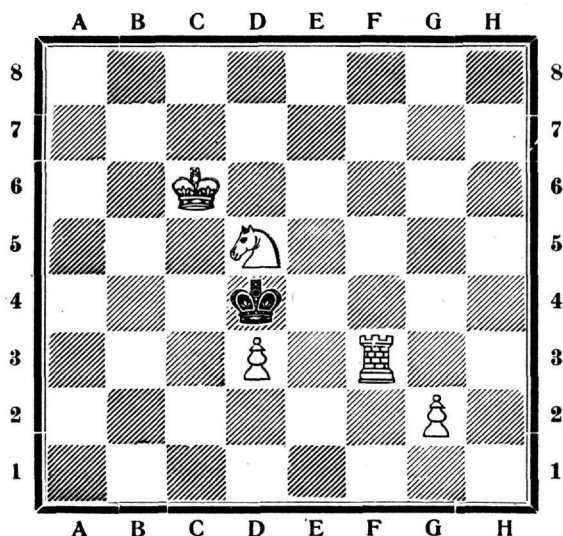
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t. 29.

Ülesanne.

Kokku seadnud V. Uhlela.

Mustad

Valged

Valged: Ke6, Vf3, Rd5, Ed3 ja g2.

Mustad: Kd4.

Valged algavad ja annavad matt nelja käiguga.

Sõjaväe Majandusühisus

Ostukasus

arvestamiseks palume kõiki
meie ühise liikmeid—kau-
batarvitajaid 1935. aasta
ostutšekid ära anda meie
kauplustesse või peakon-
torisse Vene t. 5 hiljemalt

15. veebruariks k. a.

Sõjaväe
Majandusühisus